

Steen Marqvard Rasmussen

Kandidatvillighed

– at være eller ikke være kandidat til menighedsrådet

Kandidatvillighed

– at være eller ikke være
kandidat til menighedsrådet

En undersøgelse gennemført af
Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter
for Kirkeministeriet 2016

”Tingene bør gøres så enkle som muligt, men ikke enklere.”
(Albert Einstein, 1879-1955)

Steen Marquard Rasmussen

Kandidatvillighed

– at være eller ikke være
kandidat til menighedsrådet

Rapport til Kirkeministeriets ”Udvalg om
menighedsrådsvalg og fremtidig valgform”

Værkstedsrapport udgivet af
Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter 2016

Kandidatvillighed – at være eller ikke være kandidat til menighedsrådet

Forfatter: Steen Marquard Rasmussen

Forsidefotos: Claus Haagensen, chfoto.dk

© Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter
og forfatteren

ISBN: 978-87-90323-94-3 (tryk)

ISBN: 978-87-90323-18-9 (pdf)

Udgivet af Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter
med støtte fra Kirkeministeriet

Sats: Steen Marquard Rasmussen

Tryk: LaserTryk.dk

1. oplag 2017

Indholdsfortegnelse

OPDRAGSGIVERS FORORD	9
UDGIVERS FORORD	11
SAMMENFATNING	13
INDLEDNING	23
Formål.....	23
KAPITEL 1	24
METODE	24
Det bløde med det hårde.....	24
Det store, det skæve og det lille datasæt.....	25
Signifikansniveau	28
Afhængige og uafhængige variabler.....	30
Bivariate og multivariate analyser.....	31
Målingen af kulturelle præferencer og religiøsitetens intensitet	32
Kulturel orientering.....	33
Måling af religiøsitetens intensitet	43
KAPITEL 2.....	49
BESKRIVELSER OG FORELØBIGE ANALYSER AF FIRE GRUPPER AF	
FOLKEKIRKEMEDLEMMER	49
Fordelingen på de forklarende variabler.....	49
Fordelingen på andre variabler	54
KAPITEL 3.....	60
VILLIGHED TIL OPSTILLING TIL MENIGHEDSRÅDSVALG	60
Samlet model for kandidatvilligheden.....	60
Kirkeligt aktive der aldrig har været menighedsrådsmedlemmer	66
Handlemønstre i civilsamfundet.....	69
KAPITEL 4.....	84
TYPER AF VILLIGE.....	84
To grupper af villige.....	84
Betydningen af forskellige opfordringer	84
Motiver for at være kandidat.....	87
Tre grupper af villige.....	88
Idealtyper af villige.....	93
KAPITEL 5.....	98
(U)REFLEKTEREDE UVILLIGE	98
Uvillige med og uden begrundelser.....	99

De reflekterede uvillige	102
Sociokulturelle og religiøse profiler for de fem typer af uvillige.....	108
AFSLUTNING	111
LITTERATUR	112
BILAGSTABEL	116

Tabeloversigt

Tabel 1:	Villighed til at stille op som kandidat til menighedsrådet	13
Tabel 2:	Symboler til visning af statistiske testresultater	29
Tabel 3:	Skønsmæssig sammenstilling af gruppeinddelingerne i fem forskellige modeller for kulturel orientering	34
Tabel 4:	Udbredelsen af fem kulturelle orienteringer blandt hhv. medlemmer og ikke-medlemmer af folkekirken	40
Tabel 5:	Sammenhæng mellem alder og kulturel orientering i den danske befolkning 2016	41
Tabel 6:	Oversigt over Stefan Hubers instrument til måling af religiøsitetens intensitet	44
Tabel 7:	Religiøsitetens intensitet	47
Tabel 8:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter urbaniseringsgrad, alder og køn	50
Tabel 9:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter kulturel orientering og uddannelse	51
Tabel 10:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter religiøsitet og kontakt med folkekirken	52
Tabel 11:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter foreningsaktivitet	53
Tabel 12:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter deres kontakt med menighedsrådet	54
Tabel 13:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter opfattelse af, hvordan menighedsrådet bliver valgt af folkekirkens medlemmer i sognet	55
Tabel 14:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter kirkegang og deltagelse i et opstillingsmøde	56
Tabel 15:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter religiøse orientering	57
Tabel 16:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter deres villighed til at deltage i et opstillingsmøde	58
Tabel 17:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter foreningsaktivitet	59
Tabel 18:	Relativ chance for, at man er villig til at være kandidat til menighedsrådet	62
Tabel 19:	Sammenhængen mellem villigheden til at være kandidat og antallet af forskellige kontakter med folkekirken	67

Tabel 20:	Relativ chance for, at en kirkeaktiv, der aldrig har været menighedsrådsmedlem, er villig til at være kandidat til menighedsrådet	68
Tabel 21:	Log-lineær model over samspillet mellem forskellige aktiviteter	72
Tabel 22:	Modelberegnet svarfordeling på fem aktiviteter i civilsamfundet.....	74
Tabel 23:	Modelberegnet svarfordeling på fem aktiviteter i civilsamfundet.....	76
Tabel 24:	Samspillet mellem medlemskab af et menighedsråd, aktivitet i det lokale foreningsliv og antallet af forskellige kirkelige kontakter	78
Tabel 25:	Fire grupper af folkekirkemedlemmer bestemt efter fire aktiviteter i civilsamfundet.....	80
Tabel 26:	Folkekirkemedlemmernes deltagelse i 29 aktiviteter i 2015 ...	81
Tabel 27:	Betydningen af de forskellige opfordringer	84
Tabel 28:	Grupper der er særligt modtagelige for bestemte opfordringer	85
Tabel 29:	Motiver til at stille op som kandidat til menighedsrådet	87
Tabel 30:	Villighed til at stille op som kandidat til menighedsrådet	89
Tabel 31:	Sammenhænge mellem villighed til at være kandidat til menighedsrådet og spørgsmålene vedrørende medlemskab af et politisk parti og antallet af kontakter med folkekirken i 2015	92
Tabel 32:	Idealtypenes grad af religiøsitet.....	95
Tabel 33:	Syv motiver for fire idealtyper der er villige til at være kandidater til menighedsrådet.....	96
Tabel 34:	Villighed til at stille op som kandidat til menighedsrådet	98
Tabel 35:	chance for, at man har givet en eller flere begrundelser for sin uvillighed til at være kandidat til menighedsrådet	100
Tabel 36:	Motiver for ikke at stille op som kandidat.....	103
Tabel 37:	Fem typer af uvillige fordelt på køn, alder og uddannelse	108
Tabel 38:	Fem typer af uvillige fordelt på kulturelle forhold	109
Tabel 39:	Fem typer af uvillige fordelt på religiøse forhold.....	110
Tabel 40:	Den relative chance for, at en person tilhørende hhv. gruppe (2) og (3) tilhører en bestemt kategori under de forklarende variabler, sammenlignet med en person, der tilhører gruppe (1) i denne tabel	116

Opdragsgivers forord

I efteråret 2015 nedsatte regeringen ”Udvalg om menighedsrådsvalg og fremtidig valgform”, der har til opgave at komme med forslag til, hvordan valg til menighedsråd fremover bør gennemføres. I udvalget sidder repræsentanter fra Kirkeministeriet, Landsforeningen af Menighedsråd, landets biskopper og stiftskontorchefer, Danmarks Provsteforening, Den Danske Præsteforening, frivillige i Danmark udenfor folkekirken og forskere fra landets universiteter.

Baggrunden for udvalgets arbejde er, at menighedsrådene er inde i en udvikling, der giver anledning til bekymring for det demokratiske fundament, som menighedsråd og den øvrige organisatoriske opbygning af forvaltningen i folkekirken bygger på. Det ses bl.a. ved, at antallet af afstemningsvalg er faldende, stemmeprocenten er lav de steder, hvor der afholdes afstemningsvalg og antallet af menighedsråd, der enten skal have nyvalg, fordi der ikke indleveres nogen gyldig kandidatliste, eller som ikke bliver fuldtallige ved det ordinære valg, er stigende.

En af årsagerne til denne udvikling er, at det er blevet vanskeligere for menighedsrådene at finde kandidater til at stille op til menighedsrådet. For at få denne problematik undersøgt, bad udvalget i vinter 2016 sociolog Steen Marquard Rasmussen om at foretage en undersøgelse af hvilke parametre, der har betydning for hvorvidt man er villig til at indgå i menighedsrådsarbejdet. Resultatet af undersøgelsen foreligger nu.

God læselyst.

Kirkeministeriet
København den 3. november 2016

Udgivers forord

Menighedsrådene er et af de mest centrale organer i folkekirkens arbejde. Idet folkekirken ledes decentralt af menighedsrådene, har disse omfattende indflydelse på den enkelte kirkes varetagelse af opgaver, profil og prioriteringer, ligesom Menighedsrådene er med til at præge, hvilken rolle folkekirken spiller i lokalsamfundet. Men hvem er de personer, der ønsker at stille op til menighedsrådsvalg? Og hvem er de folkekirkemedlemmer, der helst ikke stiller op?

Det er de to hovedspørgsmål, som denne rapport søger at besvare. Genre-mæssigt kalder forfatteren rapporten for en værkstedsrapport. Denne genre introducerede han i Rasmussen 2015, og dens kendetegn er, at

... teksten ikke alene præsenterer de endelige resultater, men også gør rede for såvel metodeovervejelser som de vigtigste mellemtrin under vejs til resultaterne. Formålet hermed er både at dokumentere, hvor pålidelige resultaterne er, præcisere visse teoretiske præmisser ... [og] gøre sig åben for en faglig drøftelse af de metodiske valg ...¹

Som kompensation for denne lidt tunge genre indledes rapporten med en sammenfatning, der uden metodiske præciseringer fremlægger alle væsentlige resultater.

Herefter følger bogens hovedkapitler, der bl.a. drejer sig om at afgrænse, hvor mange af folkekirkens medlemmer, der kan se sig selv stille op. Her viser rapporten, at op mod 280.000 folkekirkemedlemmer ville sige ja til, at de er villige til at stille op enten uopfordret eller via opfordring. Det er et stort antal medlemmer! Med så stort et antal potentielt opstillingsparate synes det desto mere væsentligt at få afdækket, hvem disse personer er. Undersøgelsen forsøger igennem opstilling af idealtyper at identificere henholdsvis de personer, der ønsker at stille op, og de personer, der ikke kan se sig selv i et menighedsråd.

Hvem er de mennesker, der lettest kan se sig selv som kandidater? Det er ifølge undersøgelsens resultater de personer, der i høj grad trives med meget forskellige kulturelle tilbud – ”kulturelle generalister” – og personer, der på anden vis trives med at tage ansvar for civilsamfundet gennem f.eks. politisk medlemskab, aktiv deltagelse i det lokale foreningsliv og lignende.

Ligeledes viser rapporten, at det ikke er ligegyldigt, hvem der opfordrer en kommende kandidat til at stille op. En opfordring fra præsten har stor betydning for de meget religiøse. Drejer det sig om en potentielt kommende

¹ Rasmussen 2015: 14.

kandidat, som aldrig før har været medlem af et menighedsråd, er der derimod en betydelig større mulighed for at få et ja, hvis forespørgslen kommer fra en af lokalområdets personer, som ikke er ansat i den lokale kirke. Ligeledes viser det sig, at jo større graden af kontakt med kirken er, jo større er chancen for, at vedkommende stiller op.

Én ting er, hvem der vil stille op. Ligeså interessant er det at vide, hvem der ikke ønsker at gøre det. Rapporten opstiller idealtyper for de personer, der ikke kan se sig selv stille op til menighedsrådsvalg. Disse typer omfatter personer, der oplever at have for travlt, ikke er interesserede i menighedsrådsarbejdet eller mangler interesse for folkekirken daglige forhold. Endelig gælder det personer, der ikke føler sig socialt hjemme i et menighedsråd, eller som opfatter menighedsrådsarbejdet som kedeligt.

Rapporten er skrevet som en del af det forberedende arbejde frem til næste menighedsrådsudvalg i 2020. Vi glæder os til at følge processen og tror, at der med nærværende rapport er stof til både eftertanke og nytænkning i forbindelse med rekrutteringsarbejdet.

Rapportens forfatter og FUV ønsker at takke ”Udvalg om menighedsrådsvalg og fremtidig valgform” for godt samarbejde. Engelsk- og tysksproget materiale er oversat af rapportens forfatter.

Med ønsket om god læselyst!

Birgitte Graakjær Hjort
Center- og afdelingsleder
Aarhus den 21. november 2016

Sammenfatning

Denne rapport belyser, hvor stor interessen er for at stille op som kandidat til menighedsrådsvalget, og hvad de væsentligste forskelle er mellem dem, der er villige til at være kandidater og dem, der ikke er.

For at være opstillingsberettiget skal man være medlem af folkekirken og fyldt 18 år. Denne gruppe kan ifølge den undersøgelse, som præsenteres i rapporten, inddeles i følgende fire undergrupper:

Tabel 1: Villighed til at stille op som kandidat til menighedsrådet

Er du villig til selv at stille op som kandidat til et menighedsrådsvalg?	Stikprøven		Estimerede tal på landsplan	
	Antal	Procent	Antal	Kumuleret antal
(1) Ja, jeg har allerede overvejet det	50	1,9	67.469	67.469
(2) Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	164	6,0	213.060	280.528
(3) Nej, men jeg ville ændre mening, hvis menighedsrådet fortæller, at de mangler kandidater	24	0,9	31.959	312.487
(4) Nej, ubesvaret eller ved ikke ¹⁾	2.481	91,2	3.238.505	3.550.992
Total	2.719	100,0	3.550.992	

Note 1: Strengt taget indeholder denne gruppe både de nej-sigere, som ikke ender i gruppe 3, dem, der har svaret ved ikke, og den desværre ret betydelige gruppe, som slet ikke har besvaret spørgsmålet. Jeg tillader mig dog at opfatte alle disse som et udtryk for et nej til at være kandidat. Begrundelsen for denne vurdering fremgår af note 3 til Tabel 30 på side 89.

Note 2: På side 89 er tabellen gengivet med inddragelse af den statistiske usikkerhed på tallene.

Når man ser på det absolutte antal fra undersøgelsens stikprøve, ser interessen for at være kandidat ikke ud af meget: Kun 50 personer ud af en stikprøve på over 2700 er villige til uopfordret at stille op, mens yderligere 164 er villige, hvis de bliver opfordret til det af en fra menighedsrådet, af sognepræsten, af en ven eller af en fra lokalsamfundet. Omregnet til procent udgør disse to grupper af ja-sigere cirka 8% af de opstillingsberettigede. Dertil kommer 24 personer (svarende til cirka 0,9%), som er villige til at ændre deres beslutning fra et nej til et ja i den særlige situation, hvor nogen fra

menighedsrådet fortæller, at de mangler kandidater og derfor har brug for, at netop den pågældende person stiller sig til rådighed som kandidat.

Når disse umiddelbart lave tal omregnes til absolutte tal på landsplan, så bliver der alligevel tale om særdeles mange mennesker, som umiddelbart eller under visse betingelser er villige til at stille op til menighedsrådsvalg. Af kolonnen yderst til højre ser man for eksempel, at skønsmæssigt godt 280.000 personer kan være klar til at være kandidater, hvis menighedsrådene eller andre kommer med en opfordring dertil. Set i lyset af, at der i forbindelse med et menighedsrådsvalg på landsplan skal vælges under 13.000 menighedsrådsmedlemmer, er der tale om ganske mange potentielle kandidater. Det skal dog understreges, at *man ikke kan slutte direkte fra den villighed, der kan registreres i denne undersøgelse, til den faktiske interesse for at være kandidat til et kommende menighedsrådsvalg i ens eget sogn*. Ud over den statistiske usikkerhed er det jo sådan, at der er et stykke vej fra, at man i en survey anfører sin villighed til at være kandidat, og til at man faktisk tager de nødvendige initiativer, herunder bliver opstillet og indvalgt i menighedsrådet.

Til sammenligning viser en række ældre undersøgelser, at interessen for at stille op som kandidat til kommunalbestyrelsen er lidt større. På spørgsmålet: ”Hvis du blev opfordret til det, kunne du så tænke dig at opstille som kandidat til kommunalbestyrelsen”, svarede 7% i 2005 ja. Dertil kommer 8%, som ville overveje det.² Da svarmulighederne her er lidt anderledes, og da der er 11 år mellem de to undersøgelser, er det ikke muligt at foretage en direkte sammenligning, men de 7% fra kommunalvalgsundersøgelsen er tæt på de 8%, som gruppe 1 og 2 i Tabel 1 indeholder. Dertil kan formodentlig lægges en del af de 8%, som ville overveje at stille op til kommunalbestyrelsen. På den anden side er det tænkeligt, at kommunalreformen, der fandt sted efter undersøgelsen 2005, kan have svækket interessen for at sidde i en kommunalbestyrelse, da denne i mange tilfælde er kommet længere væk fra ens lokalområde, end de tidligere kommunalbestyrelser var.

På baggrund af Tabel 1 kan rapportens kapitler – bortset fra Kapitel 1, der gør rede for undersøgelsens metode – beskrives på følgende måde:

I **Kapitel 2** præsenteres en række foreløbige analyser, som har den fordel, at de er nemme at overskue og giver et overblik over, hvordan respondenterne er fordelt på de variabler, der efterfølgende bliver brugt til at forklare de spørgsmål, som det er undersøgelsens formål at besvare.

² Jf. Buch og Elklit 2007: 53.

Et første resultat fra disse analyser er, at størrelsen på den by, personerne bor i, ikke har nogen betydning for hvordan de er fordelt på de fire grupper. Dette er ensbetydende med, at størrelsesforholdet mellem de fire grupper, som fremgik af Tabel 1 på side 13, er det samme for alle de tre urbaniseringsgrader, jeg opererer med i denne undersøgelse.

Med hensyn til religiøsitet viser det sig, at 5% af folkekirkemedlemmerne er meget religiøse, mens 25% er lidt religiøse. De resterende 70% kan opfattes som kulturkristne, hvis man definerer disse som personer, der ikke er religiøse, men er medlemmer af folkekirken, fordi de mener, at kristendommen er til gavn for landets kultur.

53% af folkekirkemedlemmerne vurderer, at der er et rigt foreningsliv i deres lokalområde, mens cirka halvdelen er mere eller mindre aktive i dette foreningsliv. Selvom det kun er 5%, der har deltaget i et opstillingsmøde forud for et menighedsrådsvalg, så vil 21% af de stemmeberettigede folkekirkemedlemmer *ikke* afvise at deltage i et sådant.

I **Kapitel 3** sammenlignes ja-sigere (dvs. gruppe 1 og 2 betragtet under ét) med nej-sigerne (dvs. gruppe 3 og 4) med henblik på at afklare, hvordan disse to hovedgrupper adskiller sig fra hinanden. Analyserne viser som forventeligt, at personer, der allerede sidder i menighedsråd eller har deltaget i opstillingsmøder, i højere grad er villige til at være kandidater end andre. Mere bemærkelsesværdigt er det, at det har lige så stor betydning, hvis man er eller har været medlem af et politisk parti, eller hvis man er aktiv i det lokale foreningsliv. Det forhold, at der i visse familier er tradition for at deltage i menighedsrådsarbejdet, som tidligere undersøgelser har påvist (jf. Rasmussen 2012: 38f.), understøttes også af denne undersøgelse.

Det er heller ikke overraskende, at ønsket om at stille op til menighedsrådet er mest udbredt blandt de religiøse mennesker. Det er dog værd at bemærke, at der ikke er forskel på dem, der er lidt og meget religiøse. Det afgørende skel går mellem dem, der *ikke er* religiøse og dem, der *er lidt* religiøse. Religiøsiteten har altså den betydning, at det er fuldt ud tilstrækkeligt at være lidt religiøs for at kunne se sig selv som en kandidat til menighedsrådet. Det vil sige, at dette råd ikke har det image, at det kun er for de særligt fromme; lidt religiøsitet er nok.

Dertil kommer, at antallet af forskellige kontakter til folkekirken i det forløbne år er af stor betydning. Men også her gælder det, at det afgørende skel går mellem dem, der har haft 0-1 kontakt, og dem, der har haft 2-3 forskellige kontakter. Det har altså betydning for villigheden til at være kandidat, at man har haft kontakt til folkekirken til mere end én slags arrangementer, men det

er ikke vigtigt, om man har deltaget i mere end tre forskellige slags kirkelige aktiviteter eller ej. Dette viser, at menighedsrådet ikke har det image, at det kun er for de særligt aktive; deltagelse i lidt forskellige aktiviteter er nok.

Folkekirkemedlemmernes uddannelse har også en vis betydning, dog således at det alene er personer med en lang eller en mellemlang uddannelse, der skiller sig ud ved at have en næsten dobbelt så stor tilbøjelighed til at melde sig som kandidater.

Betydningen af individernes kulturelle orientering er for det første, at de jordbundne og de pragmatisk eksperimenterende er dem, som er mindst tilbøjelige til at stille op som kandidater. Herefter følger de finkulturelle og de utraditionelle feinschmeckere, som er næsten dobbelt så villige til at være kandidater som de to førstnævnte grupper. Den gruppe, der er mest villig til at stille kandidater til menighedsrådet, er de kulturelle generalister. Dette tyder på, at de mennesker, der lettest kan se sig selv som kandidater, er nogle, der ikke har snævert profilerede kulturelle præferencer, men i høj grad trives med meget forskellige kulturelle tilbud.

Efter disse analyser ser jeg nærmere på den gruppe af folkekirkemedlemmer, som på den ene side aldrig selv har siddet i et menighedsråd, men som på den anden side er meget kirkeligt aktive. Formålet er at afklare, hvad der særligt kendetegner dem blandt de kirkeligt aktive, som samtidig er villige til at være kandidater til menighedsrådet. Den vigtigste faktor er her, at de villige er mere religiøse, men det har også ret stor betydning, om man er aktiv i det lokale foreningsliv eller ej, da denne aktivitet betyder, at sandsynligheden for at melde sig som kandidat bliver tre gange så stor, som den ellers ville have været. Den tredje faktor, som også har en vis betydning, er, om man kender nogen, der er eller har været medlem af et menighedsråd.

Kapitel 3 slutter med at undersøge, om der er et mønster i, *hvordan* folkekirkemedlemmerne er aktive i civilsamfundet. I denne rapport dækker dette begreb – med udgangspunkt i Antonio Gramsci (1891-1937) og Ferdinand Tönnies (1855-1936) – den kollektive organisering, der hverken er stat, marked eller familie. Således afgrænset udgør foreningerne og kirken de afgørende elementer i civilsamfundet.

Spørgsmålet er herefter, hvilket mønster der er i folkekirkemedlemmernes aktivitet i civilsamfundet, når denne med undersøgelsens spørgeskema bliver registreret på disse fem punkter, der alle udtrykker en handling eller mangel på samme:

- Om man er villig til at være kandidat til menighedsrådet eller ej
- Om man er eller har været medlem af et politisk parti eller ej
- Om man er aktiv i det lokale foreningsliv eller ej

- Om man er eller har været medlem af et menighedsråd eller ej
- Antallet af forskellige kontakter med folkekirken i 2015

Det vigtigste resultat er, at folkekirkemedlemmernes deltagelse i de forskellige kirkelige aktiviteter i betydelig grad er bestemt af, om de samtidig er aktive i det lokale foreningsliv eller ej. For at forenkle billedet har jeg især set nærmere på den meget store gruppe af folkekirkemedlemmer, som hverken er villige til at være kandidater til menighedsrådet eller har været medlemmer af et politisk parti. For disse 78% af folkekirkemedlemmerne er deltagelsen i det lokale foreningsliv i høj grad medbestemmende for, hvor mange forskellige kirkelige aktiviteter, de deltager i. Men denne betydning er ikke entydig, da den tager sig forskelligt ud, afhængigt af om folkekirkemedlemmerne samtidig er medlemmer af menighedsråd eller ej:

For dem, der *aldrig* har siddet i et menighedsråd, gælder det, at chancen for, at de i 2015 har deltaget i mere end 3 forskellige kirkelige aktiviteter, er dobbelt så stor, *hvis de samtidig* er aktive i det lokale foreningsliv, sammenlignet med de tilsvarende folkekirkemedlemmer, der ikke har sidstnævnte aktivitet. For nuværende eller tidligere menighedsrådsmedlemmer er betydningen af deltagelsen i det lokale foreningsliv væsentlig større. For den gruppe gælder det, at chancen for, at de i 2015 har deltaget i mere end 3 forskellige kirkelige aktiviteter, er 8 gange så stor, hvis de samtidig er aktive i det lokale foreningsliv, sammenlignet med de menighedsrådsmedlemmer, der ikke har sidstnævnte aktivitet. Dette tyder på, at ”mere vil have mere” eller med andre ord: Der er en selvforstærkende effekt ved at tage ansvar for civilsamfundet – er man aktiv i mere end én del af dette, bliver man efterhånden en særdeles aktiv deltager i mange af de ting, der foregår i kirken. En forklaring på denne tendens kan være, at de aktive bliver opmærksomme på stadig flere anledninger til deltagelse i sammenhænge, hvor de allerede kender en del mennesker. Dette gælder ikke alene kulturelt orienterede kirkelige aktiviteter som koncerter, foredrag og studiekredse, men også de religiøse kerneydelser som den almindelige søndagsgudstjeneste, natkirke, fyraftensgudstjeneste, meditationsgudstjeneste samt personlige samtaler med præsten eller en anden medarbejder ved kirken.

I **Kapitel 4** ser jeg først nærmere på, hvilke opfordringer om at blive kandidat, der i særlig grad bliver imødekommet. Det viser sig, at det er opfordringerne fra en i lokalsamfundet, der har størst chance for at få en positiv respons, hvorefter følger opfordringen fra en ven, mens opfordringer fra sognepræsten har den laveste effekt.

Analyserne viser også, at de forskellige opfordringsgivere har forskellig grad af succes afhængig af, hvem de henvender sig til. Det er således især dem, der aldrig har været medlemmer af menighedsråd, der er modtagelige for en opfordring fra en i lokalområdet. Dette gælder også for de ikke-religiøse. I modsætning hertil er det især de meget religiøse, der svarer positivt på en opfordring fra sognepræsten. Sidstnævntes held med en opfordring er endvidere betinget af uddannelsen hos den, der modtager opfordringen, forstået på den måde at chancen for en positiv respons er specielt lav, hvis henvendelsen er rettet til en person med en erhvervsuddannelse eller en kort uddannelse. Dette tyder på, at uddannelseskloften mellem præsten og den pågældende har en vis betydning. Hvad denne nærmere går på, siger analysen dog ikke noget om.

Det viser sig også, at en opfordring fra kirkens folk (dvs. menighedsrådet eller præsten) i særlig grad har effekt, hvis den henvender sig til en person, der ikke er aktiv i det lokale foreningsliv. Det fremgår også, at en opfordring fra menighedsrådet i særlig grad får den ønskede effekt, hvis den er henvendt til en person med en lang eller mellemlang videregående uddannelse.

Det er også bemærkelsesværdigt, at opfordringen fra en ven har en lige stor betydning i alle de undersøgte grupper af folkekirkemedlemmer. Alle personer er altså lige modtagelige for en opfordring fra en ven, uanset om den person, der modtager opfordringen, er meget eller lidt religiøs, er aktiv eller ikke aktiv i det lokale foreningsliv, har været medlem af et menighedsråd eller ej, og uanset hvilken uddannelse, den pågældende har.

Derefter sammenligner jeg på forskellige måder grupperne (1) og (2) fra Tabel 1 med henblik på at finde ud af, hvem de består af og hvilke motiver de har for at melde sig som kandidater.

Det viser sig, at de to grupper er sammensat på forskellige måder med hensyn til tre forhold, hvoraf de to er indlysende: Hvis man er eller har været menighedsrådsmedlem, og hvis man har deltaget i mange forskellige kirkelige aktiviteter i det foregående år, er man signifikant mere tilbøjelig til at tilhøre gruppe (1), dvs. dem der er villige til *uopfordret* at melde sig som kandidater til menighedsrådet. Det tredje forhold, som er mere bemærkelsesværdigt, er, at det (stadig) har en markant betydning, om man er eller har været medlem af et politisk parti: Hvis dette er tilfældet, så er sandsynligheden for, at man *uopfordret* stiller op – alt andet lige – cirka dobbelt så stor, som hvis man aldrig har været medlem af et politisk parti.

Der er også en statistisk signifikant forskel mellem de to grupper med hensyn til syv af de 15 mulige motiver, man kunne tage stilling til i spørgeskemaet, og i alle tilfælde er det gruppe (1), der i særlig grad har markeret de

pågældende motiver. Som et kortfattet udtryk for dette viser det sig, at de personer, der allerede har overvejet at være kandidater, i gennemsnit har anført 3,8 af de 15 mulige motiver, mens gruppen, der kun vil være kandidater på opfordring, gennemsnitligt kun har anført 2,5.

Kapitel 4 indeholder også en sammenligning af alle tre grupper, som viser, at det især er spørgsmålene om medlemskab af et menighedsråd og et politisk parti samt antal forskellige kontakter, der bestemmer, hvilke af disse grupper man tilhører. Den *stærkeste* villighed (som jo er at melde sig uopfordret som kandidat) findes blandt dem, der er eller har været medlem af et menighedsråd og et politisk parti og samtidig har haft 4 eller flere forskellige kontakter til folkekirken. Den *næst stærkeste* villighed (som er at melde sig som kandidat efter en opfordring) findes blandt dem, der har haft 2-3 forskellige kontakter. Og den *svageste* villighed (at man først melder sig, når der er mangel på kandidater) findes især blandt dem, der ikke er eller har været medlemmer af et politisk parti og samtidig har haft kontakt til folkekirken til mere end én slags aktiviteter.

I forhold til den sidstnævnte gruppe viser det sig endvidere, at betydningen af antallet af forskellige kontakter til folkekirken i det foregående år er afhængig af, om man er eller har været medlem af et politisk parti eller ej. Hvis man aldrig har været medlem af et politisk parti, er det ikke nødvendigt, at man har haft ret mange forskellige kontakter med folkekirken, for at man er parat til at ændre sit nej til et ja, hvis menighedsrådet henvender sig og fortæller, at man mangler kandidater og derfor har brug for, at den pågældende melder sig som kandidat. Hvis man derimod er eller har været medlem af et politisk parti, så skal ens kontakt med folkekirken være væsentligt bredere, før man er klar til at ændre holdning, hvis menighedsrådet henvender sig på den netop nævnte måde.

Kapitlet slutter med, at jeg formulerer følgende fem idealtyper af villige til at være kandidater til menighedsrådet:

- **De menighedsrådserfarne kandidater** (udgør 5,1% af alle villige) er nuværende eller tidligere medlemmer af et menighedsråd, som er villige til uden særlige opfordringer at stille op til en ny periode i menighedsrådet.
- **De kirkeligt og politisk aktive kandidater** (4,5%) er også villige til uden særlige opfordringer at stille op som kandidater, hvilket bl.a. hænger sammen med, at de på forhånd er aktive deltagere i det kirkelige liv.
- **De meget religiøse kandidater** (16,9%) har alle en høj grad af religiøsitet og har ikke tidligere siddet i et menighedsråd.

- **Civilsamfundets kandidater** (22,0%) er dem, der kun på opfordring fra en person i lokalområdet er villige til at stille op til menighedsrådsvalget.
- **Sidste-øjeblikskandidaterne** (10,1%) har ikke tænkt sig at stille op og er heller ikke modtagelige for en opfordring til at være kandidater. De er dog indstillet på at ændre holdning i den særlige situation, hvor menighedsrådet fortæller, at der ikke er kandidater nok, og at man derfor har brug for, at den pågældende stiller sig til rådighed som kandidat.

Som idealtyperne her er bestemt, viser det sig, at det er de kirkeligt og politisk aktive kandidater, der har anført markant flere motiver end de andre typer, mens de religiøse kandidater har anført færrest. Det kunne tyde på, at det er de kirkeligt og politisk aktive kandidater, der i højeste grad har gjort sig klart, hvad menighedsrådsarbejdet går ud på, og hvad de selv kan bidrage med i den sammenhæng.

Formålet med **Kapitel 5** var at inddele den fjerde gruppe fra Tabel 1 i hovedtyper af ubetingede nej-sigere. Inddelingen skulle finde sted på baggrund af nej-sigernes *begrundelser* for ikke at ville være kandidater. På grund af en ekstremt lav partiel svarprocent³ på de centrale spørgsmål til denne inddeling har formålet desværre ikke kunnet indfries i fuldt omfang. Det har med andre ord ikke været muligt at inddele alle de ubetingede nej-sigere efter deres begrundelser for at sige nej.

Som en nødløsning har jeg valgt at opfatte de 168 folkekirkemedlemmer, der har begrundet deres nej til at være kandidater, som *et kvalitativt datasæt*, der ikke kan være repræsentativt for alle nej-sigerne. Vurderet som kvalitative data kan disse 168 folkekirkemedlemmer dog bruges til at opspore

³ Dette begreb henviser til, at en spørgeskemaundersøgelse normalt har flere svarprocenter: For det første er der den generelle svarprocent eller deltagelsesrate, som udtrykker, hvor stor en andel af dem, der er blevet spurgt, som har sendt svar tilbage. Ofte er det imidlertid således, at denne gruppe ikke har svaret på samtlige spørgsmål. Den partielle svarprocent er knyttet til hver enkelt af de stillede spørgsmål og tager højde for, at nogle, som har indsendt en besvarelse, har undladt at besvare nogle af spørgsmålene. Det viser sig desværre, at hele 94% af de folkekirkemedlemmer, som tilhører gruppe 4, har undladt at begrunde deres ubetingede nej til at være kandidat. Den partielle svarprocent er altså her kun 6% af dem, der burde have svaret, og den bliver naturligvis yderligere sænket af, at denne generelle deltagelsesrate blev 44,2% (jf. note 8 nedenfor).

hvilke typiske begrundelser, der bliver anvendt, for så vidt man af egen fri vilje⁴ har angivet en eller flere begrundelser.

På denne baggrund fører Kapitel 5 til det resultat, at *hele gruppen af nej-sigere består af følgende fem typer*:

1. **De ureflekterede**, som *ikke* har begrundet, hvorfor de siger nej. Den består især af folkekirkemedlemmer, som ikke er religiøse, som højest har haft én enkelt kontakt med kirken i det forløbne år, som aldrig har deltaget i et opstillingsmøde, og som ikke kender nogen, der er eller har været medlem af et menighedsråd. Med hensyn til kulturel orientering er de jordbundne, de pragmatisk eksperimenterende og de kulturelle generalister overrepræsenteret i denne gruppe.

De folkekirkemedlemmer, der har begrundet deres nej, kan opdeles i følgende grupper:

2. **De travle**, der alle siger, at de ikke har tid, og hvor hver femte ikke ved noget om menighedsrådsarbejdet. Her finder vi især midaldrende kvinder, dem der er lidt religiøse, folk med erhvervs- eller korte uddannelser samt dem, der er klassificeret som utraditionelle feinschmeckere.
3. **De uinteresserede**, hvor 50% ikke ved noget om menighedsrådsarbejdet og cirka hver tredje ikke interesserer sig for folkekirkens daglige forhold. Denne gruppe består især af mænd, der ikke er religiøse og har haft få forskellige kontakter til kirken i 2015. Deres sidst afsluttede uddannelse er ofte gymnasiet og den mest udbredte kulturelle orientering er klassificeret som pragmatisk eksperimenterende.
4. **De socialt fremmede**, der alle siger, at de tror, at de ikke ville føle sig socialt hjemme i et menighedsråd. Det er også denne gruppe, der har den klart største andel, der tror, at menighedsrådsarbejdet er kedeligt. Gruppen består i særlig grad af unge folkekirkemedlemmer og – til dels som følge af dette – dem, der ikke har afsluttet en uddannelse efter folkeskolen. De jordbundne er den kulturelle orientering, som er mest overrepræsenteret i denne gruppe.
5. Den sidste gruppe er kendetegnet ved, at alle har anført **andre grunde** i et særligt skrivefelt, og at man ellers ikke har markeret ret mange af de øvrige motivmuligheder. Gruppen består især af ældre, finkulturelle og personer med videregående uddannelser. I denne gruppe er de meget religiøse og dem med mange forskellige kontakter til folkekirken også stærkt repræsenteret. Dette er ikke overraskende, da en betydelig del af

⁴ Hermed menes, at personerne ikke rent teknisk blev tvunget til at afgive et svar for at kunne komme videre i spørgeskemaet.

de andre grunde er, at man selv tidligere har været menighedsrådsmedlem eller er i familie med en, som er det.

Det viser sig, at type 1) – de ureflekterede – og type 5) – de, der har anført andre grunde end de standardsvar, som spørgeskemaet gav mulighed for at give – på flere punkter udgør *modpolerne* blandt de fem typer: Mens 1) er de mindst religiøse, er 5) de mest religiøse; mens 1) er de mindst aktive i det lokale foreningsliv, er 5) de mest aktive; mens 1) ligger næsthøjest med hensyn til den kortest mulige uddannelse, har 5) den største andel med længerevarende uddannelser, og mens 1) har den største andel af personer under 50 år, har 5) den største andel over 64 år.

Som følge af den problematik, der er beskrevet i note 3, er det desværre ikke muligt at sige noget præcist om, hvor store hver af de fem grupper er blandt de nej-sigende folkekirkemedlemmer som helhed.

Indledning

Formål

Denne rapport fremlægger en undersøgelse, der har til formål at belyse, hvor stor interessen er blandt de valgbare medlemmer af folkekirken for at stille sig til rådighed som kandidat til et menighedsråd, og hvad de væsentligste forskelle er mellem dem, der er villige til at være kandidater og dem, der ikke er.

For at nuancere billedet vil jeg også se nærmere på hver af de to grupper for at afklare, om hver gruppe består af forskellige sociologiske typer, således at man kan sige, at der findes markant forskellige typer af folkekirke-medlemmer, som er villige til at lade sig vælge ind i et menighedsråd, og at der tilsvarende findes forskellige typer af medlemmer, som ikke er villige dertil.

Kapitel 1

Metode

Det bløde med det hårde

Undersøgelsen er bestilt af et udvalg under Kirkeministeriet, der har bedt Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter om at undersøge ovenstående ved hjælp af en survey, der er repræsentativ for alle medlemmer af folkekirken i Danmark, der er fyldt 18 år.

Opgaven er altså at undersøge et blødt emne vedrørende folkekirkemedlemmernes forhold til den lokale ledelse af deres kirke og at gøre dette med den hårde kvantitative metode, som en spørgeskemaundersøgelse er. Derfor er det indledningsvis vigtigt at tage stilling til, om dette forehavende overhovedet er muligt.

Mange kirkelige aktører med sans for emnets fine nuancer vil være skeptiske eller måske endda gå så vidt som at hævde, at det ikke er muligt at undersøge det bløde emne med den hårde metode. Som en første replik hertil vil jeg med filosofen Arno Victor Nielsen sige: ”For at forklare lidt, må man se bort fra meget.”⁵

Hermed vil jeg antyde, at det ikke er menneskeligt muligt at forstå et fænomen uden at forenkle det – samfundsfilosofen Niklas Luhmann (1927-1998) udtrykker det på den måde, at erkendelse forudsætter, at vi reducerer kompleksiteten, og statistikerens Sven Kreiner skriver tilsvarende på sit fags præmisser, at ”datareduktion er ... selve statistikkens sjæl”⁶.

Opgaven er derfor at udforme forenklinger, der undgår at blive overforenklede. Når man vælger det standardiserede spørgeskema frem for det kvalitative dybdeinterview, skyldes det, at man ønsker at nå frem til resultater, der er *repræsentative* (dækkende) for alle folkekirkens medlemmer, der er fyldt 18 år, og som udtrykker, hvor *udbredte* bestemte holdninger og præferencer er. Begge dele kræver, at vi gør brug af en kvantitativ metode som et standardiseret spørgeskema.⁷ Heraf følger en betydelig forenkling – vi er

⁵ Nielsen: „Forsvar for mørket” i: *Kristeligt Dagblad* den 22. april 2000.

⁶ Kreiner 1999: 136.

⁷ Det er naturligvis også et krav, at den endelige stikprøve er repræsentativ for alle folkekirkens medlemmer, der er fyldt 18 år.

nødt til at stille nøjagtig de samme spørgsmål til alle respondenter, og disse kan kun svare ved at afkrydse et af de standardiserede svar, vi stiller til rådighed for hvert spørgsmål. De således indsamlede data bliver herefter gjort til genstand for statistiske analyser, som bliver nærmere beskrevet undervejs i rapporten, hvor det er relevant. Der er dog et par særlige forhold, som jeg nu indledningsvis vil omtale:

Det store, det skæve og det lille datasæt

En tidligere undersøgelse har vist, at interessen for menighedsrådsvalget har været klart faldende siden 1984, hvor den toppede med kampvalg i 20% af menighedsråds kredse, hvilket er den højeste andel, der er registreret siden 1953 (Rasmussen 2008: 97). Siden da er denne andel konstant faldet fra valg til valg for i 2012 at nå det foreløbigt laveste niveau på 6,7%. En af årsagerne til dette fald kan være, at de traditionelle kirkelige retninger som for eksempel Indre Mission, Grundtvigianerne, Kirkeligt Centrum og Socialdemokraterne, der traditionelt har opstillet egne lister til menighedsrådsvalgene, har mistet betydning, således at man i dag må sige, at holdningerne til menighedsrådsarbejdet er bestemt på nye måder, som (endnu) ikke har udkrystalliseret sig i klare positioner, der er genkendelige på tværs af sognegrænser eksempelvis på landsplan. Billedet er dog ikke mere diffust, end at jeg (i Rasmussen 2012: 129ff.) har foreslået at operere med fem forskellige idealtyper af menighedsrådsmedlemmer med hver sine signifikant forskellige præferencer i forhold til arbejdet.

I forbindelse med tilrettelæggelsen af den foreliggende undersøgelse har jeg antaget, at interessen for at være kandidat til menighedsrådet forudsætter, at man har en kontakt med folkekirken, der ligger ud over at deltage i gudstjenester juleaften og i forbindelse med kirkelige handlinger. Hvis dette er rigtigt, så viser en tidligere undersøgelse (data til Felter og Bjerrum 2015), at det vil være under 20% af folkekirken valgbare medlemmer, der kunne være villige til at stille op til menighedsrådsvalget. Da undersøgelsen som nævnt også indebærer et forsøg på at opdele denne andel i forskellige typer, så stiller det særdeles store krav til stikprøvens omfang, forstået på den måde at den del af stikprøven, som vedrører de medlemmer af folkekirken, der er villige til at være kandidater til menighedsrådet, skal kunne bære en nærmere analyse. Dvs. at denne i forvejen lille andel skal kunne bære at blive yderligere opdelt i en række mindre grupper.

For at muliggøre dette har vi ønsket en stikprøve på op i nærheden af 4000 respondenter. Dataindsamlingen er gennemført af analyseinstituttet YouGov, og der er i perioden 4. - 29. marts 2016 i alt gennemført 3801 CAWI-interview med danskere, som er fyldt 18 år.⁸ Af disse er 2.719 medlemmer af folkekirken,⁹ og det er sidstnævnte gruppe, der skal bruges til at besvare de spørgsmål, der fremgår af formålet ovenfor.

De indsamlede data viser, at 8% procent af folkekirkemedlemmerne med stemmeret til menighedsrådsvalget under visse forudsætninger er villige til at lade sig opstille til dette råd. Dette er en noget mindre gruppe end forhåndsantagelsen om, at op mod 20% kunne have denne villighed.

⁸ Dataindsamlingen er foregået ved, at man i første omgang har udsendt invitationer via e-mail til mere end 4.000 paneldeltagere, og i takt med at det stod klart, hvilket sociodemografiske grupper, der i særlig grad ikke svarede, er kredsen blevet udvidet med især personer fra disse grupper. I alt blev der udsendt invitationer til 8.609 personer, og når der ses bort fra de 117 personer, der har startet undersøgelsen, men har ikke gennemført den, bliver deltagelsesraten på 44,2%. Dette er ifølge metodebøgerne ikke optimalt (jf. f.eks. Haraldsen 1999: 22 og Bryman 2008: 219), men vurderet i forhold til det normalt opnåelige for paneldata, er der tale om et rimeligt niveau. En anden og væsentligere formildende omstændighed kommer fra Andreas Diekmann, som skriver: "Socialvidenskabernes hovedinteresse gælder undersøgelsen af sammenhænge mellem variabler (korrelationer, multivariate analyser osv.). Sammenhænge bliver imidlertid mindre forvrænget af non-response end randfordelinger. Estimatet af korrelationer er i reglen mere robust overfor systematiske stikprøvefejl end estimatet af middelværdier og andele." (Diekmann 2006: 364). Denne socialvidenskabelige erkendelsesinteresse gælder også i høj grad den foreliggende undersøgelse.

⁹ Det giver en medlemsprocent på 72, hvilket er noget lavere end den faktiske medlemsprocent på 77 per 1. januar 2016, jf. Danmarks Statistik: <http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/folkekirken/medlemmer-af-folkekirken.aspx> [Hentet 01.04.16]. Det viser, at de personer, der ikke er medlemmer af folkekirken, har været mere tilbøjelige til at besvare vores spørgeskema, end folkekirkemedlemmerne har. Dette er dog ikke umiddelbart noget væsentligt problem for undersøgelsen, da det som nævnt stort set udelukkende er stikprøven blandt folkekirkens medlemmer, der bliver analyseret i forbindelse med denne undersøgelse. Da stikprøven ikke umiddelbart er repræsentativ for den danske befolkning, har YouGov vægtet data "... på dimensionerne køn, alder, geografi og uddannelse på baggrund af et ideal fra Danmarks Statistik" (YouGovs metodebeskrivelse af 31. marts 2016 til FUV). Med mindre andet er nævnt, er det dette vægtede datasæt, der ligger til grund for analyserne i denne rapport. I forhold til vægtningen må man dog sige, at overrepræsentationen af ikke-medlemmer medfører et problem, da de vægte, der er beregnet på hele datasættet, ikke er optimale, når de alene anvendes på folkekirkemedlemmerne, da disse kan have en anden skævhed (som vægtene jo skal kompensere for) end det samlede datasæt.

Heraf følger, at de statistiske analyser er udfordret på to måder til trods for den store bruttostikprøve på 3801 respondenter:

Som nævnt under 'Formål' er undersøgelsens hovedspørgsmål, hvad der er de væsentligste forskelle mellem dem, der er villige til at være kandidater og dem, der ikke er. For at afklare dette er det nødvendigt at foretage en statistisk analyse, der sammenligner de 8% af folkekirkemedlemmerne (=218 personer), der er villige til at blive kandidater til menighedsrådet, med de 92% af medlemmerne (= 2.502), der ikke er villige. Da de to grupper har en ekstremt forskellig størrelse, er det ikke muligt at gennemføre statistiske tests, herunder opbygning af modeller, på en valid og tilstrækkelig præcis måde ved hjælp af de almindelige standardstatistikprogrammer.¹⁰ De særlige vanskeligheder, der er forbundet med analyser af meget skævt fordelte tabeller, er beskrevet i Metha and Patel 1995: 25ff.

Det fremgår endvidere under 'Formål', at begge de to nævnte hovedgrupper skal undersøges nærmere hver for sig for at afklare, om hver hovedgruppe består af signifikant forskellige undergrupper. Dette implicerer, at også den lille gruppe bestående af de 218 respondenter, der er villige til at blive kandidater til menighedsrådet, skal gøres til genstand for en selvstændig analyse. Da der er tale om et meget lille datasæt, gælder det også her, at det ikke er muligt at foretage de statistiske analyser på en tilstrækkelig præcis måde ved hjælp af standardversionen af SPSS. De særlige vanskeligheder, der er forbundet med analyser af meget små datasæt, er beskrevet i Metha and Patel 1995: 12ff. og i Bühl und Zöfel 1996: 257ff.¹¹

Løsningen på de to nævnte problemer er at erstatte de almindelige asymptotiske tests med eksakte udgaver af disse tests. Populært sagt drejer det sig om at erstatte førstnævntes princip (som er, at statistikprogrammet beregner parameter-estimer og dertilhørende p-værdier ved at slå op i en indbygget tabel over en given sandsynlighedsfordeling) med en situation, hvor statistikprogrammet selv beregner den helt nøjagtige sandsynlighedsfordeling, der er knyttet til den tabel eller model, som rent faktisk skal undersøges. Dette kræver ikke alene en stor regnekraft, men naturligvis også programmer, der er specielt udviklet til formålet. I den foreliggende undersøgelse anvender jeg SPSS-tillægsmodulet *Exact Tests*, hvis der er tale om analyse

¹⁰ Så vidt det er muligt, foretages analyserne i programmet SPSS, version 19 eller 21.

¹¹ Svarende til de flestes intuition er det således, at det kræver en procentvis større forskel mellem grupperne i et lille datasæt, før denne forskel er statistisk signifikant, end det kræver for et datasæt med mange respondenter.

af krydstabeller, og hvis der er tale om logistiske regressionsanalyser, anvender jeg specialprogrammet *LogXact*.

I begge tilfælde kan det dog forekomme, at regnekraften ikke er stor nok til at gennemføre de eksakte versioner af de statistiske analyser. I disse situationer anvender de nævnte programmer en såkaldt Monte-Carlo-procedure, som i korthed går ud på at beregne en ufuldstændig sandsynlighedsfordeling baseret på 100.000 variationsmuligheder for den givne tabel eller model. Resultatet af denne procedure kaldes for en estimeret eksakt test.

Konklusionen på ovenstående er, at en række af de statistiske metoder, der anvendes i den foreliggende undersøgelse alt efter omstændighederne kan gennemføres med tre grader præcision: Den mest upræcise, men normalt brugbare, er den såkaldt asymptotiske test, som standardstatistikprogrammerne benytter sig af; den absolut præcise er den eksakte test; og mellem disse befinder sig den estimeret eksakte test. For at anføre hvilken af disse, der er anvendt, bliver de vist med hver sit symbol.

Signifikansniveau

Inden testsymbolerne bliver præsenteret, er det nødvendigt at omtale endnu en forhold vedrørende de statistiske tests.

Det drejer sig om det signifikansniveau, jeg vil lægge til grund for alle analyserne i denne undersøgelse. Dette niveau sættes normalt til 0,05 (= 5%), men det er blot en konvention, da det er sådan, at forskeren selv fastsætter det niveau, der skal gælde for en given undersøgelse. Det springende punkt er, hvor stor en forskel der skal være mellem de grupper, der sammenlignes, før denne forskel kan kaldes statistisk signifikant, det vil sige at den er så stor, at den ikke bør tilskrives tilfældigheder, men må anses for at være reel og dermed af betydning.

Til den foreliggende undersøgelse har jeg valgt et signifikansniveau på 0,10. Begrundelsen for at anvende et højere niveau end det konventionelle på 0,05 er, at jeg lægger vægt på at opspore hypoteser inden for et område, der kun i ringe grad er belyst.¹² Eller som statistiker Jürgen Bortz udtrykker det:

Innovativ forskning inden for et relativt nyt område, hvor konsekvenserne af en fejlagtig accept af H_1 er ret ubetydelige, ville med et alfa-niveau på 1% kun give få

¹² Hvis det drejede sig om forhold vedrørende sikkerheden på et atomkraftværk, måtte man naturligvis gøre sig overvejelser en anden retning.

chancer for at tilføre videnskaben nye impulser. I sådanne undersøgelser er det derfor acceptabelt at anvende et alfa-niveau på 10%.¹³

Alfa-niveauet henviser til sandsynligheden for at begå den fejl at hævde en forskel eller sammenhæng, som reelt ikke er til stede, eller med andre ord: at forkaste en sand H_0 . Heroverfor står muligheden for beta-fejl, der er at fastholde en falsk H_0 – dvs. at overse reelle forskelle, fordi de fejlagtigt tilskrives tilfældigheder. Når vi hæver signifikansniveauet fra 0,05 til 0,10 stiger risikoen for alfa-fejl, mens risikoen for beta-fejl falder. Testresultaterne vises med et af følgende symboler:

Tabel 2: Symboler til visning af statistiske testresultater

Sandsyn- lighed ¹⁾	Sym- bol	Tolkning
$p \geq 0,10$	–	Forskellen mellem grupperne er så lille, at den bør betragtes som tilfældig
$p < 0,10$	+	Hvis der reelt ikke er nogen forskel mellem grupperne, vil man i under 10 af 100 stikprøveundersøgelser alligevel finde en forskel, der er mindst lige så stor som den fundne. Den fundne forskel er derfor <i>meget svagt</i> signifikant, dvs. ikke særligt sikker.
$p < 0,05$	*	Hvis der reelt ikke er nogen forskel mellem grupperne, vil man i under 5 af 100 stikprøveundersøgelser alligevel finde en forskel, der er mindst lige så stor som den fundne. Den fundne forskel er derfor <i>svagt</i> signifikant, dvs. moderat sikker.
$p < 0,01$	**	Hvis der reelt ikke er nogen forskel mellem grupperne, vil man kun i under 1 af 100 stikprøveundersøgelser alligevel finde en forskel, der er mindst lige så stor som den fundne. Den fundne forskel er derfor <i>stærkt</i> signifikant, dvs. sikker.
$p < 0,001$	***	Hvis der reelt ikke er nogen forskel mellem grupperne, vil man kun i under 1 af 1000 stikprøveundersøgelser alligevel finde en forskel, der er mindst lige så stor som den fundne. Den fundne forskel er derfor <i>meget stærkt</i> signifikant, dvs. særdeles sikker.

Note 1: Hermed menes sandsynligheden for, at den fundne forskel mellem grupperne er opstået tilfældigt.

Kun forskelle, der *ikke* med rimelighed kan tilskrives tilfældigheder, er værd at hæfte sig ved. 'Stjerner' er bedre end 'plus', og jo flere stjerner, der opnås, des mere sikkert er det, at de fundne forskelle er reelle.

¹³ Bortz 1999: 122.

Som nævnt kan en given test have tre grader af præcision, da den kan være asymptotisk, eksakt eller estimeret eksakt. Hvis den er asymptotiske, benyttes symbolerne i Tabel 2; hvis den er eksakt, er symbolet omgivet af kantede parenteser – f.eks. [**] –; og hvis den er estimeret eksakt, er symbolet omgivet af buede parenteser – f.eks. (**).

Disse teknikaliteter kan forekomme lidt nørdede, men de er både nævnt for den saglige dokumentations skyld og af hensyn til de læsere, som ved så meget om statistiske tests, at de kan se, at datagrundlaget for en given tabel eller model er for problematisk til, at man med rimelighed kan anvende de almindelige statistikprogrammers såkaldte asymptotiske tests.

Det næste, jeg vil nævne i dette generelle metodeafsnit, er, at når de spørgsmål, der er nævnt under 'Formål', skal besvares, er det naturligvis væsentligt at afklare, hvilke faktorer, der i særlig grad gør en forskel, forstået på den måde at de har en statistisk signifikant betydning, når forskellen mellem de forskellige grupper og typer skal findes. I den forbindelse skelner jeg mellem følgende faktorer, der kan gøre en forskel:

- Objektive forhold som for eksempel køn, alder og bosted (målt som urbaniseringsgrad) samt kendetegn ved personens familiebaggrund (for eksempel om nogle i familien har deltaget i menighedsrådsarbejde).
- Det enkelte folkekirkemedlems kulturelle orientering, som her bliver opfattet som en indikator på dennes livsform. Dette punkt er med for at undersøge, om folkekirken – selvom den ifølge sin bestemmelse har til opgave at henvende sig til alle – i realiteten er tættere knyttet til bestemte subkulturer.
- Kirkelige og religiøse forhold hos det enkelte folkekirkemedlem. Herunder hører for eksempel, hvor religiøs det pågældende medlem er, samt hvor omfattende dennes faktiske kontakt til folkekirken er.
- Det enkelte folkekirkemedlems deltagelse i civilsamfundet, som er målt på, om personen er aktiv i en landsdækkende forening (for eksempel Red Barnet eller Dansk Røde Kors), i det lokale foreningsliv eller medlem af et politisk parti.

Afhængige og uafhængige variabler

Ovenstående fire grupper indeholder de oplysninger, som i denne rapport kaldes for *uafhængige* eller *forklarende variabler*. Det vil altså sige de oplysninger, der indgår i analyserne med henblik på at afklare, om de er i stand til at forklare, at individerne har svaret forskelligt på de spørgsmål, der er i centrum for undersøgelsen. Når man opbygger statistiske modeller, er tanken

altså den, at personernes svar på sidstnævnte spørgsmål kan afhænge af, hvordan de er placeret på de mulige forklarende variabler (dvs. køn, alder osv.). Derfor kalder man også de spørgsmål, der er i centrum for undersøgelsens temaer, *afhængige variabler*, mens de forklarende variabler også kan betegnes som *uafhængige variabler*.¹⁴ Som det allerede er fremgået, bliver begrebet *variabel* anvendt en del i denne rapport. For at undgå forvirring vil jeg derfor lige nævne, at inden for statistik betyder *en variabel* en målelig faktor, som kan antage varierende værdier. Når udgangspunktet er et spørgeskema, er en variabel stort set altid identisk med et spørgsmål i dette skema, eller – som vi senere skal se – for eksempel et indeks, der bliver beregnet på baggrund af en række af spørgsmålene.

Bivariate og multivariate analyser

Undersøgelsen af om en eller flere uafhængige variabler reelt kan forklare variationen på den afhængig variabel kan naturligvis foregå på mangfoldige måder afhængigt af de givne data og ambitionsniveauet for analysen. Med hensyn til sidstnævnte findes der principielt to forskellige ambitionsniveauer. Det laveste niveau er at gennemføre bivariate analyser, der som navnet antyder kun indeholder to variabler. Som eksempel kan nævnes en tabel, der viser villigheden til at være kandidat for forskellige aldersgrupper. Den afhængige variabel er her villigheden, mens den uafhængige variabel er alderen, som i eksemplet er inddelt i grupper. Analysen går da ud på at teste, om der er en statistisk signifikant forskel på de forskellige aldersgruppers villighed. Hvis dette er tilfældet, siger man, at alderen kan forklare den forskellige villighed blandt respondenterne.

¹⁴ Sidstnævnte begreb er ment formelt statistisk. Hvis man for eksempel vil forklare villigheden til at melde sig som kandidat som en konsekvens af personens kulturelle orientering, så er sidstnævnte begreb i denne sammenhæng en *uafhængig* variabel. Hermed være dog ikke sagt, at den kulturelle orientering er naturgiven og uforklarlig. Man kunne nemlig godt forestille sig, at man i en efterfølgende analyse ville forklare den kulturelle orientering på baggrund af familiebaggrund, skolegang osv. I en sådan efterfølgende analyse ville den kulturelle orientering indtage pladsen som afhængig variabel, mens familiebaggrund, skolegang osv. da ville være de uafhængige variabler. De to begreber handler med andre ord om den plads i modellen, som en given variabel indtager. I nogle sammenhænge kan en bestemt variabel (for eksempel den kulturelle orientering) være placeret som uafhængig (den der måske kan forklare), mens den i andre sammenhænge kan være placeret som afhængig (den der skal forklares).

Herefter kan man undersøge, om svarpersonernes kulturelle orientering også har en betydning for deres villighed til at være kandidater. Hvis vi antager, at dette også er tilfældet, og at det er forskellige kulturelle orienteringer, der dominerer aldersgrupper, så bliver det klart, at de to bivariate analyser er yderst foreløbige og dybest set uklare, da vi nu ikke længere ved, om det er personernes alder eller deres kulturelle orientering, der er den egentlige forklaring på den forskellige villighed. Der er naturligvis også den mulighed, at begge forhold har en betydning, men spørgsmålet er da, hvilket af disse der vejer tungest. Sagt helt generelt er problemet ved at gennemføre en lang række enkeltstående bivariate analyser, at de bliver upræcise, hvis det er således – og det er det stort set altid – at de uafhængige / forklarende variabler har en vis korrelation med hinanden. Dette er grunden til, at jeg i denne rapport betragter de simple bivariate analyser som *foreløbige*.

Løsningen på dette problem er at gennemføre såkaldt multivariate analyser. De er kendetegnet ved at inddrage mange forskellige uafhængige / forklarende variabler på én gang.¹⁵ Styrken ved sådanne analyser er, at de kan finde frem til den selvstændige betydning af en given uafhængig variabel på en måde, der samtidig tager højde for den selvstændige betydning af de andre uafhængige variabler. I forhold til eksemplet fra før betyder det, at analysen både kan bestemme alderens og den kulturelle orienterings selvstændige betydning. Man kan derfor sige, at den multivariate analyse kan afklare alderens betydning ”alt andet lige”, hvor ”alt andet” er de andre uafhængige variabler, der er inddraget. En simpel måde at gøre dette på i det nævnte eksempel er, at undersøge alderens betydning inden for hver af de grupper, som variabelen ’kulturel orientering’ består af. Men der findes også mere avancerede metoder, som kan noget mere. Disse bliver præsenteret undervejs, når de dukker op i rapporten.

Målingen af kulturelle præferencer og religiøsitetens intensitet

På side 30 nævnte jeg fire slags forklarende variable. Mens den første slags (de objektive kendetegn som for eksempel køn og alder) giver sig selv, kræver de to andre en nærmere forklaring på, hvordan de er konstrueret. Det drejer sig om inddelingen af respondenterne i fem grupper med hver sine

¹⁵ Da dette metodeafsnit kun indeholder de vigtigste pointer, ser jeg her bort fra, at multivariate analyser også kan handle om at inddrage mange forskellige afhængige variabler på én gang.

kulturelle præferencer samt den måde hvorpå jeg måler, hvor religiøs hver enkelt svarperson er.

Kulturel orientering

I dette afsnit vil jeg forklare, hvordan jeg inddeler respondenterne i fem forskellige subkulturer bestemt af deres kulturelle smag og vaner. Ideelt set kunne jeg ønske mig en inddeling efter livsform, men som det vil fremgå af nedenstående beskrivelse af min operationalisering af begrebet 'kulturel orientering', har jeg måttet nøjes med at stille så forholdsvis få spørgsmål til respondenterne, at jeg ikke finder disse tilstrækkeligt omfattende til at kunne foretage en egentlig livsformsbestemmelse.

Formål

Inden denne operationalisering gives, vil jeg kort begrunde, *hvorfor* jeg finder det relevant at foretage en inddeling efter kulturel orientering.

Den teoretiske baggrund for inddelingen er den forståelse af folkekirken, som jeg udvikler i bogen *Den relevante folkekirke – et sociologisk grundlag for målsætningsarbejde, aktivitetsstatistik og brugerundersøgelser* fra 2014, hvor det centrale begreb i denne forbindelse er *den dobbelte folkekirke*. Hermed menes, at "en folkekirke, der vil være tæt på alle, er nødt til at overvinde både geografiske og kulturelle afstande"¹⁶ forstået på den måde, at den må være "til stede i alle geografiske områder ... [og] i alle betydelige subkulturer."¹⁷

For at afgøre om det sidstnævnte reelt er tilfældet, er det nødvendigt at foretage undersøgelser af folkekirkens medlemmer, der er designet således, at de kan inndeles disse efter deres kulturelle orientering. Dette forudsætter en model over de betydelige subkulturer, og i Rasmussen 2014 præsenterer jeg en række af sådanne modeller, som har det tilfælles, at de har den samme grundstruktur, dvs. bygger på de samme to dimensioner, som den tyske sociolog og livsstilsekspert Gunnar Otte formulerer på denne måde:

- 1) *En moderniseringsdimension* der bevæger sig fra forankring i traditionen over moderne selvrealiserings- og nydelsesværdier til postmaterielle værdier. Denne dimension har ofte et biografisk perspektiv, forstået på den måde at individets placering på dimensionen til dels er aldersbetinget, således at de ældre oftere er knyttet til traditionen, mens

¹⁶ Rasmussen 2014: 200.

¹⁷ Rasmussen 2014: 215.

de yngre i højere grad repræsenterer moderne eller postmoderne værdier.

- 2) *En rangordningsdimension* der indeholder hierarkiserbare egenskaber som indkomst, uddannelse, statussymboler o.l.¹⁸

Den næste tabel giver en oversigt over de gruppeinddelinger, som en række af disse modeller opererer med:

Tabel 3: Skønsmæssig¹⁾ sammenstilling af gruppeinddelingerne i fem forskellige modeller for kulturel orientering

Brugerundersøgelser i Danmark ²⁾	Medlemmer af kirke i Hannover ³⁾	Menighedsråds-medlemmer i Danmark ⁴⁾	EKD's 4. medlemsundersøgelse ⁵⁾	Sinusmodellens sociokulturelle miljøer ⁶⁾
A: Finkulturelle	A	Stedets repræsentanter	Finkulturelle	Konservativt-etableret, Liberalt-intellektuelt
B: Utraditionelle feinschmeckere	B	Nichemenighedernes repr.	Kritiske	Social-økologisk
C: Pragmatisk eksperimenterende	C	Servicekirkens repræsentanter	Mobile	Fleksibel elite, Eksperimenterende
D: Jordbundne	D	Troens repræsentanter	Jordbundne, Ressource-svage	Traditionelt, De ressourcessvage
E: Kulturelle generalister		Pragmatikerne	Bosætterne	Borgerlig midte, Nydelsesorienteret, Tilpasningsdygtig-pragmatisk

Note 1: Om indplaceringen af modellernes forskellige grupper i forhold til hinanden se Rasmussen 2014: 98 og 272.

Note 2: Hermed menes den gruppeinddeling, der blev anvendt i Rasmussen 2015, og som også anvendes i den foreliggende undersøgelse. Den her foreslåede navngivning af grupperne er naturligvis blot udtryk for en tolkning fra min side, hvorfor gruppeinddelingen naturligvis kan bruges uden disse eller med en anden navngivning. Det afgørende er ikke selve navnet, men den indholdsmæssige kulturelle orientering, som dette henviser til.

¹⁸ Otte 2005: 447. Det er naturligvis muligt at udvide modelstrukturen med yderligere dimensioner, hvoraf Otte som den tredjevigtigste fremhæver *aktionsradius i livsførelsen*, hvor yderpolerne er hhv. en centrering om hjemmet eller hjemstavnen og en bredere orientering i retning af det offentlige liv og det globale eller kosmopolitiske. Og da jeg især interesserer mig for religiøse og kirkelige spørgsmål, kommer jeg med et forslag til, hvordan modellen kan udbygges med en *religiøs* dimension, jf. Rasmussen 2014, Kapitel 3.

- Note 3: Der er tale om en undersøgelse fra Den tyske evangeliske kirkes (EKD's) Socialvidenskabelige Institut, hvor der ikke er føjet nogen nærmere tekstmæssig beskrivelse til bogstavbetegnelserne for grupperne, jf. Ahrens und Wegner 2013: 177-198. Bogstaverne A-D henviser til de felter, der fremgår af Figur 1 nedenfor på side 38.
- Note 4: Se hertil Rasmussen 2012: 123-138.
- Note 5: Se hertil Rasmussen 2014: 98 og Huber, Friedrich und Steinacker 2006:216.
- Note 6: Se hertil Rasmussen 2014: 37, 82, 297 og 298 og Calmbach, Flaig und Eilers 2013:51.

I det følgende vil jeg give en kort idealtypisk karakteristik af de fem grupper, som jeg opererer med, jf. kolonnen yderst til venstre i tabellen. I Rasmussen 2015: 194-200 har jeg indgående forklaret, hvordan jeg beregner, hvilken af de fem grupper den enkelte respondent kommer til at tilhøre.¹⁹

Idealtypisk karakteristik

For at give et indtryk af de fem grupper, vil jeg nu præsentere en idealtypisk parafrase over hver af dem forstået som livsformer. Disse bliver her beskrevet som idealtyper,²⁰ hvilket bl.a. betyder, at der er tale om rendyrkede former, som den enkelte person ikke nødvendigvis passer 100% ned i. For i kort form at gøre beskrivelserne prægnante er de endvidere gengivet lettere karekede, hvorfor de her alene er med for at give et hurtigt og nogenlunde levende overblik over dem.²¹

De finkulturelle lægger vægt på, at kirken repræsenterer solid kunstnerisk kvalitet inden for kirkekunst, klassisk musik og professionelt gennemført liturgi. De kører også gerne for at høre en præst med en tankevækkende prædiken over f.eks. Søren Kierkegaards syn på den kristne eksistens. Den må også gerne inddrage referencer til Dostojevskis forfatterskab og andre i verdensklasse. Man ved nok, hvad der er fint og regnes for kvalitet.

Kirkens opgave er at tale til det indre menneske, så man foretrækker at sidde stille og blive beriget. Kristendommen er vigtig, fordi den er åndrig

¹⁹ For en yderligere præsentation og udfoldelse af de fem modeller fra Tabel 3 (idet hver kolonne i tabellen er en model) samt min mere omfattende argumentation for den folkekirkelige relevans af at arbejde med subkulturer, herunder kulturelle præferencer, vil jeg henvise til Rasmussen 2014.

²⁰ Om dette begreb se Rasmussen 2014: 27ff.

²¹ Den følgende præsentation er bl.a. inspireret af kapitel 2 i Schulz, Hauschildt og Kohler 2009.

og har beriget vores kultur, hvilket naturligvis ikke udelukker, at det religiøse også har betydning, men de forskellige livsformers grad af religiøsitet er ikke systematisk indarbejdet i denne korte beskrivelse.

De utraditionelle feinschmeckere går – ligesom de finkulturelle – også efter komplekse oplevelser, men er ikke så konservative som disse. Blandt denne gruppe finder vi de gamle 68'ere og dem, der følger i deres fodspor med vægt på selvudvikling, økologisk ansvarlighed, engagement i forhold til social retfærdighed i det internationale samfund, men også kunstnere og intellektuelle i bred forstand.

De er også dannede, men tænker de kulturelle udtryk i en lidt anden retning end de finkulturelle. Derfor må kirkemusikken f.eks. gerne være inspireret af jazz eller understøtte en meditativ stemning.

På det personlige plan skal kristendommen bidrage til at finde sit sande jeg og realisere sig selv. Nogle af feinschmeckerne ville også kalde sig selv for spirituelle, men kirkens sociale ansvar er også vigtigt. Det ville derfor være godt, hvis præsten vidste noget om befrielsesteologi, og det er godt, når kirken tager sig af de svage, som det f.eks. skete i Brorsonskirken i København, hvor man i 2009 hjalp en gruppe irakere, der var udvist af Danmark.

Værdierne fra 1968, f.eks. at mangfoldighed er god og alternative livsformer er ligeså, lever stadig i denne gruppe. Derfor er det inspirerende at tale med andre mennesker, som mener noget andet om livets store spørgsmål, end man selv gør. Og derfor er det godt, hvis folkekirken kan rumme mange forskellige opfattelser af kristendommen inden for samme menighed.

De pragmatisk eksperimenterende

Denne gruppe er relativt unge og lever et moderne liv, forstået på den måde at de har travlt, ønsker mange valgmuligheder og handler hurtigt. Man går efter spænding og variation. Man rejser meget og flytter også en del rundt. Det sted man bor lige nu, betyder derfor ikke så meget for personen. Man orienterer sig i stedet for mod et større område.

Man ved, at man selv skal finde sine værdier i tilværelsen, men er samtidig klar over, at man endnu ikke har fundet dem, og man har normalt ikke bundet sig med børn og ansvar.

Kirken er god nok som det sted, hvor man kan møde traditionen, hvis man har brug for det, men traditionen er ikke nogen autoritet i sig selv. Den er blot noget, man kan plukke fra – lade sig inspirere af – og her har kirken noget at byde på i form af symboler på det gode og på almen-etiske værdier.

De jordbundne går efter de enkle oplevelser, der understreger, at man er rodfæstet i en tradition, der giver tryghed. Man har boet længe i sognet og lever et beskedent liv. Man rejser ikke på dyre ferier til udlandet og er ikke fortrolig med computer og internet. Det vigtige er at være en del af fællesskabet, og tyskerne skriver ligefrem, at ”idealet er at sidde og drikke kaffe”.²²

Denne gruppe lægger særlig vægt på Gemeinschaft-relationer, da man især har sine sociale kontakter i de skæbnebestemte fællesskaber som familien og naboskabet, og det er dejligt, hvis der i disse sammenhænge hersker harmoni og fred.

Man synes, at kirkelivet skal foregå helt lokalt, og det er helt i orden, hvis den kloge præst ikke taler for længe. Og organisten skal heller ikke slutte gudstjenesten med et avanceret postludium som bringer én i en underlig stemning. Man skal i det hele taget afholde sig fra eksperimenter, idet kirkens opgave er at være en højtidelig ramme om familiebegivenheder og årets gang. Derudover skal den sætte noget i gang, der kan samle folk i sognet.

De kulturelle generalister befinder sig midt i livet. Det gælder både aldersmæssigt og socialt, forstået på den måde at de ofte har stiftet familie, har børn, hus, have og en karriere, der skal plejes.

Ligesom de jordbundne er generalisterne forankret i lokalområdet, men på en lidt anden måde: Det kan f.eks. være som ansvarlig i sportsforeningen eller som en del af forældrekrædsen i børnehaven.

Generalisternes forhold til kirken er bestemt af deres sociale situation. Hvis de har børn, er det vigtigt, at de kan komme der med hele familien. Derfor foretrækker man børne- eller spaghettigudstjenester og en præst, der kan fortælle gode historier frem for højtravende prædikener. Hvis de ikke har børn, er de åbne for mange forskellige tilbud. Som kulturelle generalister er de nemlig kendetegnet ved, at de har en meget bred kulturel smag. De er både til klassisk og rockmusik, er både til det tunge foredrag og den lette underholdning.

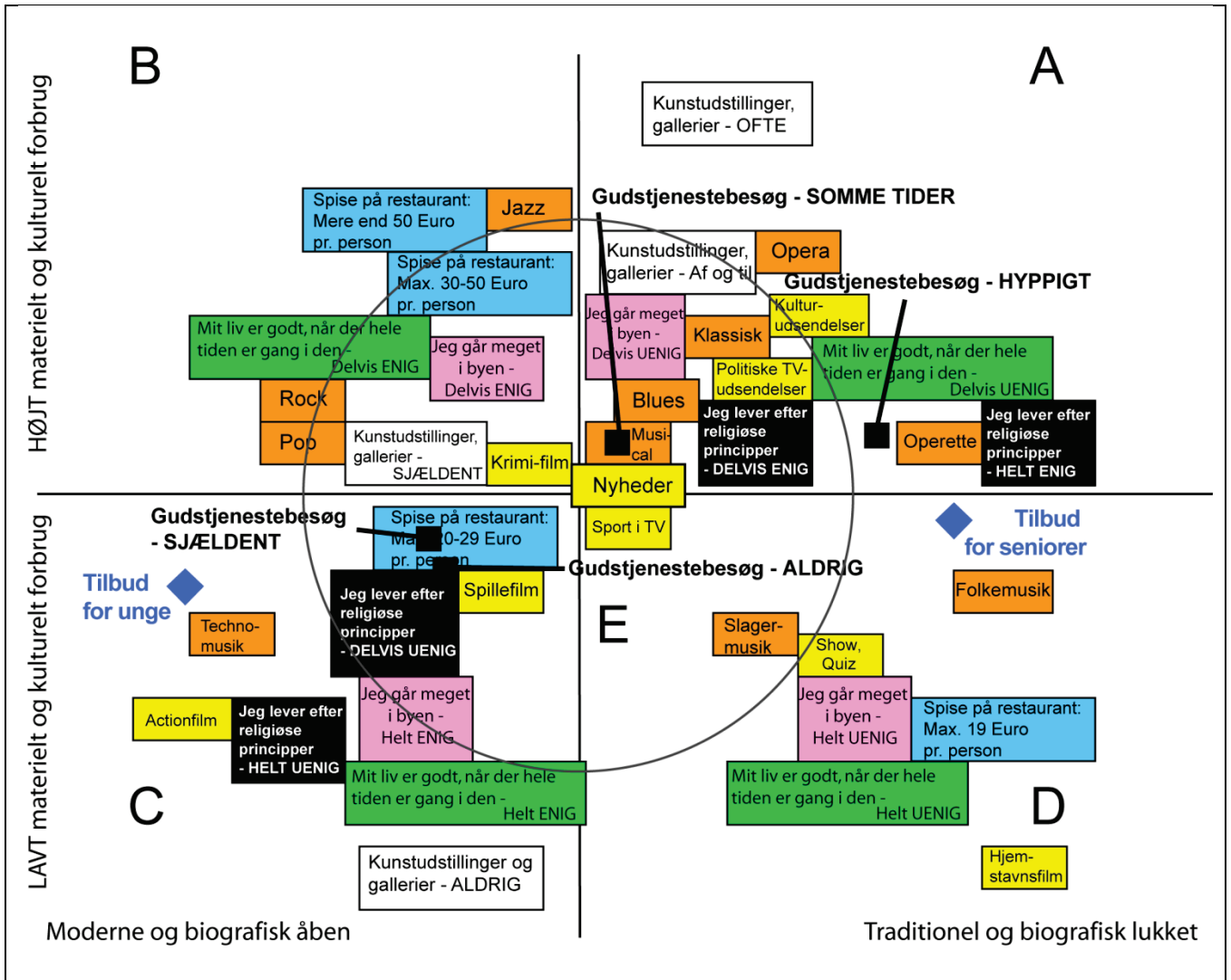
Kort oversigt over de fem grupper

I Rasmussen 2014, Kapitel 5 argumenterer jeg for, at Ahrens og Wegners inddeling efter kulturel orientering, som de bygger på Gunnar Otte, er et brugbart oplæg, som det er værd at arbejde videre med, fordi det har en rimelig korrespondance med Sinus-modellen og livsformerne fra EKD's

²² Schulz, Hauschildt og Kohler 2009: 57.

fjerde medlemsundersøgelse, og ikke mindst fordi det indeholder et klart og stort set brugbart forslag til operationalisering i et spørgeskema.

Hovedresultatet fra Ahrens og Wegners undersøgelse af medlemmerne i den evangelisk-lutherske kirke i Hannover kan sammenfattes i denne figur, der er resultatet af en korrespondanceanalyse.

Figur 1: Social og kulturel orientering fastlagt af EKD's Socialvidenskabelige Institut

Kilde: Ahrens und Wegner 2013: 187.

Note 1: Figuren viser en tillempet udgave af den korrespondanceanalyse, der i detaljer fremgår af Ahrens und Wegner 2013: 57 og 58; – en tillempning, som forfatterne selv har stået for. Dog har jeg i figuren indsat hyppigheden af gudstjenestedeltagelse og andet vedrørende kirkelige aktiviteter fra korrespondanceanalysen i Ahrens und Wegner 2013: 64.

Note 2: Ahrens og Wegner opererer kun med de fire grupper A, B, C og D svarende til de fire felter i figuren. Den indsatte cirkel, der viser placeringen af den femte gruppe (E), står derfor for egen regning. Cirkelens størrelse vil afhænge af det bundniveau af points, som er omtalt i Rasmussen 2015: 200.

Figuren viser, at svarene på en række spørgsmål om kulturelle præferencer fordeler sig på en måde, der gør det meningsfuldt at operere med fire felter, der opstår ved at navngive de to akser på denne måde:²³

- Vandret: Fra *moderne og biografisk åben* til *traditionel og biografisk lukket*. Forskellen mellem de biografisk åbne og lukkede udtryk, hvor villig man er til at tage nye impulser ind i sit liv med den konsekvens, at man forandrer sig og får ændret sin identitet.²⁴ Denne faktor er i et vist omfang aldersbestemt, forstået på den måde at yngre mennesker generelt er mere biografisk åbne end ældre.²⁵
- Lodret: Fra *lavt materielt og kulturelt forbrug* til *højt materielt og kulturelt forbrug*.

Korrespondanceanalysen giver et så fascinerende enkelt overblik over en mangfoldighed af variabler, at Lennart Rosenlund har kaldt den for dataanalysens ”magiske øje”.²⁶ Men bag det enkle billede gemmer der sig en af de matematisk set mest avancerede statistiske metoder,²⁷ som viser sig at betyde, at man skal være varsom med at ’læse’ figuren alt for håndfast. Det generelle princip er, at hvert punkt (eller som her: kasse) repræsenterer en bestemt svarkategori, og at kasser kommer til at ligge tæt ved hinanden, hvis det (i hovedsagen) er de samme personer, som har valgt de pågældende svarkategorier. Der er dog en risiko for fejllæsning, hvis man sammenligner afstandene mellem punkterne *direkte* og uden at tage højde for kassernes *placering i forhold til akserne*. Man vil da f.eks. forledes til at tro, at folk, der foretrækker ’slagermusik’, går hyppigere i kirke end dem, der ofte går på kunstudstillinger. Dette er dog ikke tilfældet. Det vigtige er her, at ’hyppig kirkegang’ er trukket op i felt A og dermed har bevæget sig i samme retning som ’kunstudstillinger ofte’ – set i forhold til den lodrette akse – og modsat

²³ Jf. Ahrens und Wegner 2013:55-59.

²⁴ Se hertil Niels Mortensens tale om ”grader af åbenhed” som en vigtig parameter i det moderne liv, jf. Rasmussen 2014:130.

²⁵ I EKD’s femte medlemsundersøgelse opfattes dette som en forskel, der fortjener at optræde som en selvstændig dimension, jf. Schneider, Bedford-Strohm und Jung 2014: 77. Et eksempel på forskellen mellem den biografisk åbne og lukkede tilgang kan ses i Rasmussen 2014:192.

²⁶ Jf. Rosenlund 1995: 55ff.

²⁷ En god dansk introduktion til metoden findes i Høyen 2004.

'slagermusik', der er trukket ned i felt D. Man kan heller ikke uden videre slutte, at folk, der ser 'politiske TV-udsendelser', går hyppigere i kirke end dem, der går på kunstudstillinger. Princippet er nemlig det, at jo tættere en kasse er på aksernes skæringspunkt (som jo ligger ved 'nyheder'), des mere *almindelig* er denne svarkategori blandt respondenterne: Rigtig mange ser nyheder, hvorfor det ikke lykkes nogen af felterne at trække 'nyheder' over på sit område. Og jo længere væk en kasse befinder sig fra aksernes skæringspunkt, des mere *usædvanlig* er kategorien: At gå på 'kunstudstillinger ofte' er slet ikke en sag for felt C og næsten heller ikke for felt D – "kampen" om at vinde 'kunstudstillinger - ofte' over på sit felt står derfor mellem felt A og B, hvor det er felt A, der "vinder", fordi det allermest er dem, der har valgt denne svarmulighed. Tilsvarende ser vi, at 'gudstjenestebesøg – hyppigt' entydigt er trukket over i figurens højre side, hvor der viser sig en lille overvægt af folk fra felt A, hvorimod 'tilbud for seniorer' har en lille overvægt fra felt D, men da overvægten i begge tilfælde ikke er så stor, så ligger de to kasser forholdsvis tæt på den vandrette akse, men på hver sin side.

Det er i dette bilag ikke opgaven at gå dybere ind i en fortolkning af figuren, da den blot skal give et indtryk af de kulturelle orienteringer, som Ahrens og Wegner arbejder med (jf. A, B, C og D i Tabel 3: 34), og som jeg har udvidet med en femte (jf. pkt. E i kolonnen yderst til venstre i tabellen).²⁸

Den næste tabel viser, hvor udbredte de fem grupper er i den foreliggende undersøgelse:

Tabel 4: Udbredelsen af fem kulturelle orienteringer blandt hhv. medlemmer og ikke-medlemmer af folkekirken

Kulturel orientering	Er du medlem af folkekirken? (***)		
	Nej	Ja	Total
A: Finkulturelle	9%	12%	11%
B: Utraditionelle feinschmeckere	20%	18%	19%
C: Pragmatisk ekspe- rimerende	31%	25%	27%
D: Jordbundne	16%	24%	22%
E: Kulturelle generalister	24%	20%	21%
Total	100%	99%	100%

²⁸ Ahrens og Wegners fire grupper A, B, C og D svarer til de fire felter i Figur 1 på side 38. Min femte gruppe (E) vil også kunne placeres på denne figur, da den kan vises som en cirkel, der er placeret midt i figuren.

Tabellen viser en stærkt signifikant forskel mellem de to grupper, og tendensen er, at de finkulturelle og de jordbundne udgør en betydelig større andel blandt folkekirkens medlemmer end blandt ikke-medlemmerne.

Formålet med at foretage denne gruppeinddeling efter kulturelle præferencer er at undersøge, om inddelingen kan fungere som uafhængig (dvs. forklarende) variabel i forhold til respondenternes forhold til kristendom, kirke og menighedsråd. Tabel 4 antyder allerede denne mulighed, da den jo viser en sammenhæng mellem kulturelle præferencer og medlemskab af folkekirken.

Alder og kulturel orientering

Som det fremgik af Figur 1 på side 38, må vi forvente en vis sammenhæng mellem alder og kulturel orientering, idet figurens vandrette akse udtrykte en skelnen mellem biografisk åben- og lukkethed, hvorom det hed, at "[d]enne faktor ... i et vist omfang [er] aldersbestemt, forstået på den måde at yngre mennesker generelt er mere biografisk åbne end ældre", jf. side 39. Denne formodning bliver bekræftet i den foreliggende undersøgelse, hvor sammenhængen er følgende:

Tabel 5: Sammenhæng mellem alder og kulturel orientering i den danske befolkning 2016

Kulturel orientering	Alder [***]			
	18-34 år	35-49 år	50-64 år	65+ år
A: Finkulturelle	5%	9%	13%	26%
B: Utraditionelle feinschmeckere	16%	17%	24%	18%
C: Pragmatisk eksperimenterende	38%	30%	21%	10%
D: Jordbundne	18%	22%	23%	25%
E: Kulturelle generalister	23%	22%	19%	22%
Total	100%	100%	100%	101%

Det mest påfaldende er, at de finkulturelle fylder mest blandt de ældre, mens de pragmatisk eksperimenterende dominerer den yngste aldersgruppe.

Når der som påvist er en statistisk signifikant sammenhæng mellem de to variabler, er det sandsynligt, at mange analyser vil vise, at både alderen og den kulturelle orientering til en vis grad kan forklare de samme ting. Det

rejser et interessant spørgsmål om, hvorvidt det er alderen eller den kulturelle orientering, der skal tillægges størst betydning som forklaring.

Inden for kirkesociologien og blandt kirkelige aktører har man for vane at fokusere stærkt på alderen. Denne vanetænkning mener jeg bør udfordres ved simpelthen at overveje, hvad det egentlig betyder, at alderen tillægges betydning. *Strengt taget indeholder alderen nemlig i sig selv meget få indholdsmæssige oplysninger.* Hvis vi ser bort fra børn og unge, som i kraft af deres alder er i en særlig biologisk betinget fase af livet med særlige behov, så kan vi af alderen i sig selv blot udlede tre ting: Vi ved, at den ældre person statistisk set er tættere på døden end den yngre, vil have flere fysiske skavanker end den yngre og vil være tættere på pensionsalderen end den yngre eller allerede vil være pensionist og dermed have mere fri tid end den yngre. Spørgsmålet er imidlertid, om disse få oplysninger er mere afgørende for forholdet til kristendom, kirke og menighedsrådsarbejde end personens kulturelle præferencer?

Det er fristende at tillægge alderen i sig selv den afgørende betydning, bl.a. fordi denne normalt er meget lettere at aflæse end en persons kulturelle orientering. Men måske bliver de to ting ofte – mere eller mindre ubevidst – kædet sammen, forstået på den måde at vi går ud fra, at de forskellige aldersgrupper har forskellige kulturelle præferencer.

Denne tilbøjelighed til at opfatte aldersforskelle som en indikator for kulturelle forskelle fungerer fint, så længe der er en nogenlunde entydig sammenhæng mellem alder og kulturelle præferencer. Denne entydighed er imidlertid blevet svækket i betydelig grad i vor tids moderne samfund, hvor vi ofte erfarer, at nogle unge dyrker det traditionelle, mens en del ældre stadig hører The Rolling Stones. Denne delvise frigørelse – og dvs. adskillelse – af kulturelle præferencer fra alderen er dokumenteret i en tysk undersøgelse, der blev offentliggjort i marts 2016. Undersøgelsen, der bygger på svar fra over 3.000 personer, er gennemført af *Wissenschaftszentrum Berlin* og *infas Institut für angewandte Sozialwissenschaft GmbH* i samarbejde med ugeavisen *Die Zeit*. Hovedkonklusionen er, at vi bevæger os over i retning af ”det generationsløse samfund” forstået på den måde, at forskellene mellem generationerne i stigende grad bliver udvisket, og at de forskellige livsformer i stigende grad udfolder sig inden for alle aldersgrupper.

Tyskerne adskiller sig ikke efter alder, men efter uddannelse, indkomst og vennekreds.

...

De unge er forsvundet. De er ældre, forsigtigere og fornuftigere end ventet. Samtidig er deres forældre og bedsteforældre mere liberale, afslappede og ungdommelige end ventet.²⁹

Konklusionen på ovenstående er for mig at se dobbelttydig, forstået på den måde at på den ene side er der en vis sammenhæng mellem alder og kulturelle præferencer (jf. Tabel 5), og på den anden side bliver sidstnævnte i stigende grad frigjort fra alderen. Dette betyder for det første, at alderen som forklaringsfaktor i sig selv indeholder et element af kultur og livsform og for det andet, at det i stigende grad bliver væsentligt analytisk at kunne skelne mellem den biologiske alder og den kulturelle orientering.

Måling af religiøsitetens intensitet

Da det er menighedsrådets opgave at være den kirkelige ledelse i sognet, er det nærliggende at tænke, at der kan være en sammenhæng mellem, hvor religiøse folkekirkemedlemmerne er og deres interesse for at være kandidater til menighedsrådet. For at belyse om denne sammenhæng er til stede har jeg valgt at anvende et måleinstrument for det moderne menneskes religiøsitet, der er udviklet af den tyske teolog og religionspsykolog Stefan Huber.

Formålet med dette instrument er at måle, hvor religiøse folk er, uanset hvad troens indhold nærmere bestemt er. Huber starter således med at skelne mellem religiøsitetens *indhold* (Hvad tror man på? Hvilket Guds billede har man?) og religiøsitetens intensitet (Hvor stor betydning har religiøsiteten i ens liv?). Det er alene religiøsitetens *intensitet*, vi skal beskæftige os med her.

Gennem en række videnskabelige analyser når han frem til, at religiøsitetens *intensitet* i sig selv består af en række dimensioner, som alle skal med for at måle intensiteten på en dækkende måde.

Han påviser, at intensiteten indeholder fem dimensioner,³⁰ som er relativt uafhængige af hinanden. Hermed menes, at der vitterlig er tale om fem selvstændige dimensioner (de er relativt *uafhængige*), men der er alligevel tale om fem forskellige aspekter ved den samme sag, nemlig religiøsitetens intensitet (de er *kun relativt* uafhængige). Han når også frem til, at disse fem dimensioner kan måles på en meget 'økonomisk' måde, nemlig ved brug af kun to spørgsmål pr. dimension.³¹

²⁹ *Die Zeit* 2016, Nr. 11, s. 66 og 65.

³⁰ Huber 2003: 227.

³¹ Disse fremgår af Huber 2003: 228-231.

Dette 'måleinstrument' er indarbejdet i spørgeskemaet til befolkningen, og i den danske udgave har de denne ordlyd:

Tabel 6: Oversigt over Stefan Hubers instrument til måling af religiøsitetens intensitet

Dimension	Spørgsmål
A) Den intellektuelle interesse	Hvor ofte tænker du på religiøse spørgsmål? Hvor interesseret er du i at vide mere om religiøse spørgsmål?
B) Den religiøse ideologi	I hvilken grad tror du på, at Gud findes? I hvilken grad tror du på et liv efter døden?
C) Den offentlige religiøse praksis	Hvor ofte går du i kirke? Hvor vigtigt er det for dig at deltage i gudstjeneste?
D) Den private religiøse praksis	Hvor ofte beder eller mediterer du? Hvor vigtig er bønner eller meditationen for dig?
E) De religiøse erfaringer	Hvor ofte føler du, at du er i kontakt med Gud? Hvor ofte føler du, at Gud griber ind i dit liv?

Note 1: Måleinstrumentet ligger til grund for Bertelsmann Stiftungs omfattende internationale undersøgelse af religiøsitet i 19 lande, som er offentliggjort i *Religionsmonitor 2008* (Huber 2008) og i *Woran glaubt die Welt? Analysen und Kommentare zum Religionsmonitor 2008* (Huber 2009) – begge udgivet af Bertelsmann Stiftung.

Note 2: Der er et særligt tæt forhold mellem dimensionerne B), D) og E), som gør, at de tilsammen udtrykker en særlig 'fromhedsfaktor', jf. Stefan Huber 2003: 291. Hermed er blot sagt, at religiøsitetens intensitet i betydelig grad indeholder noget, man traditionelt har kaldt fromhed.

Ud fra svarene på de 10 spørgsmål konstruerer man et samlet indeks for, hvor intensivt personer er religiøse.³² Bag dette måleinstrument ligger naturligvis en bestemt opfattelse af religiøsitet, som Stefan Huber definerer på denne måde:

³² Konstruktionen af dette indeks hviler på to forudsætninger:

Den første er, at det er muligt at inddrage tilstrækkeligt mange af vore svarpersoner i konstruktionen heraf. Problemet er her, at kun personer, der har svaret på alle 10 spørgsmål, kan få tilskrevet en indekssværdi. Dette krav er opfyldt for 72% af alle respondenterne. Det viser sig endvidere, at 13% har svaret på 9 af de 10 spørgsmål, og 7% har svaret på 8 af de 10 spørgsmål. Hvis vi på en eller anden måde kan tilskrive disse 20% (som trods alt har svaret på 8-9 af de 10 spørgsmål) et "rimeligt" svar på det ene eller de to

Den specifikke religiøse semantik [består] i, at '*noget*' bliver relateret til '*det i sidste ende gyldige*'. ... Anvendelsen af den foreslåede definition ... kan tydeliggøres med kristendommens religiøse kultur som eksempel. I den er – teologisk talt – den Gud, der er blevet menneske i Jesus, defineret som den endegyldige instans [Ietztgültige Instanz].³³

Denne definition kan naturligvis diskuteres, ikke mindst i en dansk sammenhæng, som bl.a. er præget af Grundtvig (1783-1872) og Løgstrup (1905-1981). I den forbindelse er Løgstrups skelnen mellem det universelle i kristendommen og det specifikt kristne relevant: Mens det førstnævnte er de bærende elementer i livet for alle mennesker, er det specifikt kristne, at Gud bliver menneske i Jesus Kristus.³⁴ Som eksempler på det universelle kan nævnes de fænomener, som Løgstrup kalder suveræne livsytringer. Hermed

spørgsmål, som de ikke har besvaret, kan vi få en deltagelse i de følgende analyser på hele 92% af vore 3.801 svarpersoner.

Den enkleste løsning ville være blot at tilskrive de 764 personer det, der er gennemsnitssvaret for de personer, der har svaret på det pågældende spørgsmål ud fra den betragtning, at den beregnede værdi da ville optræde neutralt. Det er dog ikke tilfredsstillende, fordi vi så ikke udnytter den viden, der ligger i, at personerne trods alt har svaret på 8-9 af de 10 spørgsmål. Jeg vælger derfor i stedet at tage udgangspunkt i svarene på de 8-9 spørgsmål og derudfra beregne det mest sandsynlige svar på det ene eller de sidste to ubesvarede spørgsmål. Denne såkaldte imputering finder sted med multivariat regression som beskrevet i Hill 1997: 41ff. og i Lösel und Wüstendörfer 1974.

Den *anden* forudsætning for, at indekskonstruktionen giver mening, er, at de 10 spørgsmål reelt kan siges at måle forskellige facetter ved ét og samme fænomen (som i dette tilfælde er religiøsitetens intensitet). Selvom Huber har godtgjort dette på sine egne data, undersøger jeg, om dette også gælder for vore data. Det afklares med en konsistensanalyse, som viser, om de 10 spørgsmål også for os egner sig til at indgå i et additivt indeks. Teststørrelsen er Cronbachs Alfa, som i vort tilfælde resulterer i 0,93 (beregningsmåden fremgår af Brosius und Brosius 1995: 912f.). Denne er klart over det niveau på 0,70, som Felix Bauer generelt anbefaler som nedre grænse for det acceptable, jf. Bauer 1984: 256. En nærmere analyse viser endvidere, at værdien for Cronbachs Alfa falder, hvis man udelader et af de 10 spørgsmål, bortset fra et enkelt spørgsmål, hvor værdien er uændret. Det betyder, at det bedste indeks opnås ved at inddrage 9 af de 10 spørgsmål. De bidrager altså alle positivt (eller for det 10. spørgsmål: Ikke negativt) til at måle det fælles bagvedliggende fænomen, den religiøse intensitet.

³³ Huber 2003: 183. Han mener selv, at denne definition er kompatibel med Gordon W. Allports definition, som opfatter "... religion som "en søgen efter en værdi, der ligger til grund for *alle* ting". (Huber 2003: 184).

³⁴ Sidstnævnte har den vigtige konsekvens, at Jesus kan tilgive på Guds vegne. Det er det særlige ved Jesus Kristus, der ifølge Løgstrup adskiller ham fra alle andre mennesker, jf. Løgstrup 1978: 232ff.

mener han fænomener som tillid, kærlighed, barmhjertighed og talens åbenhed.³⁵ Det særlige ved disse fænomener er, at de, som Løgstrup udtrykker det, lægger op til religiøs tydning,³⁶ fordi de på den ene side er forudsætningen for, at menneskenes liv med hinanden kan lykkes, men på den anden side ikke er nogen, som mennesker selv kan skabe. Fænomenerne er netop suveræne, på den måde at de kommer bag på os, griber os og sætter sig igennem; de er med andre ord livsvigtige gaver. Denne tankegang kan lægge op til en form for religiøsitet, der er noget mere diffus end den sidste instans, som er underforstået i de 10 spørgsmål i Tabel 6, hvor der tales om en Gud, der kan eksistere, som man kan bede til, som man gribe ind i ens liv, og som man kan være i kontakt med. Betragtet i forhold til kristendommen er Stefan Hubers definition, så vidt jeg kan vurdere, mere relateret til det specifikt kristne end til det universelle i form af de suveræne livsytringer. I forhold til kristendommen passer hans operationalisering af det religiøse, som vi så i Tabel 6, bedre til den religiøsitet, der er orienteret mod den treenige Gud, end til den religiøsitet, der er orienteret mod de suveræne livsytringer, naturen eller værensmiraklet som sådan.

Med denne præcisering vil jeg arbejde videre med operationaliseringen fra Tabel 6, som indebærer, at man kan beregne en indekssværdi for hver person, der udtrykker dennes grad af religiøsitet (jf. note 32). På baggrund af disse indekssværdier kan respondenterne herefter inddeles i tre grupper med hver sin grad af religiøsitet. Da svarene på de ti spørgsmål fra Tabel 6 er kodet på en skala fra 1 til 5, får det samlede indeks i første omgang en minimumsværdi på 10 (svarende til 10 gange 1) og en maximumsværdi på 50 (svarende til 10 gange 5). Da 10 spørgsmål indgår i indekset, bliver hver persons score på indekset herefter divideret med 10, hvorefter indekssværdierne ender med at have den samme skala som de oprindelige spørgsmål, nemlig ovennævnte skala fra 1 til 5. På den baggrund inddeles personerne i tre grupper:³⁷

- A) ***De ikke religiøse*** der har indekssværdier fra 1,00 til 2,33
- B) ***De lidt religiøse*** der har indekssværdier fra 2,34 til 3,66
- C) ***De meget religiøse*** der har indekssværdier fra 3,67 til 5,00.

³⁵ Dvs. at vi i en samtale som udgangspunkt tror, at den anden mener det, han siger.

³⁶ Jf. Løgstrup 1978: 88ff.

³⁷ Retningslinierne for denne inddeling findes i Huber 2003: 257ff. og er allerede ved at opnå bredere anerkendelse. Ud over de analyser, der ledes af Huber selv, er metoden f.eks. anvendt i Urs Christian Winter 2005: 144f.

Inddelingen af personerne i de tre grupper finder *ikke* alene sted, fordi det er lettere at håndtere tre grupper end en hel skala, og forskellen mellem grupperne er *ikke* blot kvantitativ. Inddelingen i netop disse tre grupper bygger på religionspsykologisk forskning, som viser, at der er tre typiske måder, som ”det personlige religionssystem” kan fungere på. Disse måder fremgår af følgende, hvor Stefan Huber beskriver religiøsitetens betydning i hver af de tre grupper:³⁸

- A) **De ikke religiøse** „... er karakteriseret ved, at individets livshorisont *stort set ikke* indeholder religiøst indhold og praksis. Derfor kan man ikke – eller kun ansatsvis – tale om et personligt religiøst system.”
- B) **De lidt religiøse:** „Befinder det religiøse system sig i en *underordnet* position, så er det *afhængigt* af målsætningerne fra andre psykiske systemer. Derfor må dets indflydelse på andre psykiske systemer snarere betegnes som *uselvstændig*, svag og begrænset. Heraf følger, at individets oplevelses- og handlingsfelter kun lejlighedsvis forekommer i et religiøst lys.”
- C) **De meget religiøse:** „Befinder det religiøse system sig i en *central* position, så er det i stand til at udøve en *selvstændig, stærk og bred* indflydelse på talrige andre psykiske systemer. Heraf følger, at individets oplevelses- og handlingsfelter meget ofte forekommer i et ægte religiøst lys.”

Den følgende tabel viser, hvordan folkekirkens medlemmer er fordelt på de tre grupper, idet jeg sammenligner med en tilsvarende undersøgelse af de valgte menighedsrådsmedlemmer, hvis dataindsamling fandt sted 2008:

Tabel 7: *Religiøsitetens intensitet*

Grad af religiøsitet	Medlemmer af folkekirken 2016	Valgte medlemmer af me- nighedsrådene 2008 ¹⁾
Ikke religiøs	70%	8%
Lidt religiøs	25%	42%
Meget religiøs	5%	50%

1) Kilde: Rasmussen 2012: 50.

Da Stefan Hubers måleinstrument kun er blevet anvendt i Danmark i de to undersøgelser, der fremgår af tabellen, må vi desværre acceptere, at der er otte år mellem de to dataindsamlingstidspunkter. Trods dette viser tabellen

³⁸ De tre citater er fra Huber 2009A: 37, og kursiveringerne er mine.

en så markant forskel mellem de to grupper, at denne ikke kan forklares med ændringer, der måtte være sket fra 2008 til 2016. Der er således ingen tvivl om, at de valgte menighedsrådsmedlemmer er markant mere religiøse end kirkens medlemmer betragtet som helhed.

Som det fremgik af indledningen til dette afsnit, vil denne rapport dog ikke beskæftige sig nærmere med at undersøge religiøsitetens intensitet i sig selv. Målingen af denne skal derimod bruges til at belyse, om der er en sammenhæng mellem, hvor religiøse folkekirkemedlemmerne er og deres interesse for at være kandidater til menighedsrådet. Sagt med begreberne fra 30ff. skal graden af religiøsitet ikke indtage pladsen som afhængig variabel (dvs. som det fænomen der skal forklares), men indgå som en mulig uafhængig variabel på linje med andre for at undersøge om villigheden til at være kandidat bl.a. er afhængig af folkekirkemedlemmernes grad af religiøsitet.³⁹

³⁹ Graden af religiøsitet er således et godt eksempel på, at en given variabel i én kontekst kan fungere som uafhængig (forklarende) variabel, mens den i en anden kan fungere som afhængig variabel (dvs. som det der skal forklares).

Kapitel 2

Beskrivelser og foreløbige analyser af fire grupper af folkekirkemedlemmer

Formålet med dette kapitel er for det første at beskrive, hvordan de fire grupper af folkekirkemedlemmer fra Tabel 1 på side 13 er fordelt på den række af forklarende variabler, som bliver anvendt i rapporten. For det andet er det at beskrive, hvordan de fire grupper har svaret på en række af de spørgsmål, som undersøgelsen forsøger at belyse.

I begge tilfælde sker det i form af en række bivariate analyser (jf. side 31ff.), hvor den ene variabel i tabellen er det konkrete spørgsmål, hvis svarfordeling vi ønsker belyst, mens den anden indeholder den inddeling af medlemmerne i fire grupper, som vi så i Tabel 1. I forbindelse med hver tabel bliver det undersøgt, om de fire grupper har svaret signifikant forskelligt på det konkrete spørgsmål.⁴⁰

Derudover indeholder hver tabel en total-fordeling yderst til højre, som viser, hvordan alle folkekirkemedlemmerne (dvs. de fire grupper betragtet under ét) er fordelt. Dertil kommer, at tabellen er blevet testet for, om der er en statistisk signifikant forskel mellem svarfordelingen i de fire grupper. Denne test er blot ment som en *foreløbig* analyse, da denne jo er bivariat og dermed er underlagt den begrænsning, der blev beskrevet i metodeafsnittet på side 31ff.

Fordelingen på de forklarende variabler

I dette afsnit er de stemmeberettigede medlemmer af folkekirken inddelt i de fire grupper, der fremgik af Tabel 1 på side 13, og de følgende tabeller viser, hvorledes disse fire grupper er fordelt på de forklarende variabler, der bliver anvendt i denne rapport. Jeg vil også indledningsvis nævne, at dette kapitels tabeller indeholder en så stor mængde af detaljer, at jeg kun vil pege på nogle

⁴⁰ Da nogle af grupperne kun indeholder ganske få personer, mens én af dem indeholder mange, har været nødvendigt at gennemføre de statistiske tests i den estimeret eksakte version, der blev omtalt på side 27. Disse er gennemført i SPSSs tillægsmodul *Exact Tests*, da der i dette afsnit udelukkende er tale om såkaldt ikke-parametriske tests. Hvor ikke andet er nævnt, er det χ^2 -testen, der er benyttet.

få påfaldende forhold og derefter lade det være op til læseren at gå på opdagelse i tabellernes mange oplysninger.

Tabel 8: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter urbaniseringsgrad, alder og køn

		Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
		Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bli- ver opfordret til det	Ja, hvis menig- hedsrådet for- talte, at de manglede kan- didater	
Urbanise- ringsgrad (-)	Over 100.000 indbyggere	35	33	30	25	34
	5.000 - 100.000 indbygg.	43	36	49	48	43
	Under 5.000 indbyggere	22	31	21	27	22
	Total	100	100	100	100	100
Alder (*)	18-34 år	26	13	28	3	26
	35-49 år	30	28	24	35	29
	50-64 år	27	29	27	34	27
	65+ år	17	30	21	28	18
	Total	100	100	100	100	100
Køn (***)	Kvinde	55	38	40	36	53
	Mand	45	62	60	64	47
	Total	100	100	100	100	100

Note: Alle tal i tabellen er procenter, der er beregnet kolonnevis.

Da alle analyser i dette kapitel er bivariate, skal alle de følgende kommentarer til tabellerne – bortset fra dem, der knytter sig til kolonnen 'Total' – tages med det forbehold, at deres betydning kan blive modificeret eller helt ophævet af den multivariate model, der præsenteres i Tabel 18 nedenfor på side 62.

Min første kommentar tager dog allerede højde for sidstnævnte model: Tabel 8 viser, at urbaniseringsgraden er uden statistisk signifikant betydning.⁴¹ Da dette også er tilfældet for model II i Tabel 18, kan vi konkludere,

⁴¹ Det ses af testsymbolet (-), jf. Tabel 2 på side 29.

at de fire grupper har den samme fordeling på urbaniseringsgraderne. Disse er med andre ord ikke signifikant forskellige fra den fordeling, der fremgår af kolonnen 'Total'. Dette er endvidere ensbetydende med, at størrelsesforholdet mellem de fire grupper, som fremgik af Tabel 1 på side 13, er gældende for alle tre urbaniseringsgrader.

Tabel 9: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter kulturel orientering og uddannelse

		Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
		Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater	
Kulturel orientering (***)	A Finkulturelle	11	24	24	30	12
	B Utraditionelle feinschmeckere	18	27	20	28	18
	C Pragmatisk eksperimenterende	26	20	15	7	25
	D Jordbundne	25	13	12	18	24
	E Kulturelle generalister	20	16	29	17	20
	Total	100	100	100	100	99
Uddannelse (***)	Grund-/folkeskole	26	14	14	0	25
	Gymnasium	9	5	12	13	9
	Erhvervs-/kort udd.	42	33	36	52	42
	(mellem)lang udd.	23	47	37	34	24
	Total	100	99	99	99	100

Note: Alle tal i tabellen er procenter, der er beregnet kolonnevis.

Vi ser, at de pragmatisk eksperimenterende og De jordbundne udgør cirka halvdelen af folkekirkens medlemmer. Tabellen viser endvidere en tendens til, at de finkulturelle og personer med længerevarende uddannelser i højere grad forekommer blandt dem, der allerede har overvejet at være kandidater til menighedsrådet eller blandt dem, der er villige, hvis de bliver opfordret til det.

Tabel 10: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter religiøsitet og kontakt med folkekirken

		Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
		Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater	
Grad af religiøsitet (***)	Ikke religiøs	74	28	33	32	70
	Lidt religiøs	22	39	53	35	25
	Meget religiøs	4	33	14	33	5
	Total	100	100	100	100	100
Antal forskellige kontakter med folkekirken i 2015 (***)	0-1	63	18	31	24	60
	2-3	27	16	44	34	28
	4+	10	66	25	42	12
	Total	100	100	100	100	100

Note: Alle tal i tabellen er procenter, der er beregnet kolonnevis, og særligt bemærkelsesværdige celler er markeret med fed.

Tabellen viser en tendens til, at de meget religiøse og dem med mange forskellige kontakter er overrepræsenteret blandt dem, der allerede har overvejet at være kandidater, mens de lidt religiøse og dem med 2-3 forskellige kontakter er overrepræsenteret blandt dem, der kun er villige til at være kandidater, hvis de bliver opfordret til det. Og som det tredje en tendens til, at de ikke-religiøse og dem med få kontakter er overrepræsenteret blandt dem, der ikke ønsker at være kandidater.

Det er endvidere fristende at sætte begrebet kulturkristendom i forbindelse med tabellen. Hvis man nemlig definerer den kulturkristne som en person, der ikke er religiøs, men er medlem af folkekirken, fordi den pågældende mener, at kristendommen er til gavn for landets kultur, så lægger tabellen op til at sige, at 70% af folkekirkens medlemmer er kulturkristne. Da 77% af befolkningen er medlemmer af folkekirken (jf. note 9), så følger det af definitionen, at $(70\% * 0,77 =) 54\%$ af befolkningen er kulturkristne.

Tabel 11: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter foreningsaktivitet

		Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
		Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater	
Er du medlem af et politisk parti? (***)	Ja, jeg er medlem	7	33	15	14	8
	Nej, men jeg har tidligere været medlem	9	24	23	14	10
	Nej, jeg har aldrig været medlem	84	43	62	72	82
	Ved ikke	1	0	0	0	1
	Total	101	100	100	100	101
Er du aktiv i en landsdækkende forening? (***)	Nej, jeg er ikke aktiv	88	71	73	72	87
	Ja, jeg er lidt aktiv	9	22	22	17	10
	Ja, jeg er meget aktiv	2	7	5	11	2
	Ved ikke	1	0	1	0	1
	Total	100	100	100	100	100
I hvilken grad er du aktiv i det lokale foreningsliv? (***)	Slet ikke	50	17	20	25	47
	I mindre grad	26	33	35	31	27
	I nogen grad	15	29	24	27	16
	I høj grad	5	8	16	11	5
	I meget høj grad	3	9	5	7	3
	Ved ikke	2	3	0	0	2
Total		101	99	100	100	100

Note: Alle tal i tabellen er procenter, der er beregnet kolonnevis, og særligt bemærkelsesværdige celler er markeret med fed.

Vi ser, at 8% af folkekirkemedlemmerne er medlemmer af et politisk parti, og disse er markant overrepræsenteret blandt dem, der allerede har overvejet at være kandidater til menighedsrådet. Dette gælder også for de meget aktive i en landsdækkende eller en lokal forening. Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at cirka halvdelen af folkekirkens medlemmer er mere eller mindre aktive i det lokale foreningsliv.

Tabel 12: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter deres kontakt med menighedsrådet

		Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
		Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater	
Er du eller har du været medlem af et menighedsråd?	Ja, jeg er medlem	0	26	2	0	1
	Ja, jeg har været medlem	1	10	10	17	2
	Nej	97	64	89	83	95
Kender du nogen, der er eller har været medlem af et menighedsråd?	Ja, en eller begge mine forældre	5	13	8	10	5
	Ja, min ægtefælle	1	2	5	7	1
	Ja, en eller flere andre i min familie	10	25	20	14	11
	Ja, en eller flere af mine venner	8	40	21	34	10
	Ja, en eller flere af mine bekendte	22	52	31	42	24
	Nej	55	14	23	28	52

Note 1: Alle tal i tabellen er procenter, der er beregnet kolonnevis. Da man til hvert hovedspørgsmål har kunnet anføre mere end et svar, giver summen af svarmulighederne ikke nødvendigvis 100%. Svarmuligheden 'ved ikke' kunne også anføres, men er ikke vist her. Særligt bemærkelsesværdige celler er markeret med fed.

Note 2: De fire grupper har svaret signifikant forskelligt på alle delspørgsmål i tabellen.

Vi ser, at kun 3% af folkekirkemedlemmerne er eller har været medlem af menighedsråd, hvorimod ganske mange kender en eller flere, som har været det.

Fordelingen på andre variabler

I spørgeskemaet blev der spurgt til, hvordan respondenterne troede, at "menighedsrådet bliver valgt af folkekirkemedlemmerne i sognet?" Der var herefter fire svarmuligheder, som ikke behøvede at udelukke hinanden. 1/3 af de stemmeberettigede medlemmer af folkekirken havde ikke noget bud på,

hvordan menighedsrådet bliver valgt, mens 62 procent fremhævede en bestemt af svarmulighederne som den gældende. Tilbage blev 5%, der pegede på, at mere end en af de foreslåede valgformer var gældende.

Tabel 13: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter opfattelse af, hvordan menighedsrådet bliver valgt af folkekirkens medlemmer i sognet

Mulige valgformer ifølge spørgeskemaet	Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
	Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater	
Det bliver valgt på en generalforsamling (–)	13	13	12	7	13
Det foregår som et valg mellem flere lister ligesom f.eks. ved kommunalvalget (***)	33	58	49	58	35
Det foregår ved et aftalevalg, hvor folkekirkens medlemmer opstiller en kandidatliste (***)	15	43	23	21	16
Det er menighedsrådet, der vælger sine efterfølgere (–)	8	7	10	3	8
Enten listevalg eller aftalevalg (***)	4	22	3	9	4

Note: Alle tal i tabellen er procenter, der er beregnet kolonnevis. Da man til hvert hovedspørgsmål har kunnet anføre mere end et svar, giver summen af svarmulighederne ikke nødvendigvis 100%.

Vi ser, at 13% af de stemmeberettigede til menighedsrådsvalget har den opfattelse, at rådet bliver valgt på en generalforsamling. Langt de fleste har den korrekte opfattelse, at menighedsrådet bliver valgt mellem forskellige opstillede lister, ligesom det foregår til et kommunalvalg. Nederst i tabellen ser vi den svarmulighed, som strengt taget er den korrekte, nemlig at menighedsrådsvalget ifølge valgloven som udgangspunkt finder sted som et valg mellem forskellige lister, men at dette valg bortfalder i tilfælde af, at der kun er indleveret én liste. Kun fire procent af de stemmeberettigede har

anført denne kombination.⁴² Af symbolerne for testresultaterne ser vi endvidere, at det er på dette punkt, at vi finder den stærkest signifikante forskel mellem de fire grupper af folkekirkemedlemmer. Og som ventet er det gruppen, der allerede har overvejet uopfordret at stille op, som har den største andel af korrekte svar. Dette er ikke overraskende set i lyset af, at det netop er i denne gruppe vi finder de fleste, som selv er eller har været medlem af menighedsråd og har flest i deres sociale netværk, der har siddet i et sådant råd, jf. Tabel 12. Det er også bemærkelsesværdigt, at den gruppe, der ligger nummer to med hensyn til andelen af korrekte svar, er den, der kun er villig til at være kandidat, hvis menighedsrådet fortæller, at de mangler kandidater.

Tabel 14: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter kirkegang og deltagelse i et opstillingsmøde

		Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
		Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater	
Hvor ofte går du i kirke (***) ²⁾	Aldrig / næsten aldrig	49	8	13	17	46
	Årligt	28	15	26	17	28
	2-4 gange om året	20	35	42	41	21
	Månedligt	2	33	15	7	4
	Ugentligt	1	8	4	18	1
	Total	100	99	100	100	100
Har du nogensinde deltaget i et opstillingsmøde forud for menighedsrådsvalget (***)	Ja, en enkelt gang	2	24	5	17	3
	Ja, flere gange	1	23	15	17	2
	Nej, aldrig	94	53	81	66	92
	Ved ikke	3	0	0	0	3
	Total	100	100	101	100	100

Note 1: Alle tal i tabellen er procenter, der er beregnet kolonnevis.

Note 2: Dette spørgsmål indgår som et af de 10 spørgsmål, der tilsammen er grundlaget for beregningen af graden af religiøsitet. Denne fremgår af Tabel 10 på side 52, da den bruges som forklarende variabel i de senere modeller.

⁴² Jeg ser her bort fra de få steder, hvor der ved valget i 2012 var forsøg med en valgfor-samling, der ligger tæt op ad den første svarmulighed.

Vi ser, at 5% af folkekirkemedlemmerne går i kirke mindst én gang om måneden, og ligeledes 5% har deltaget i et opstillingsmøde en eller flere gange.

Den følgende tabel viser, hvordan folkekirkemedlemmerne er fordelt efter religiøs orientering. De anvendte kategorier er teoretisk begrundet i Rasmussen 2005, hvor jeg på baggrund af religionssociologen Peter L. Berger argumenterer for, at man idealtypisk set kan være religiøs på tre forskellige måder i det moderne samfund. Disse måder er operationaliseret til de tre første kategorier i tabellen.

Tabel 15: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter religiøse orientering

Hvilken af følgende beskrivelser passer bedst på dit forhold til kirke og kristendom? (***)	Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
	Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater	
Min støtte til folkekirken skyldes mest, at kristendommen er en del af vores kultur	63	36	44	44	61
Jeg tilslutter mig folkekirkens traditionelle lutherske tro	13	46	33	42	15
Jeg forholder mig søgende til kristendommen	4	14	18	11	5
Jeg er ikke kristen	9	0	1	0	8
Andet	3	0	3	4	3
Ved ikke	9	3	1	0	8
Total	101	99	100	101	100

I forhold til den tidligere definition på kulturkristendom og vurderingen fra Tabel 10 af, at de kulturkristne udgør 70% af folkekirkens medlemmer, så passer oplysningerne fra Tabel 15 ganske godt med dette, da vi jo ser, at 61% udtrykkeligt forstår sig selv som kulturkristne, hvortil ifølge definitionen på side 52 skal lægges de 8% af folkekirkemedlemmerne, som her udtrykker, at de ikke er kristne.

Tabel 16: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter deres villighed til at deltage i et opstillingsmøde

Kunne du tænke dig at deltage i et opstillingsmøde til menighedsrådsvalget?	Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
	Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater	
Ja, jeg har allerede overvejet det	2	83	11	28	4
Ja, hvis jeg blev opfordret til det ... af en fra menighedsrådet	1	15	32	25	4
... af sognepræsten	1	15	21	28	3
... af en ven	3	18	28	33	5
... Af en fra lokalsamfundet	3	11	46	44	6
Nej jeg kunne ikke tænke mig at deltage	86	0	0	0	79

Note 1: Alle tal i tabellen er procenter, der er beregnet kolonnevis. Da man har kunnet anføre mere end et svar eller helt har kunnet undlade at anføre et svar, giver summen af svarmulighederne ikke nødvendigvis 100%.

Note 2: I spørgeskemaet blev det pointeret, at det bare handlede om at deltage, uden noget krav om, at man selv stillede op som kandidat.

Note 3: De statistiske tests (der er foretaget for hver række) viser, at der i alle tilfælde er tale om en stærkt signifikant forskel mellem de fire grupper.

Af tabellens nederste række ser man, at 21% af de stemmeberettigede folkekirkemedlemmer *ikke* vil afvise at deltage i et opstillingsmøde. Det er dog kun fire procent, der allerede har overvejet det. Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at for de to grupper, der kun vil være kandidater, hvis de bliver opfordret til det, er det opfordringen fra en i lokalsamfundet, der vejer tungest.

Tabel 17: Fire grupper af folkekirkemedlemmer fordelt efter foreningsaktivitet

		Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				Total
		Nej	Ja, jeg har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater	
Hvilken af følgende beskrivelser passer bedst på foreningslivet i dit lokalområde (sognet, provinsbyen, bydelen el.lign.)? (***) ²⁾	Jeg har ikke nogen fornemmelse for foreningslivet	25	8	14	18	24
	Der er et rigt foreningsliv	51	74	64	76	53
	Der er et svagt foreningsliv	10	11	15	7	10
	Der er stort set ikke noget foreningsliv	2	2	3	0	2
	Ingen af disse	2	0	1	0	2
	Ved ikke	11	5	3	0	10
	Total	101	100	100	101	101
I hvilken grad interesserer du dig for foreningslivet i dit lokalområde? (***) ³⁾	Slet ikke	20	7	5	3	19
	I mindre grad	39	22	23	28	37
	I nogen grad	28	37	45	41	29
	I høj grad	7	16	16	20	8
	I meget høj grad	3	15	11	7	4
	Ved ikke	3	3	0	0	3
Total		100	100	100	99	101

Note 1: Alle tal i tabellen er procenter, der er beregnet kolonnevis.

Note 2: Da over 1/3 enten ikke har nogen fornemmelse for foreningslivet eller har svaret 'ved ikke', bliver denne variabel ikke anvendt som en mulig forklarende variabel i de følgende modeller.

Note 3: Da spørgeskemaet også indeholdt et spørgsmål om svarpersonernes faktiske grad af aktivitet i det lokale foreningsliv, har jeg valgt at anvende denne (som er blevet vist i Tabel 11 på side 53) som mulig forklarende variabel i de følgende modeller frem for dette spørgsmål, der mere ubestemt handler om interessen for det lokale foreningsliv.

Vi ser, at 53% af folkekirkemedlemmerne vurderer, at der er et rigt foreningsliv i lokalområdet, mens langt de fleste svarer, at de i større eller mindre grad interesserer sig for dette foreningsliv.

Kapitel 3

Villighed til opstilling til menighedsrådsvalg

Det foregående kapitel indeholdt såkaldt bivariate analyser, som er kendetegnet ved, at to variabler bliver kombineret med henblik på at teste, om der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem, hvad respondenterne har svaret på disse to (jf. metodeafsnittet på side 31 ff.). Fordelen ved disse analyser er, at de er lette at forstå og fortolke, mens svagheden som tidligere nævnt er, at de ikke kan tage højde for det samspil, der ofte er mellem de forskellige forklarende variabler.

Samlet model for kandidatvilligheden

For at overvinde den svaghed vil jeg i det følgende gennemføre en multivariat analyse, der har til formål at afklare, hvilke forskellige forhold, der har betydning for folkekirkemedlemmernes villighed til at være kandidater til menighedsrådet. Da der findes mange forskellige af den slags analysemetoder, er opgaven naturligvis først at finde den, der passer til strukturen i ens data og til det formål, man ønsker at belyse. Som det vil fremgå i dette og de følgende afsnit, har jeg i mange tilfælde valgt den logistiske regressionsanalyse. Det skyldes, at den er velegnet til at sammenligne to grupper (i Tabel 18 nedenfor er det dem, der ikke ønsker at være kandidater til menighedsrådet [dvs. gruppe 3 og 4 fra Tabel 1], som skal sammenlignes med dem, der er villige til at stille op som kandidater [dvs. gruppe 1 og 2 fra Tabel 1]) og undersøge betydningen af en række mulige forklarende variabler, som har det tilfælles, at de består af forskellige faste svarkategorier.⁴³

Begrundelsen for, at jeg i dette afsnits analyser sammenlægger de fire grupper fra Tabel 1 til de ovenfor beskrevne to grupper, er for det første, at jeg nu fokuserer på den væsentligste forskel, som er, at gruppe 1 og 2 under normale omstændigheder er villige til at være kandidater til menighedsrådet (med eller uden opfordring), mens gruppe 3 og 4 siger nej til dette. For det

⁴³ I Kapitel 4, hvor jeg skal analysere grupper, som kun indeholder meget få svarpersoner, kommer der den yderligere begrundelse til, at den logistiske regressionsanalyse er en af de meget få multivariate analyser, der findes i en eksakt udgave.

andet er begrundelsen den rent metodiske, at jeg dermed undgår, at de ekstremt små grupper (dvs. gruppe 1 og 3) kommer til at optræde som selvstændige grupper i analysen.

Fordelen ved at anvende den logistiske regressionsanalyse er altså, at den fører til langt mere præcise resultater end dem, vi så i Kapitel 2, mens ulempen er, at disse resultater er lidt vanskeligere at forstå end de bivariate krydstabeller, da den væsentligste forskel med hensyn til visningen af resultaterne er, at mens de sidstnævnte kan indeholde den velkendte procentberegning, så har resultaterne fra den logistiske regressionsanalyse form af såkaldte oddskvoter, som udtrykker et forhold mellem to sandsynligheder, jf. note 6 til Tabel 18 nedenfor.

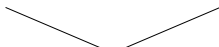
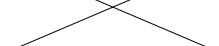
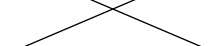
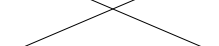
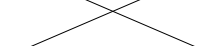
Den følgende tabel viser, hvilke af de såkaldt forklarende variabler, der – alt andet lige! – har en statistisk signifikant betydning for en given persons chance for at være blandt dem, der er villige til at stille op som kandidater til menighedsrådet. Som eksempel kan nævnes, at det fremgår af model II (som er den mest præcise, fordi den har inddraget flere mulige forklarende variabler end model I), at oddskvoten for mænd er 1,8. Det betyder, at sandsynligheden for at finde en person, der er villig til at stille op som kandidat til menighedsrådet, er 1,8 gange så stor blandt mændene, som den er blandt kvinderne. Mændene er altså – alt andet lige – næsten dobbelt så tilbøjelige til at melde sig som kandidater, som kvinderne er.⁴⁴

⁴⁴ Heraf kan man naturligvis ikke slutte, at der så er flere mænd end kvinder blandt de faktisk valgte menighedsrådsmedlemmer; – det modsatte er faktisk tilfældet, jf. Rasmussen 2012: 35. Forklaringen er naturligvis, at der er et stykke vej fra, at man i en survey anfører sin villighed til at være kandidat, og til at man faktisk blive opstillet og indvalgt i menighedsrådet.

Tabel 18: Relativ chance for, at man er villig til at være kandidat til menighedsrådet

Forklarende variabler ¹⁾	Model I	Model II
	Odds-kvote ⁶⁾	Odds-kvote ⁶⁾
Alder, inddelt i fire grupper ³⁾	—	
Urbaniseringsgrad, inddelt i tre grupper	—	—
Er du aktiv i en landsdækkende forening?	2)	—
Nej		
Ja (lidt eller meget)		
Køn		
Kvinde	1,00 ⁵⁾	1,00
Mand	2,4 ***	1,8 ***
Kulturel orientering		
D Jordbundne	1,0	1,0
A Finkulturelle	2,1 **	1,8 +
B Utraditionelle feinschmeckere	2,0 *	1,9 *
C Pragmatisk eksperimenterende	1,4 —	1,4 —
E Kulturelle generalister	2,6 ***	2,3 **
Uddannelse		
Grund-/folkeskole	1,0	1,0
Gymnasium	1,9 *	1,6 —
Erhvervs-/kort uddannelse	1,5 —	1,0 —
(mellem)lang uddannelse	2,2 **	1,8 *
Grad af religiøsitet		
Ikke religiøs	1,0	1,0
Lidt religiøs	3,8 ***	2,8 ***
Meget religiøs	6,0 ***	3,7 ***
Antal forskellige kontakter med folkekirken i 2015		
0-1		1,0
2-3		2,5 ***
4+		2,4 ***
Er du eller har du været medlem af et politisk parti?		
Nej		1,0
Ja		1,8 ***

Kapitel 3 Villighed til opstilling til menighedsrådsvalg

Forklarende variabler ¹⁾	Model I	Model II
	Odds-kvote ⁶⁾	Odds-kvote ⁶⁾
Er du aktiv i det lokale foreningsliv?		
Nej		1,0
Ja (i mindre grad -> i meget høj grad)		2,0 ***
Har du nogensinde deltaget i et opstillingsmøde til menighedsrådsvalget? ³⁾		
Nej		1,0
Ja		1,7 +
Er du eller har du været medlem af et menighedsråd?		
Nej		1,0
Ja		2,3 *
Kender du nogen, der er eller har været medlem af et menighedsråd?		
Nej		1,0
Ja		1,9 **
Hosmer & Lemeshows test ⁴⁾	p = 0,73	p = 0,71
Antal personer i analysen	2.719	2.719

Note 1: Hvis en første analyse viser, at en forklarende variabel ikke har signifikant betydning, gennemføres analysen en gang til uden pågældende variabel og så fremdeles, indtil der kun indgår de variabler i modellen, som har signifikant betydning. Vi ser, at alder, urbaniseringsgrad og deltagelse i en landsdækkende organisation er uden påviselig betydning for, om man er villig til at stille op som kandidat til menighedsrådet.

Note 2: Variabler, der er markeret med et X, indgår ikke i den pågældende model.

Note 3: Da alderen korrelerer stærkt signifikant med deltagelse i et opstillingsmøde til menighedsrådsvalget, har alderen måttet udgå af model II.

Note 4: Som modelkontrol benyttes Hosmer og Lemeshows goodness-of-fit-test. Den tester, om de modelberegnedes sandsynligheder er signifikant forskellige fra de observerede, jf. S. Kreiner, 1999: 533f. Det bemærkes, at en god model forudsætter, at der *ikke* kan påvises en signifikant forskel. Derfor skal p-værdien være stor, og i det mindste større end vort signifikansniveau på 0,10, jf. Tabel 2 på side 29, der også angiver betydningen af symbolerne for testresultaterne.

Note 5: Hver af de forklarende variabler har en referencekategori, som altid er sat til 1,0. Analysen går herefter ud på at undersøge, hvor stor sandsynligheden for at finde en person, der er villig til at være kandidat til menighedsrådet, er i de

andre af variabelens kategorier *set i forhold til* referencekategorien. Dette forhold udtrykkes som en oddskvote, jf. note 6.

- Note 6: En oddskvote er forholdet mellem to sandsynligheder: Hvis sandsynligheden for at finde en person, der er villig til at være kandidat til menighedsrådet, er 5% i referencekategorien, mens den er 10% i kategori A, så bliver oddskvoten for kategori A = $10\% / 5\% = 2,0$. Hvis omvendt sandsynligheden er 10% i referencekategorien, mens den er 5% i kategori A, så bliver oddskvoten for kategori A = $5\% / 10\% = 0,5$.
- Note 7: For at gøre model II nogenlunde overskuelig, er kategorierne til nogle af de forklarende variabler blevet slået sammen set i forhold til præsentationen af disse i Kapitel 2, hvor de blev vist med alle de oprindelige svarkategorier fra spørgeskemaet.

Model I er en lille model med kun seks forklarende variabler, og som vi kan se, har fire af disse en statistisk signifikant betydning for, hvem af folkekirken medlemmer, der er villige til at være kandidater til menighedsrådet. De to variabler, som ingen påviselig betydning har, er personens alder samt størrelsen på den by, den pågældende bor i (urbaniseringsgraden).⁴⁵ Model II er udvidet med yderligere syv forklarende variabler, hvoraf de seks har en påviselig betydning.⁴⁶ Den eneste af de yderligere variabler, der ikke har nogen betydning, er spørgsmålet om, hvorvidt personen er aktiv i en landsdækkende forening. Det er også værd at bemærke, at denne udvidelse i model II ikke har ført til, at nogle af de forklarende variabler fra model I mister deres signifikante betydning, om end oddskvoterne i alle tilfælde bliver nedskrevet. Denne ændring er en følge af, at forklaringen på den samlede variation nu bliver fordelt på flere variabler.

Mens model I er den mest enkle, er model II den mest præcise og derfor den, jeg nu vil kommentere nærmere. Jeg vil starte med at konstatere, at de personer, der er eller har været medlemmer af menighedsråd, i særlig grad er villige til at være kandidater. Dette afspejler formodentlig de mange tilfælde, hvor et nuværende menighedsrådsmedlem er villig til at genopstille. Ligeledes gælder det logisk nok, at de, der allerede har deltaget i et opstillingsmøde, i højere grad er tilbøjelige til at melde sig som kandidater. Det er dog bemærkelsesværdigt, at dette forhold er et af dem, der står svagest i modellen. Til

⁴⁵ At disse to ingen betydning har fremgår af testresultatet ”–”, jf. Tabel 2 på side 29.

⁴⁶ Som det fremgår af tabellens note 3, har alderen måttet udgå af model II, da den korrelerer stærkt signifikant med spørgsmålet om, hvorvidt man har deltaget i et opstillingsmøde.

sammenligning har det lige så stor betydning, hvis man er eller har været medlem af et politisk parti, eller hvis man er aktiv i det lokale foreningsliv.

Fra tidligere undersøgelser ved vi, at der i visse familier er tradition for at deltage i menighedsrådsarbejde (jf. Rasmussen 2012: 39). Dette understøttes i modellen med, at det også betyder noget for villigheden til at være kandidat til menighedsrådet, om man kender nogen, der er eller har været menighedsrådsmedlem. I spørgeskemaet blev disse 'nogen' specificerede til ens forældre, ens ægtefælle, eller andre i familien, venne- eller bekendtskabskredsen.⁴⁷

Det er heller ikke overraskende, at ønsket om at stille op til menighedsrådet er mest udbredt blandt de religiøse mennesker. Det er dog værd at bemærke, at der ikke er den store forskel på dem, der er lidt og meget religiøse.⁴⁸ Det afgørende skel går mellem dem, der ikke er religiøse og dem, der er lidt religiøse. Religiøsiteten har altså den betydning, at det er fuldt ud tilstrækkeligt at være lidt religiøs for at kunne se sig selv som en kandidat til menighedsrådet. Det vil sige, at dette råd ikke har det image, at det kun er for de særligt fromme; lidt religiøsitet er nok.

Dertil kommer, at antallet af forskellige kontakter til folkekirken i det forløbne år er af stor betydning. Men også her gælder det, at det afgørende skel går mellem dem, der har haft 0-1 kontakt, og dem, der har haft 2-3 forskellige kontakter.⁴⁹ Det har altså betydning for villigheden til at være kandidat, at man har haft kontakt til folkekirken til mere end én slags arrangementer, men det er ikke vigtigt, om man har deltaget i mere end tre forskellige slags kirkelige aktiviteter eller ej. Dette viser, at menighedsrådet ikke har det image, at det kun er for de særligt aktive; lidt forskellig deltagelse er nok.

De sidste to forhold i modellen drejer sig om uddannelse og kulturel orientering. Med hensyn til uddannelse er det alene personer med en lang eller en mellemlang uddannelse, der skiller sig ud ved at have en næsten dobbelt så stor sandsynlighed for at melde sig som kandidater.

⁴⁷ Betydningen af de forskellige personer i ens sociale liv, der er eller har været medlem af et menighedsråd, er specificeret i Tabel 12 på side 54.

⁴⁸ En nærmere analyse viser endda, at forskellen mellem de meget og de lidt religiøse slet ikke er statistisk signifikant.

⁴⁹ En nærmere analyse viser, at forskellen mellem dem med 2-3 forskellige kontakter og dem med 4+ forskellige kontakter slet ikke er statistisk signifikant.

Betydningen af individernes kulturelle orientering er for det første, at de jordbundne og de pragmatisk eksperimenterende er dem, som er mindst tilbøjelige til at stille op som kandidater.⁵⁰ Herefter følger de finkulturelle og de utraditionelle feinschmeckere, som er 1,8-1,9 gange så tilbøjelige til at være kandidater, som de to førstnævnte grupper. Den gruppe, der er mest villig til at stille kandidater til menighedsrådet, er de kulturelle generalister med en oddskvot på 2,3. Dette tyder på, at de mennesker, der lettest kan se sig selv som kandidater, er nogle, der ikke har snævert profilerede kulturelle præferencer, men er folk, der i høj grad trives med meget forskellige kulturelle tilbud.

Afslutningsvis vil jeg om modellen pointere, at alle de nævnte forhold er gældende *alt andet lige*. Hermed menes, at når for eksempel de aktive i det lokale foreningsliv har en dobbelt så stor tilbøjelighed til at melde sig som kandidater sammenlignet med dem, der ikke er aktive, så skal det forstås på den måde, at denne forskel er gældende, når man betragter personer af samme køn, med samme uddannelse, med samme kulturelle orientering, med samme grad af religiøsitet, med samme antal forskellige kontakter til folkekirken osv. Dette er vigtigt at gøre sig klart, fordi det understreger, at det er de enkelte faktors selvstændige betydning, der er udkrystalliseret.

Da model II i Tabel 18 er meget omfattende, vil jeg i de følgende to afsnit se nærmere på nogle mere begrænsede områder med relation til denne:

Kirkeligt aktive der aldrig har været menighedsrådsmedlemmer

Den næste tabel viser, at sammenhængen mellem, hvor mange forskellige kirkelige aktiviteter man har deltaget i, og ens villighed til at stille op som kandidat til menighedsrådet, er markant forskellig afhængigt af, om man overhovedet har været medlem af et menighedsråd:

⁵⁰ Dette fremgår af oddskvoterne på den måde, at alle kvotienterne er større end de jordbundne, som har præferencekategorien 1,0 – dog således, at kvotienten 1,4 for de pragmatisk eksperimenterende ikke er signifikant forskellig fra referencekategorien 1,0.

Tabel 19: Sammenhængen mellem villigheden til at være kandidat og antallet af forskellige kontakter med folkekirken

Er du eller har du været medlem af et menighedsråd?			Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?	
			Nej eller ubesvaret ¹⁾	Ja
Nej	Antal forskellige kontakter med folkekirken i 2015	0-1	63%	28%
		2-3	27%	41%
		4+	10%	32%
	Spearman's Rho = 0,20 (***)	Total	100%	101%
Ja	Antal forskellige kontakter med folkekirken i 2015	0-1	29%	26%
		2-3	28%	25%
		4+	44%	48%
	Spearman's Rho = 0,04 (–)	Total	100%	99%

Note 1: Denne kategori indeholder også svarmuligheden 'ved ikke', jf. note 2 til Tabel 30 på side 89.

Note 2: Særligt bemærkelsesværdige celler er markeret med fed.

Inden man ser nærmere på tabellens tal er det værd at hæfte sig ved, at Spearman's rangkorrelationskoefficient ikke er signifikant forskellig fra 0,0 for den nederste del af tabellen. Det betyder, at hvis man er eller har været medlem af menighedsråd, så er der ingen sammenhæng mellem ens villighed til at være kandidat og antallet af forskellige kirkelige aktiviteter, man har deltaget i i 2015, mens der for dem, der aldrig har været medlemmer af menighedsråd, er den stærkt signifikante sammenhæng, at det især er dem, der har deltaget i mere end én aktivitet, der er villige til at være kandidater.

For at få lidt mere klarhed over, hvem det er blandt dem, der ikke tidligere har været menighedsrådsmedlemmer, men som har haft mange forskellige kontakter i det forløbne år, som i særlig grad er villige til at stille op som kandidater, vil jeg nu fokusere på de to grupper i den øverste del af tabellen, som har haft mere end tre forskellige kontakter til folkekirken (jf. de to celler, der er markeret med fed i rækken '4+') og undersøge, hvad der adskiller disse to grupper fra hinanden. Resultatet fremgår af den følgende tabel:

Tabel 20: Relativ chance for, at en kirkeaktiv, der aldrig har været menighedsrådsmedlem, er villig til at være kandidat til menighedsrådet

Forklarende variabler	Odds-kvote
Alder, inddelt i fire grupper	[-]
Urbaniseringsgrad, inddelt i tre grupper	[-]
Er du aktiv i en landsdækkende forening?	[-]
Køn	[-]
Kulturel orientering	[-]
Uddannelse	[-]
Er du eller har du været medlem af et politisk parti?	[-]
Grad af religiøsitet	
Ikke religiøs	1,0
Lidt religiøs	3,9 [**]
Meget religiøs	7,3 [+]
Er du aktiv i det lokale foreningsliv?	
Nej	1,0
Ja (i mindre grad -> i meget høj grad)	3,2 [*]
Kender du nogen, der er eller har været medlem af et menighedsråd?	
Nej	1,0
Ja	2,2 [+]
Hosmer & Lemeshows test ²⁾	p = 0,39
Antal personer i analysen	305

Note 1: Tabellen viser resultatet af en logistisk regressionsanalyse, og da det kun er de 305 personer, der både har deltaget i '4+ forskellige kirkelige aktiviteter i 2015' og aldrig har været medlemmer af et menighedsråd, der indgår i analysen, er det nødvendigt at udforme en eksakt beregnet model i specialprogrammet *LogXact*. Da dette program ikke kan arbejde med datavægte med decimaler, er data ikke vægtet i denne analyse (om vægtningen af data se note 9 på side 26). I et enkelt tilfælde har jeg undersøgt, hvor påvirkelig den logistiske regressionsanalyse er i forhold til brugen af vægte. Det er sket i forbindelse med model I fra Tabel 40 i bilaget på side 116. Den analyse, der afslutningsvis er gennemført i *LogXact*, har jeg i første omgang gennemført i *SPSS* ad to omgange; først med og derefter uden vægtning, og resultatet er, at de to

analyser er helt identiske med hensyn til de forklarende variabler, der har signifikant betydning, og at størrelsesforholdet mellem oddskvoterne er nogenlunde ens. Dette ene eksempel tyder derfor på, at den logistiske regressionsanalyse er ret robust i forhold til, om der bruges vægte eller ej.

Note 2: Som modelkontrol benyttes Hosmer og Lemeshows goodness-of-fit-test. Den tester, om de modelberegnedes sandsynligheder er signifikant forskellige fra de observerede, jf. S. Kreiner, 1999: 533f. Det bemærkes, at en god model forudsætter, at der *ikke* kan påvises en signifikant forskel. Derfor skal p-værdien være stor, og i det mindste større end vort signifikansniveau på 0,10, jf. Tabel 2 på side 29, der også angiver betydningen af symbolerne for testresultaterne.

Som det fremgår af tabellen, har jeg ikke inddraget oplysningen om, hvorvidt personerne har deltaget i et opstillingsmøde i den endelige model. Selvom denne faktor i en første version af modellen viste sig at have signifikant betydning, er den udeladt, fordi jeg skønner, at den ikke indeholder ret meget information, ud over at der naturligvis er en sammenhæng mellem interessen for at være kandidat og interessen for at deltage i det møde, hvor man bliver opstillet som kandidat.

For ikke at lade denne banalitet tiltrække opmærksomheden er den udeladt i den endelige model, som viser, at blandt de kirkeligt aktive, der aldrig har været medlemmer af et menighedsråd, er det især graden af religiøsitet, der afgør, om man vælger at stille op som kandidat, men det er også af ret stor betydning, om man er aktiv i det lokale foreningsliv, da denne aktivitet betyder, at sandsynligheden for at melde sig som kandidat bliver tre gange så stor, som den ellers ville have været. Det har dog også en vis betydning, om man kender nogen, der er eller har været medlem af et menighedsråd. Og ligesom ved de tidligere modeller er det også vigtigt at hæfte sig ved alle de forhold, der fremgår af Tabel 20, som viser sig *ikke* at have nogen signifikant betydning, herunder for eksempel alder og køn.

Handlemønstre i civilsamfundet

Da model II i Tabel 18 på side 62 som nævnt er meget omfattende, vil jeg i dette afsnit se nærmere på fire af de variabler, som har det tilfælles, at de udtrykker facetter ved individets handleaktivitet i civilsamfundet. Det er ikke stedet her at diskutere sidstnævnte begreb mere indgående. Derfor vil jeg blot ganske kort markere min egen tilgang:

Udgangspunktet for den mest anvendte betydning af begrebet i moderne tid er den italienske marxist Antonio Gramsci (1891-1937), der opfattede *civilsamfundet som de kollektive livsområder og organiseringer, der falder uden for såvel stat som økonomi (marked)*. Dette vil jeg kombinere med den klassiske sociolog Ferdinand Tönnies' (1855-1936) distinktion mellem *Gemeinschaft* og *Gesellschaft*. Disse begreber udtrykker de sociale fællesskabers to grundformer, hvor førstnævnte er de organiske fællesskaber, der vokser frem af historien og er holdt sammen af blodets, stedets og åndens bånd. I deres rene form er de skæbnebestemte, således som vi kender dem fra for eksempel familien og den før-moderne landsby, hvor man levede det meste af sit sociale liv, herunder arbejdslivet, i det helt lokale område. *Gesellschaft* er som modpol hertil det målrationelle fællesskab, der bygger på de frie individers beslutning om at gå sammen med henblik på at opnå noget bestemt. Som eksempler kan nævnes markedet og det politiske parti.⁵¹ Pointen ved at anvende Tönnies' begrebspar som udtryk for idealtypiske *grundformer* er at hævde, at de er til stede overalt i et altid specifikt blandingsforhold, i og med at grundformerne stort set aldrig optræder i ren form. Da det dog normalt er sådan, at et givet fællesskab er domineret af enten organiske eller målrationelle elementer, giver det efter min vurdering god mening at indarbejde Tönnies' distinktion i civilsamfunds-begrebet ved at sige, at nogle former for civilsamfund er domineret af det organiske *Gemeinschaft*, mens andre er domineret af det målrationelle *Gesellschaft*. Mens familien er et eksempel på det førstnævnte, vil de fleste foreninger være eksempler på det sidstnævnte.⁵²

Den følgende belysning af civilsamfundet tager naturligvis udgangspunkt i de oplysninger om dette, som vi har til rådighed via spørgeskemaet. Den del af civilsamfundet, som jeg i det følgende vil fokusere på, er derfor den

⁵¹ En mere udfoldet definition af Tönnies' begrebspar har jeg givet i Rasmussen 2014: 40-70.

⁵² En spændende diskussion, som ikke skal tages her er, hvordan kirken bedst kan forstås inden for den her skitserede begrebsramme. Mit umiddelbare svar er, at kirken er en nogenlunde ligelig blanding af *Gemeinschaft* og *Gesellschaft*: Som institution og underlagt statslige forvaltningsregler må den betragtes som et *Gesellschaft*, men som indstiftet af Gud og underlagt bekendelsen til Den Tre-enige Gud må den betragtes som et *Gemeinschaft*. I sin licentiaafhandling *Sanctorum Communio. Eine dogmatische Untersuchung zur Soziologie der Kirche* har den tyske teolog Dietrich Bonhoeffer en indgående diskussion af kirken set i lyset af Tönnies' begreber, jf. Bonhoeffer 1986. Et andet bidrag til den diskussion fra samme periode er en bog af Arnold Rademacher fra 1931 med den sigende titel *Die Kirche als Gemeinschaft und Gesellschaft. Eine Studie zur Soziologie der Kirche*.

samling af institutioner,⁵³ der udgøres af foreningerne og kirken. Relateret til de betydningsfulde variabler i model II bliver der her tale om følgende, der alle udtrykker en handling eller mangel på samme:

- Om man er villig til at være kandidat til menighedsrådet eller ej (forkortet: Kandidat)
- Om man er eller har været medlem af et politisk parti eller ej (Parti)
- Om man er aktiv i det lokale foreningsliv eller ej (Foreningsliv)
- Om man er eller har været medlem af et menighedsråd eller ej (Menighedsråd)
- Antallet af forskellige kontakter med folkekirken i 2015 (Kontakter)

Opgaven er nu at opspore strukturen i disse forskellige aktivitetsformer, og til det formål vil jeg opstille en log-lineær model over de fem netop nævnte variabler. Denne model minder om den logistiske regressionsanalyse på den måde, at sammenhængene også bliver vist med odds eller oddskvoter, men til forskel fra denne bliver der i den log-lineære model ikke skelnet mellem afhængige og uafhængige variabler. Alle de fem ovennævnte variabler indgår derfor på lige fod i modellen, som har til opgave at vise de forskellige samspil, der måtte være på kryds og tværs mellem disse. Da disse samspil også kan have form af interaktionseffekter (om dette begreb se note 4 til Tabel 21 nedenfor), indeholder arbejdet med at udforme en log-lineær model tre trin: Først gælder det om at nå frem til en så simpel model som muligt, der samtidig indeholder alle væsentlige relationer mellem de fem variabler. Dernæst er det opgaven at beregne de gældende odds eller oddskvoter, hvorefter det gælder om at få placeret disse på en overskuelig måde i modellen. I det aktuelle tilfælde ender jeg med følgende model:

⁵³ En institution er her sociologisk forstået som "... en social relation – hhv. et sæt af sociale relationer – som gentages over tid i henhold til skrevne eller uskrevne regler og aftaler. Begrebet anvendes både om store og små forhold. Dels anvendes det i dagligsproget, fx om behandlingshjem eller fængsler, eller som i ordet "kreditinstitutioner". Institution bliver da nærmest ensbetydende med en formel organisation. I daglig tale kan man også betegne et enkelt menneske som "en institution", hvorved man vil udtrykke, at vedkommende har en fast, forudsigeligt og også vigtig plads i det sociale liv. ... institutioner ændres også over tid. Det sker dels gennem institutionelle vedtagelser om at ændre love og regler, dels gennem indre modsigelser og konflikter inden for institutionerne selv, konflikter, som kan føre til reformer eller til, at institutionerne går i opløsning, desintegrerer. Det sker også ved, at institutionerne står over for ændrede omgivelser, som øger presset i retning af tilpasning eller omdannelse." (Andersen, Brante og Korsnes 1998: 109-110).

Tabel 21: Log-lineær model over samspillet mellem forskellige aktiviteter

Effekttyper ¹⁾	Effekter	Betydning
Hovedeffekt (1 variabel)	Kandidat Parti Foreningsliv Menighedsråd Kontakter	De fem variabler har betydning for, hvordan forskellighederne i den samlede tabel, der kombinerer alle fem variabler, er fordelt
Interaktionseffekt ³⁾ (2 variabler)	Parti * Foreningsliv ³⁾ Parti * Menighedsråd	Eksempel: Effekten af 'Parti' er forskellig for de forskellige kategorier af 'Foreningsliv'
Interaktionseffekter af højere orden (3+ variabler)	Kandidat * Parti * Kontakter Kandidat * Menighedsråd * Foreningsliv * Kontakter	Eksempel: Interaktionseffekten for 'Kandidat * Parti' er forskellig for de forskellige kategorier af 'Kontakter'

Note 1: Om disse begreber se Andreß u.a. 1997: 147.

Note 2: Den log-lineære analyse tager udgangspunkt i den såkaldt mættede model, der indeholder alle tænkelige kombinationer (inkl. diverse interaktionsled) mellem de fem variabler, der er nævnt under hovedeffekterne. Analysens formål er herefter at forenkle denne omfattende model så meget som muligt, men gøre det på en måde, så den mere enkle slutmodel kan genskabe den oprindelige datastruktur så godt som mulig, og det vil sige på en måde, så den samlede tabel, der kan genskabes af slutmodellen, ikke er signifikant forskellig fra den oprindelige tabel, der svarer til den mættede model. De led fra den mættede model, der viste sig overflødige, fordi de var uden signifikant betydning, kan nævnes den helt overordnede fem-leddede interaktion 'Kandidat * Menighedsråd * Foreningsliv * Kontakter * Parti', de fire fire-leddede interaktioner, hvori 'Parti' indgår, de fire tre-leddede interaktioner, hvori 'Parti' indgår, og som ikke er nævnt i tabellen, samt de to-leddede interaktioner 'Parti * Kandidat' og 'Parti * Kontakter'. Alle disse led kan man tillade sig at se bort fra, når man vil rekonstruere den væsentlige struktur i svarene på de fem variabler, der er nævnt under hovedeffekterne.

Note 3: Tabellen viser, hvilke effekter, der indgår i slutmodellen. Denne er i virkeligheden lidt mere omfattende, da den overholder det såkaldt hierarkiske princip, som betyder, at en effekt, der er indeholdt i en overordnet effekt, også indgår i modellen. Eksempelvis er interaktionseffekten 'Kandidat * Parti' også med, da den indgår i 'Kandidat * Parti * Kontakter'. Om dette princip se Kreiner: 594 og Kristensen m.f. 1986: 57. For at gøre oversigten så overskuelig som muligt, er disse underordnede effekter ikke vist i tabellen.

- Note 4: En interaktionseffekt mellem to variabler betyder, at effekten af den ene afhænger af, hvad der er svaret på den anden. Interaktionsleddet 'Parti * Foreningsliv' betyder således, at effekten af at være aktiv i det lokale foreningsliv ikke er den samme for dem, der har svaret hhv. ja og nej til medlemskab af et politisk parti. Forekomsten af interaktionseffekter betyder på den ene side, at modellen bliver mere nuanceret og præcis, men på den anden side at den også bliver mere kompliceret. Om forholdet mellem hoved- og interaktionseffekter og deres betydning for den samlede model se Kreiner 1999: 482ff. og Andreß u.a. 1997: 274ff.
- Note 5: En test af, hvor tilpasset slutmodellen er til de faktiske data resulterer i $p = 0,98$. Dette betyder, at modellen er i stand til at rekonstruere svarfordelingen på de fem variabler, der indgår modellen (jf. hovedeffekterne), på en måde, der ikke er signifikant forskellig fra en faktiske fordeling, jf. SPSS 1999: 155. Det betyder, at den forenklaede slutmodel (som faktisk også er ret kompliceret), der er vist i Tabel 21, kan levere en ret god gengivelse af de faktiske data, der var udgangspunktet.

Med denne tabel er den første opgave løst, som jo var at nå frem til en så simpel model som muligt, der samtidig indeholder alle væsentlige relationer mellem de fem variabler. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan man kan vide, at den fundne model rent faktisk er den mest enkle? For at svare på det skal man gøre sig klart, at meningen med modellen er, at den skal kunne *genskabe* den oprindelige tabel⁵⁴ over, hvordan de fem spørgsmål, der indgår som hovedeffekterne, rent faktisk er besvaret. 'Genskabe' betyder her, at *modellens rekonstruerede tabel* ikke må være signifikant forskellig fra *den tabel, der viser den faktiske svarfordeling*. Det er i den forbindelse vigtigt at hæfte sig ved note 5 til Tabel 21, som viser, at den modelberegnete tabel ikke adskiller sig nævneværdigt fra den faktiske. Da modellen egentlig ikke er så enkel endda, er den et udmærket eksempel på Einsteins udsagn om, at "tingene bør gøres så enkle som muligt, men ikke enklere"⁵⁵

Opgaven er herefter at beregne effekterne og vise dem på en nogenlunde overskuelig måde. Det har jeg valgt at gøre med denne tabel:

⁵⁴ Denne tabel er ikke vist her, men den minder om Tabel 22 nedenfor.

⁵⁵ Jf. side 3, her citeret fra SPSS 1999: 143.

Tabel 22: Modelberegnet svarfordeling på fem aktiviteter i civilsamfundet

Er du aktiv i det lokale foreningsliv?	Er du eller har du været medlem af et menighedsråd?	Kontakt med folkekirken i 2015		Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?			
				Nej eller ubesvaret ²⁾		Ja	
				Medlem af politisk parti?		Medlem af politisk parti?	
				Nej	Ja	Nej	Ja
Nej, slet ikke	Nej	Antal forskellige kontakter	0-1	72,1	9,2	1,4	0,4
			2-3	24,2	2,7	0,8	0,5
			4+	5,3	1,0	0,4	0,1
	Ja	Antal forskellige kontakter	0-1	0,4	0,1	0,0	0,0
			2-3	0,4	0,1	0,0	0,0
			4+	0,1	0,0	0,1	0,1
	Ja, i mindre, i nogen, i høj eller i meget høj grad	Antal forskellige kontakter	0-1	50,4	11,6	1,9	0,9
			2-3	28,4	5,8	2,8	2,7
			4+	11,3	3,9	2,8	1,7
	Ja	Antal forskellige kontakter	0-1	0,3	0,2	0,3	0,5
			2-3	0,4	0,2	0,2	0,7
			4+	0,8	0,8	0,5	1,0

Note 1: Tabellen viser den log-lineære models beregning af svarfordelingen, idet denne er vist som chancen (oddset) for at finde en person i datasættet, der tilhører en given celle i tabellen, set i forhold til at finde en person i referencekategorien nederst til højre. Som det ses, er referencekategorien fastsat til at være de personer, der er maksimalt aktive i civilsamfundet, forstået på den måde at de både er aktive i det lokale foreningsliv, er eller har været medlem af et menighedsråd og et politisk parti, er villige til at være kandidater til menighedsrådet og har deltaget i 4+ forskellige aktiviteter i folkekirken i 2015.

Note 2: Her og i de følgende tabeller, hvor denne kategori optræder, indeholder den også svarmuligheden 'ved ikke', jf. note 2 til Tabel 30 på side 89.

Som det fremgår af noten, skal alle tal i tabellen sættes i forhold til referencekategorien nederst til højre. Vi ser da, at for hver gang vi finder en person, der tilhører referencekategorien, så finder vi 72 personer, som udgør dennes modpol, forstået på den måde at disse 72 personer kun har deltaget i 0-1

kirkelig aktivitet og har svaret nej til samtlige øvrige spørgsmål. Den næststørste gruppe er de 50 personer, der har svaret det samme som de netop nævnte 72, bortset fra at de er aktive i det lokale foreningsliv. Omregnet til procent udgør disse to største grupper 49,1% af alle folkekirkemedlemmerne, mens andelen i referencegruppen kun udgør 0,3%.⁵⁶ Jeg har også markeret 9 celler, som praktisk taget ikke indeholder nogen personer. Det er bemærkelsesværdigt at følgende kombination stort set ikke forekommer: Personer, som ikke er aktive i det lokale foreningsliv, men som er eller har været medlemmer af menighedsråd, findes stort set ikke i materialet. De 12 celler, der dækker denne kombination, indeholder i alt kun 0,6% af folkekirkemedlemmerne. Vi kan derfor konkludere, at det er meget sjældent, at menighedsrådsmedlemmer ikke på en eller anden måde også er aktive i det lokale foreningsliv.

Modellen er dog ikke primært konstrueret for at vise disse størrelsesforhold. Hvis det var tilfældet, kunne vi nøjes med at vise en tabel over respondenternes procentvise fordeling på hver af tabellens 48 celler. Det vigtigste formål med modellen er at give os et indtryk af svarmønstrene ved at pege på de forhold, der bestemmer strukturen i, hvordan de fem spørgsmål er besvaret. Og da denne struktur er ret kompleks, er det nyttige ved modellen, at den angiver hvilke mønstre, det giver mening at lede efter.

Jeg vil jeg tage udgangspunkt i det mest komplicerede samspil fra Tabel 21, der fremgår af den nederste effekt af højere orden, som hedder 'Kandidat * Menighedsråd * Foreningsliv * Kontakter'. Spørgsmålet er, hvad denne betyder.

Inden jeg ser nærmere på den, må jeg tage højde for, at der er en signifikant relation mellem de tre variabler 'Kandidat * Parti * Kontakter'. Dvs. at antallet af forskellige kontakter med folkekirken betyder noget forskelligt afhængig af samspillet mellem 'Kandidat * Parti'. Hvis man vil analysere samspillet mellem 'Kontakter' og hhv. 'Menighedsråd' og 'Foreningsliv', så er det klogt at gøre dette på en måde, der kontrollerer for svarene på 'Kandidat' og 'Parti'. Dette kan gøres ved at fokusere på en enkelt af tabellens tal-kolonner, og da langt de fleste respondenter befinder sig i den første kolonne

⁵⁶ Ved hjælp af tabellen kan man hurtigt beregne størrelsesforholdet mellem de forskellige grupper. Eksempelvis ser man, at der blandt dem, der ikke vil være kandidat og ikke er eller har været medlem af et politisk parti eller menighedsråd, men er aktive i det lokale foreningsliv, er $(50,4 / 11,3 =) 4,5$ gange så mange, der har haft 0-1 kontakt med folkekirken, sammenlignet med dem, der har haft 4+ forskellige kontakter, jf. de to celler med kursiverede tal.

(med nej/ubesvaret til 'Kandidat' og nej til 'Parti'), vil jeg i det følgende fokusere på den kolonne.

'Kandidat' og 'Parti' er på denne måde nul-stillet. Ved at vælge den første tal-kolonne har jeg altså?? nul-stillet effekten 'Kandidat' i den nederste effekt fra Tabel 21, som jeg ville undersøge. 'Kandidat * Menighedsråd * Foreningsliv * Kontakter' bliver dermed blot til 'Menighedsråd * Foreningsliv * Kontakter'. *Spørgsmålet er derfor kort og godt, hvad samspillet er mellem medlemskab af et menighedsråd, aktivitet i det lokale foreningsliv og antallet af forskellige kirkelige kontakter under den forudsætning, at villighed til at være kandidat samt medlemskab af et politisk parti holdes konstant som et nej til begge* (det var jo derfor, at fokus nu bliver på den første tal-kolonne). Dette kan belyses med hjælp af denne nye beregning af tallene fra Tabel 22:

Tabel 23: Modelberegnet svarfordeling på fem aktiviteter i civilsamfundet

Er du aktiv i det lokale foreningsliv?	Er du eller har du været medlem af et menighedsråd?	Kontakt med folkekirken i 2015	Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?				
			Nej eller ubesvaret		Ja		
			Medlem af politisk parti?		Medlem af politisk parti?		
				Nej	Ja	Nej	Ja
Nej	Nej	Antal forskellige kontakter	0-1	13,6	9,0	3,4	2,7
			2-3	4,6	2,7	2,0	3,2
			4+	1,0	1,0	1,0	1,0
	Ja	Antal forskellige kontakter	0-1	4,8			
			2-3	5,4			
			4+	1,0			
Ja	Nej	Antal forskellige kontakter	0-1	4,4	3,0	0,7	0,5
			2-3	2,5	1,5	1,0	1,5
			4+	1,0	1,0	1,0	1,0
	Ja	Antal forskellige kontakter	0-1	0,4	0,3	0,6	0,5
			2-3	0,5	0,3	0,4	0,7
			4+	1,0	1,0	1,0	1,0

Note: Tallene fra Tabel 22 er nu vist som såkaldt konditionale odds. Det betyder blot, at oddset er beregnet for hver undergruppe i tabellen, jf. Andreß u.a. 1997: 142. Og som det fremgår af stregerne, er tabellen nu inddelt i 16 undergrupper, hvoraf de tre er tomme, da de stort set ikke indeholder nogen personer.

For at besvare spørgsmålet fra før om, hvad samspeilet er mellem medlemskab af et menighedsråd, aktivitet i det lokale foreningsliv og antallet af forskellige kirkelige kontakter, når vi holder 'Kandidat' og 'Parti' konstant, vil jeg nu fokusere på den første kolonne med de fire farvede felter.

Hvis vi først betragter de to grå felter, ser vi, at de, der *ikke er aktive* i det lokale foreningsliv er markant mere tilbøjelige til at deltage i *meget få* forskellige kirkelige aktiviteter – for denne gruppe er forholdet mellem '4+' og '0-1 aktivitet' 1,0 til 13,6. For dem, der *er aktive* i det lokale foreningsliv, er dette forhold 1,0 til 4,4. Konklusionen på denne sammenligning er, at blandt dem, der *ikke* har siddet i menighedsrådet, betyder aktiviteten i det lokale foreningsliv, at man er væsentlig mere tilbøjelig til at deltage i mange kirkelige aktiviteter end dem, der ikke er aktive i det lokale foreningsliv.

Hvis vi ændrer forudsætningen på et enkelt punkt og *bevæger os fra dem, der aldrig har siddet i menighedsråd, til dem, der har*, så skal vi sammenligne de to gule blokke af tal.

Vi ser da den samme struktur, men således at der i de to gule blokke er langt færre, der kun har deltaget i få kirkelige aktiviteter. Det vil for det første sige, at blandt nuværende eller tidligere menighedsrådsmedlemmer er interessen for at deltage i mange forskellige kirkelige aktiviteter stadig størst blandt dem, der også er aktive i det lokale foreningsliv. For denne gruppe er det endda således, at antallet, der har deltaget i '4+ aktiviteter', er mere end dobbelt så stort som dem, der kun har deltaget i 0-1 aktivitet (forholdet er 1,0 til 0,4). Det tilsvarende forhold for de tidligere eller nuværende menighedsrådsmedlemmer, der ikke er aktive i det lokale foreningsliv er 1,0 til 4,8.

Det vil for det andet sige, at *betydningen af at være aktiv i det lokale foreningsliv er væsentligt større blandt (a) dem, der er eller har været medlemmer af menighedsråd sammenlignet med (b) dem, der aldrig har været det.*

For at tydeliggøre disse forhold har jeg i den følgende tabel udregnet de relevante odds og oddskvoter:

Tabel 24: Samspillet mellem medlemskab af et menighedsråd, aktivitet i det lokale foreningsliv og antallet af forskellige kirkelige kontakter

Hovedgrupper	Odds / oddskvote for antal aktiviteter	Mellem-regning	Odds / oddskvote
(1) Har aldrig været medlem af et menighedsråd	Odds for 0-1 aktivitet for Foreningsliv – nej	13,6 / 1,0	13,6
	Odds for 0-1 aktivitet for Foreningsliv – ja	4,4 / 1,0	4,4
	Oddskvote: Foreningsliv – Nej / Ja	13,6 / 4,4	3,1
(2) Er eller har været medlem af menighedsråd	Odds for 0-1 aktivitet for Foreningsliv – nej	4,8 / 1,0	4,8
	Odds for 0-1 aktivitet for Foreningsliv – ja	0,4 / 1,0	0,4
	Oddskvote: Foreningsliv – Nej / Ja	4,8 / 0,4	12,0
Samlet	Oddskvote af højere orden: Foreningsliv – Nej / Ja for gr. (2) / gr. (1)	12,0 / 3,1	3,9

Note: Beregningerne er foretaget for de medlemmer af folkekirken, der aldrig har været medlemmer af et politisk parti og ikke er villige til at være kandidater til et menighedsråd.

En måde at sammenfatte disse overvejelser på er at sige, at samspillet mellem (a) medlemskab af et menighedsråd, (b) aktivitet i det lokale foreningsliv og (c) antallet af forskellige kirkelige kontakter man har deltaget i (når vi holder 'Kandidat' og 'Parti' konstant) er, at både (a) og (b) forøger antallet af (c), men effekten af (b) er cirka fire gange større for dem, der er eller har været medlemmer af menighedsråd.

En del af forklaringen på denne markante effektførøgelse er følgende påfaldende forskel: For hovedgruppe (1) er oddset altid højest for '0-1 aktivitet' og lavest for '4+ aktiviteter' (jf. de grå felter i Tabel 23). For hovedgruppe (2) bliver oddset direkte modsat afhængig af, om man er aktiv i foreningslivet eller ej (jf. de gule felter i Tabel 23). Det skyldes, at gruppen, der både er aktiv i det lokale foreningsliv og er eller har været medlemmer af et menighedsråd, er den eneste af de fire grupper, der her er blevet sammenlignet, der har flest personer, der har deltaget i 4+ forskellige aktiviteter. For denne gruppe – og kun for denne – gælder det, at over halvdelen (57%) har deltaget

i 4+ forskellige aktiviteter, mens 26% har deltaget i 2-3 aktiviteter, og 17% har deltaget i 0-1 aktivitet.⁵⁷

Ovenstående analyse af, hvordan de folkekirkemedlemmer, der hverken er medlemmer af et politisk parti eller villige til at være kandidat til menighedsrådet, er aktive i civilsamfundet, kan *sammenfattes* til, at deltagelsen i det lokale foreningsliv i høj grad er medbestemmende for, hvor mange forskellige kirkelige aktiviteter, de deltager i. Men denne betydning er ikke entydig, da den tager sig forskellig ud afhængig af, om folkekirkemedlemmerne samtidig er medlemmer af menighedsråd eller ej:

For dem, der *aldrig* har siddet i et menighedsråd, gælder det, at chancen for, at de i 2015 har deltaget i mere end 3 forskellige kirkelige aktiviteter, er dobbelt så stor, *hvis de samtidig* er aktive i det lokale foreningsliv, sammenlignet med de tilsvarende folkekirkemedlemmer, der ikke har sidstnævnte aktivitet. For nuværende eller tidligere menighedsrådsmedlemmer er betydningen af deltagelsen i det lokale foreningsliv væsentlig større. For den gruppe gælder det, at chancen for, at de i 2015 har deltaget i mere end 3 forskellige kirkelige aktiviteter, er 8 gange så stor, hvis de samtidig er aktive i det lokale foreningsliv, sammenlignet med de menighedsrådsmedlemmer, der ikke har sidstnævnte aktivitet. Dette tyder på, at ”mere vil have mere” eller med andre ord: Der er en selvforstærkende effekt ved at tage ansvar for civilsamfundet – er man aktiv i mere end én del af dette, bliver man efterhånden en særdeles aktiv deltager i mange af de ting, der foregår i kirken. En forklaring på denne tendens kan være, at de aktive bliver opmærksomme på stadig flere anledninger til deltagelse i sammenhænge, hvor de allerede kender en del mennesker.

Da det er relativt omstændeligt at præcisere strukturen i Tabel 23, vil jeg nøjes med denne ene analyse af tabellens første tal-kolonne, som også er den, der indeholder langt de fleste respondenter, nemlig 78% af folkekirkemedlemmerne, der er fyldt 18 år, men tilsvarende analyser kan naturligvis laves for de andre kolonner, og på grund af interaktionseffekterne fra Tabel 21 kan vi på forhånd sige, at strukturen for disse kolonner vil være anderledes.⁵⁸

⁵⁷ Denne fordeling er antydnet med forholdstallene 1,0; 0,5 og 0,4 i det nederste farvede felt i Tabel 23.

⁵⁸ Da den eneste interaktionseffekt, der indeholder de tre variabler, som har været i fokus i det foregående (dvs. ’Menighedsråd’, ’Foreningsliv’ og ’Aktiviteter’) er ’Kandidat * Menighedsråd * Foreningsliv * Kontakter’, kan vi endvidere på forhånd konkludere følgende om de to variabler, der er involveret i tabellens tre øvrige tal-kolonner: Det er kun ’Kandidat’ og ikke ’Parti’, der vil skabe en anderledes struktur, i og med at ’Parti’ ikke indgår i den netop nævnte interaktionseffekt.

Det ville herefter være interessant at undersøge, om det er forskellige slags kirkelige aktiviteter, som de forskellige grupper fra Tabel 22 deltager i. Da vi i spørger til deltagelsen i 29 forskellige aktiviteter, kan en sådan undersøgelse hurtigt blive uoverskuelig. Jeg har derfor valgt at udvælge fire grupper fra tabellen, der her er markeret med hver sin farve:

Tabel 25: Fire grupper af folkekirkemedlemmer bestemt efter fire aktiviteter i civilsamfundet

Er du aktiv i det lokale foreningsliv?	Er du eller har du været medlem af et menighedsråd?	Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?			
		Nej eller ubesvaret		Ja	
		Medlem af politisk parti?		Medlem af politisk parti?	
		Nej	Ja	Nej	Ja
Nej, slet ikke	Nej	A		C	
	Ja				
Ja, i mindre, i nogen, i høj eller i meget høj grad	Nej	B		D	
	Ja				

De fire grupper får følgende betegnelser:

Gruppe A: Hverken forenings- eller menighedsrådsaktiv (46%)

Gruppe B: Kun foreningsaktiv (44%)

Gruppe C: Kun menighedsrådsaktiv⁵⁹ (2%)

Gruppe D: Både forenings- og menighedsrådsaktiv (8%)⁶⁰

⁵⁹ Strengt taget er det en tilsnigelse at kalde denne gruppe for menighedsrådsaktiv, da den både indeholder nuværende og tidligere menighedsrådsmedlemmer, samt personer, der ikke har siddet i et menighedsråd, men som er villige til at stille op som kandidater til dette. Samlebetegnelsen 'menighedsrådsaktiv' er derfor alene valgt for at opnå et overskueligt udtryk, der i det mindste betoner, at gruppen indeholder personer, der er eller har været klar til at tage aktiv del i menighedsrådsarbejdet.

⁶⁰ Der er to pointer ved denne gruppeinddeling: Den første og vigtigste er, at opdelingen i de fire grupper indholdsmæssigt giver god mening, da der er tale om grupper med hver sit aktivitetsmønster i forhold til den operationelle definition af civilsamfundet, der blev

Spørgsmålet er herefter, i hvilket omfang disse fire grupper har deltaget i en række forskellige kirkelige aktiviteter i 2015, og hvorvidt gruppernes deltagelse i de enkelte aktiviteter er signifikant forskellige? Det fremgår af den følgende tabel:

Tabel 26: Folkekirkemedlemmernes deltagelse i 29 aktiviteter i 2015

	Fire grupper af folkekirkemedlemmer ¹⁾				Total ²⁾
	A Hverken forenings- eller menighedsrådsaktiv	B Kun forenings-aktiv	C Kun menighedsrådsaktiv	D Både forenings- og menighedsrådsaktiv	
Begravelse eller bisættelse (***)	29%	37%	16%	47%	34%
Juleaften (***)	16%	23%	37%	40%	21%
Dåb i familie eller vennekreds (–)	16%	19%	16%	18%	18%
Konfirmation i familie eller vennekreds (***)	12%	18%	14%	24%	15%
Bryllup i familie eller vennekreds (**)	9%	14%	13%	14%	12%
Almindelig søndagsgudstjeneste (***)	7%	10%	21%	37%	11%
Koncerter (***)	5%	9%	6%	29%	9%
Sightseeing/turisme (**)	3%	6%	11%	9%	5%
Musikgudstjeneste (***)	2%	4%	7%	16%	4%
Minde-/allehelgensgudstjeneste (***)	2%	4%	0%	13%	4%
Børne/familiegudstjeneste (***)	2%	4%	6%	14%	4%
Høstgudstjeneste (***)	1%	3%	8%	17%	3%
Gospelkor (**)	1%	3%	2%	6%	2%
Foredrag / kirkehøjskole (***)	1%	3%	0%	11%	2%
Personlig samtale med præst eller anden medarbejder ved kirken (***)	1%	2%	3%	9%	2%
Spaghettigudstjeneste (***)	1%	2%	0%	8%	2%
Spejder/FDF (***)	1%	3%	2%	6%	2%
Kirkekor (**)	1%	2%	7%	4%	2%
Mit barns deltagelse i børne-/ungdomskor i kirken (*)	1%	2%	0%	3%	2%
Frivilligt kirkeligt arbejde (f.eks. genbrugsbutik) (***)	0%	1%	6%	9%	2%

præsenteret ovenfor. Det andet er, at de fire grupper, som blev nærmere analyseret i forbindelse med Tabel 23, på denne måde kommer til at indgå i hver sin af de her nævnte fire grupper.

	Fire grupper af folkekirkemedlemmer ¹⁾				Total ²⁾
	A Hverken forenings- eller menighedsrådsaktiv	B Kun forenings-aktiv	C Kun menighedsrådsaktiv	D Både forenings- og menighedsrådsaktiv	
Mit barns deltagelse i minikonfirmandundervisning (–)	1%	2%	1%	2%	1%
<i>Natkirke (***)</i>	0%	1%	6%	7%	1%
<i>Stille-/meditationsgudstjeneste (***)</i>	1%	1%	2%	7%	1%
<i>Menighedsrådsarbejde (***)</i>	0%	0%	2%	12%	1%
Babysalmesang (–)	1%	1%	0%	2%	1%
<i>Besøg af min lokale folkekirkepræst (*)</i>	1%	1%	0%	3%	1%
<i>Mit barns deltagelse i børneklub/legestue (**)</i>	0%	1%	0%	3%	1%
<i>Fyraftensgudstjeneste (***)</i>	0%	1%	4%	5%	1%
<i>Studiekreds (***)</i>	0%	0%	2%	4%	1%
Antal forskellige kontakter med folkekirken i 2015 (***)	1,2	1,8	1,9	3,8	1,7
Gruppestørrelse: N = 100%	1.209	1.177	55	201	2.641

Note 1: Definitionerne fremgår af Tabel 25 ovenfor.

Note 2: Tabellen er sorteret i faldende orden efter kolonnen 'Total'.

Note 3: De aktiviteter, hvor andelen af deltagere i gruppe D er mere end tre gange så stor som for alle folkekirkemedlemmer, der er fyldt 18 år, betragtet under ét, er markeret med fed+kursiv.

Som det ses af den næstnederste række, ligger både gruppe B og C over gruppe A, men det er især gruppe D – dvs. de folkekirkemedlemmer, som både er menighedsråds-og foreningsaktive – der for alvor har deltaget i markant flere forskellige kirkelige aktiviteter end de øvrige grupper. Det understreger den interaktionseffekt mellem interessen for både menighedsråds-og det lokale foreningsarbejde, som fremgik af den log-lineære analyse. Dette tyder på, at der er en selvforstærkende effekt ved at tage ansvar for civilsamfundet – er man aktiv i mere end én del af dette, bliver man efterhånden en særdeles aktiv deltager i mange af de ting, der foregår. Som det fremgik af Tabel 24, er denne interaktion meget voldsom, og styrken ved Tabel 26 er, at den viser, hvor denne effekt især er til stede. Hvis man for eksempel sammenligner procenttallene for gruppe D med tallene for alle folkekirkemedlemmer under 'Total' og blot hæfter sig ved de aktiviteter, hvor tallene for gruppe D er mere end tre gange så store som for 'Total', så viser det sig, at

dette er tilfældet for de 17 af de 29 aktiviteter, der er markeret med fed+kursiv, jf. tabellens note 3.⁶¹

Jeg vil ikke her kommentere tabellens mange oplysninger, men blot pege på, at når vi betragter deltagelsen for alle folkekirkens aktiviteter (i kolonnen 'Total'), så indeholder top-5 netop de kirkelige handlinger og juleaften. Øverst finder vi bisættelserne, idet 34% af kirkens medlemmer har deltaget en sådan i 2015. Herefter følger gudstjenesterne juleaften, som 21% af kirkens medlemmer har deltaget i. Det er også værd at bemærke, at bortset fra de kirkelige handlinger og juleaften, så rummer gruppen den almindelige søndagsgudstjeneste, idet 11% af folkekirkens medlemmer har deltaget i en sådan mindst én gang i løbet af 2015.

⁶¹ I tre af disse har gruppe D mere end tre gange så høje tal som gruppe C. Dertil kommer 7 aktiviteter, hvor beregningen slet ikke kan gennemføres, fordi gruppe C ligger helt nede på 0%.

Kapitel 4

Typer af villige

To grupper af villige

I dette kapitel vil jeg i første omgang operere med to typer, som er villige til at være kandidater til menighedsrådet. Den ene gruppe udgøres af dem, der har tænkt sig *uopfordret* at stille op, mens den anden gruppe indeholder dem, som kun vil stille op, hvis de *bliver opfordret til det*.

Betydningen af forskellige opfordringer

I spørgeskemaet opererer vi med fire forskellige slags opfordringer, og den næste tabel viser, hvilken effekt hver af disse har.

Tabel 27: Betydningen af de forskellige opfordringer

Villig til selv at stille op, hvis jeg bliver opfordret til det af ...	Antal	% af kun villige ved opfordring	% af valgbare folkekirkemedlemmer
... en fra menighedsrådet	55	33,2%	2,0%
... sognepræsten	46	28,1%	1,7%
... en ven	59	35,7%	2,2%
... en fra lokalsamfundet	77	47,2%	2,8%
N = 100% ¹⁾		164 ²⁾	2.719

Note 1: Dette er det vægtede antal jf. note 9 på side 26.

Note 2: I Tabel 28 nedenfor foretages nogle analyser af tabellens tal i *LogXact*, og da dette ikke kan operere med vægte med decimaler, vil jeg her nævne, at det uvægtede antal respondenter, der kun er villige til at være kandidater til menighedsrådet, hvis de bliver opfordret til det, er 171.

Note 3: Som det ses, giver summen af procenttallene, der er beregnet ud fra de 164, der er villige til at være kandidater på opfordring, mere end 100%. Det skyldes, at den enkelte respondent havde mulighed for at svare ja til hver enkelt af de fire slags opfordringer. 44 af de 164 personer (27%) har markeret ja til mere end én opfordring.

Vi ser, at det er opfordringerne fra en i lokalsamfundet, der har størst chance for at få en positiv respons, hvorefter følger opfordringen fra en ven, mens opfordringer fra sognepræsten har den laveste effekt.

Jeg vil herefter se nærmere på, hvem det nærmere bestemt er blandt de 164 personer, der er villige til at følge en opfordring fra hver af de anførte opfordringsgivere. Det sker ved at foretage en logistisk regressionsanalyse af hver af de fire mulige opfordringer, hvilket giver følgende resultater:

Tabel 28: Grupper der er særligt modtagelige for bestemte opfordringer

Oddskvoter vedr. villig til selv at stille op, hvis jeg bliver opfordret til det af ...				
	... en fra lokalområdet	... en ven	... en fra menighedsrådet	... sogne- præsten
Er du er aktiv i det lokale forenings- liv?	[-]	[-]		
Nej			2,6 [*]	2,4 [+]
Ja			1,0	1,0
Uddannelse	[-]	[-]		
Grund-/folkeskole			1,0 ³⁾	0,3 [-]
Gymnasium			3,5 [-]	0,8 [-]
Erhvervs-/kort uddannelse			2,9 [-]	0,4 [*]
(Mellem)lang uddannelse			7,5 [**]	1,0 ³⁾
Grad af religiøsitet		[-]	[-]	
Ikke religiøs	4,2 [**]			0,2 [**]
Lidt religiøs	2,4 [-]			0,2 [**]
Meget religiøs	1,0			1,0
Er du eller har du været medlem af et menighedsråd?		[-]	[-]	[-]
Nej	5,8 [**]			
Ja	1,0			
Hosmer & Lemeshows test ²⁾	p = 0,999	–	p = 0,644	P = 0,815

Note 1: Tabellen viser resultatet af en logistisk regressionsanalyse, og da det kun er de 164 personer, der er modtagelige for opfordringer i det hele taget, der indgår i analyserne (jf. note 2 til Tabel 27), er det nødvendigt at udforme eksakt beregnede modeller i *LogXact*. Da dette program ikke kan arbejde med data-vægte med decimaler, er data ikke vægtet i disse analyser (om vægtningen af data se note 9 på side 26). Analyserne bygger derfor på det uvægtede antal på 171 personer (jf. note 2 til Tabel 27).

- Note 2: Som modelkontrol benyttes Hosmer og Lemeshows goodness-of-fit-test. Den tester, om de modelberegnedes sandsynligheder er signifikant forskellige fra de observerede, jf. Kreiner, 1999: 533f. Det bemærkes, at en god model forudsætter, at der *ikke* kan påvises en signifikant forskel. Derfor skal p-værdien være stor, og i det mindste større end vort signifikansniveau på 0,10, jf. Tabel 2 på side 29, der også angiver betydningen af symbolerne for testresultaterne. Da p-værdierne ligger meget markant over dette niveau, er der tale om, at de fremkomne modeller er i virkelig god overensstemmelse med strukturen i de data, som de bygger på.
- Note 3: Som det ses, er referencekategorierne vedrørende uddannelse forskellige i de to analyser. Dette er tilladt i og med, at man frit kan vælge, hvilken kategori man ønsker at sætte til 1,0.

Analyserne viser, at de forskellige opfordringsgivere har forskellig grad af succes afhængigt af, hvem de henvender sig til. Det er således især dem, der aldrig har været medlemmer af menighedsråd, der er modtagelige for en opfordring fra en i lokalområdet. Dette gælder også for de ikke-religiøse. I modsætning hertil er det især de meget religiøse, der svarer positivt på en opfordring fra sognepræsten. Sidstnævntes held med en opfordring er endvidere betinget af uddannelsen hos den, der modtager opfordringen, forstået på den måde at chancen for en positiv respons er specielt lav, hvis henvendelsen er rettet til en person med en erhvervsuddannelse eller en kort uddannelse. Dette tyder på, at uddannelseskloften mellem præsten og den pågældende har en vis betydning. Hvad denne nærmere går på, siger analysen naturligvis ikke noget om. Det er også bemærkelsesværdigt, at en opfordring fra kirkens folk (dvs. menighedsrådet eller præsten) i særlig grad har effekt, hvis den henvender sig til en person, der ikke er aktiv i det lokale foreningsliv. Det fremgår også, at en opfordring fra menighedsrådet i særlig grad får den ønskede effekt, hvis den er henvendt til en person med en lang eller mellemlang videregående uddannelse. Som det sidste er det også værd at hæfte sig ved, at opfordringen fra en ven ikke ser ud til at have nogen særlig effekt for de specielle kategorier i modellen. Dette er ganske interessant, for det betyder jo ikke, at en opfordring fra en ven er uden betydning. Vi så jo i Tabel 27, at denne opfordring lå næsthøjest med hensyn til succes, i og med at 36% af de modtagelige for en opfordring, netop ville reagere positivt på en sådan fra en ven. Dette eksempel understreger den særlige betydning af de oddskvoter, som de logistiske regressionsanalyser når frem til: De udtrykker *forholdet mellem to sandsynligheder*, men siger derimod intet om, på hvilket niveau disse sandsynligheder befinder sig. Modellen vedrørende en opfordring fra en ven skal derfor forstås på den måde, at en sådan har lige stor (eller lige

lille) betydning i alle kategorier. Og fra Tabel 27 ved vi, at der er tale om en relativt stor effekt. Pointen ved denne model er altså, at alle personer er lige modtagelige for en opfordring fra en ven, uanset om den person, der modtager opfordringen, er meget eller lidt religiøs, er aktiv eller ikke aktiv i det lokale foreningsliv, har været medlem af et menighedsråd eller ej, og uanset hvilken uddannelse, den pågældende har.

Motiver for at være kandidat

Spørgsmålet er herefter, hvilke motiver personerne har for deres villighed til at stille op som kandidater til menighedsrådet? I spørgeskemaet kunne man markere op til 14 standardiserede svarmuligheder samt muligheden for at anføre en anden grund, og svarene fordelte sig på denne måde:

Tabel 29: Motiver til at stille op som kandidat til menighedsrådet

	Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?		Total
	Ja, har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret	
Det er vigtigt at styrke folkekirkens position i samfundet [+]	50%	35%	38%
Det vil give mig en meningsfuld fritidsaktivitet [–]	34%	26%	28%
Jeg har erfaring fra en eller flere foreninger, som kan bruges i menighedsrådsarbejdet [*]	41%	23%	27%
Det vil give mig indflydelse på forvaltningen af kirkens penge [*]	39%	21%	25%
Det ligger i naturlig forlængelse af min kristne tro [*]	37%	20%	24%
Det vil give mig mulighed for indflydelse på samarbejdet med det lokale foreningsliv [–]	19%	23%	22%
Jeg har erhvervserfaring, som kan bruges i menighedsrådsarbejdet [–]	27%	20%	22%
Jeg føler det som en pligt, jeg må påtage mig af hensyn til lokalsamfundet [–]	26%	19%	21%
Det vil give mig et fællesskab med andre mennesker, som jeg har brug for [–]	28%	18%	21%
Det vil give mig en tilknytning til den aktive menighed, som er vigtig for mig [+]	23%	12%	15%

	Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?		Total
	Ja, har allerede overvejet det	Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret	
Jeg har viden om folkekirken, som kan bruges i menighedsrådsarbejdet [***]	26%	6%	11%
Det vil give mig gode kvalifikationer vedrørende bestyrelsesarbejde, som kan bruges i andre sammenhænge [-]	6%	11%	10%
Det vil give mig status i lokalsamfundet [-]	4%	9%	8%
Jeg kender i forvejen en i menighedsrådet, som jeg ønsker at styrke kontakten til [-]	11%	5%	7%
Andre grunde [+]	7%	2%	3%
Det gennemsnitlige antal motiver [***] ¹⁾	3,8	2,5	2,8
Antal N = 100%	50	164	214

Note 1: Der er her gennemført en eksakt Kruskal-Wallis-H test. Om principperne for denne samt konkrete regneeksempler se Büning und Trenkler 1994: 184-190.

Som det fremgår af testsymbolerne, er der en statistisk signifikant forskel mellem de to grupper (dvs. dem, der allerede har overvejet at være kandidater og dem, der kun vil være det, hvis de bliver opfordret til det) med hensyn til syv af de 15 mulige motiver, og i alle tilfælde er det den førstnævnte gruppe, der ligger højest. Derfor ser vi også af tabellens næstnederste række, at det er personer i den lille gruppe, der allerede har overvejet at være kandidater, som har anført markant flest motiver, nemlig i gennemsnit 3,8 af de 15 mulige.

Tre grupper af villige

Jeg vil herefter inddrage de 24 personer (svarende til 1% af de stemmeberettigede medlemmer af folkekirken), som oplyser, at de er villige til at ændre holdning fra nej til ja til at lade sig opstille, ”hvis nogen fra menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater og derfor havde brug for, at jeg stillede op”.

Ved at inddrage disse får vi samlet set følgende tre grupper, som under visse forudsætninger er villige til at være kandidater til menighedsrådet:

Tabel 30: Villighed til at stille op som kandidat til menighedsrådet

Er du villig til selv at stille op som kandidat til et menighedsrådsvalg?	Stikprøven		Estimerede tal på landsplan ¹⁾	
	Antal	Procent	Antal	Kumuleret antal
(1) Ja, jeg har allerede overvejet det Statistisk usikkerhed ²⁾	50	1,9 (0 - 5,1)	67.469 (0 - 181.101)	67.469
(2) Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det Statistisk usikkerhed	164	6,0 (2,9 - 9,1)	213.060 (102.979 - 323.140)	280.528
(3) Nej, men jeg ville ændre mening, hvis menighedsrådet fortæller, at de mangler kandidater Statistisk usikkerhed	24	0,9 (0 - 4,1)	31.959 (0 - 145.591)	312.487
(4) Nej, ubesvaret ³⁾ eller ved ikke ⁴⁾ Statistisk usikkerhed	2.481	91,2 (90,3 - 92,1)	3.238.505 (3.206.546 - 3.270.464)	3.550.992
Total	2.719	100,0	3.550.992	

Note 1: Estimatet bygger på, at der ifølge Danmarks Statistik var 3.550.992 medlemmer af folkekirken, som var fyldt 18 år i første kvartal 2016, jf. <http://statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1920> [Hentet 10.04.16]

Note 2: Den statistiske usikkerhed er beregnet med et sikkerhedsniveau på 90% svarende til, at signifikansniveauet for denne undersøgelse er sat til 0,10, jf. side 28.

Note 3: Strengt taget indeholder denne gruppe både de nej-sigere, som ikke ender i gruppe 3, og den desværre ret betydelige gruppe, som slet ikke har besvaret spørgsmålet. *Jeg tillader mig dog også at opfatte sidstnævnte som et udtryk for et nej til at være kandidat.* Baggrunden for denne vurdering er, at det oprindelige spørgsmål bestod af seks items (= delspørgsmål), idet spørgsmålet havde denne udformning:

Er du villig til selv at stille op som kandidat til et menighedsrådsvalg?

- Ja, jeg har allerede overvejet det
- Ja, hvis jeg bliver opfordret til det af en fra menighedsrådet
- Ja, hvis jeg bliver opfordret til det af sognepræsten
- Ja, hvis jeg blev opfordret til det af en ven
- Ja, hvis jeg blev opfordret til det af en fra lokalsamfundet
- Nej
- Ved ikke

Respondenterne kunne frit afkrydse eller undlade at afkrydse hver af de syv items. En betydelig del af respondenterne har imidlertid som nævnt valgt ikke at markere nogle af dem. Det giver desværre en vis usikkerhed på dette væsentlige sæt af spørgsmål i undersøgelsen. Min tolkning af denne adfærd er,

at man først har taget stilling til *ikke* at ville markere de første fem ja-muligheder og derefter har opfattet dette som en underforstået markering af *ikke* at være villig til at være kandidat, hvorfor en markering af nej-muligheden til sidst er blevet anset for overflødig af ret mange. En anden tolkning, som leder i samme retning, er, at disse respondenter har opfattet hele spørgsmålet med de tilhørende items som irrelevant for dem, hvorved det også er irrelevant for dem at opfatte sig som villige til at være kandidater til menighedsrådet.

Note 4: 376 personer (svarende til 14%) har svaret ved ikke. Begrundelsen for, at disse er slået sammen med dem, der har svaret nej, er, at en betydelig del af dem, jeg også har opfattet som nej-sigere, i en vis forstand strengt taget indirekte også har markeret 'ved ikke' ved helt at have undladt at svare på de syv items, jf. note 2.

Når man ser på det absolutte antal fra undersøgelsens stikprøve, ser interessen for at være kandidat ikke ud af meget: Kun 50 personer ud af en stikprøve på over 2700 er villige til uopfordret at stille op, mens yderligere 164 er villige, hvis de bliver opfordret til det af en fra menighedsrådet, af sognepræsten, af en ven eller af en fra lokalsamfundet. Omregnet til procent udgør disse to grupper af ja-sigere cirka 8% af de opstillingsberettigede. Dertil kommer 24 personer (svarende til cirka 0,9%), som er villige til at ændre deres beslutning fra et nej til et ja i den særlige situation, hvor nogen fra menighedsrådet fortæller, at de mangler kandidater og derfor har brug for, at netop den pågældende person stiller sig til rådighed som kandidat.

Når disse umiddelbart lave tal omregnes til absolutte tal på landsplan, så bliver der alligevel tale om særdeles mange mennesker, som umiddelbart eller under visse betingelser er villige til at stille op til menighedsrådsvalg. Af kolonnen yderst til højre ser man for eksempel, at skønsmæssigt godt 280.000 personer kan være klar til at være kandidater, hvis menighedsrådene eller andre kommer med en opfordring dertil. Set i lyset af, at der i forbindelse med et menighedsrådsvalg på landsplan skal vælges under 13.000 menighedsrådsmedlemmer,⁶² er der tale om ganske mange potentielle kandidater.

Det skal dog understreges, at man ikke kan slutte direkte fra den villighed, der kan registreres i denne undersøgelse, til den faktiske interesse for at være kandidat til et kommende menighedsrådsvalg i ens eget sogn. Ud over den statistiske usikkerhed er det jo sådan, at der er et stykke vej fra, at man i en

⁶² Ifølge Landsforeningen af Menighedsråd var der pr. 1. august 2014 12.922 valgte medlemmer af landets menighedsråd, jf.

<http://www.menighedsraad.dk/menighedsraadene/fakta-om-folkekirken/> [Hentet 14.04.16].

survey anfører sin villighed til at være kandidat, og til at man faktisk tager de nødvendige initiativer, herunder bliver opstillet og indvalgt i menighedsrådet.

Til sammenligning viser en række ældre undersøgelser, at interessen for at stille op som kandidat til kommunalbestyrelsen er lidt større. På spørgsmålet: ”Hvis du blev opfordret til det, kunne du så tænke dig at opstille som kandidat til kommunalbestyrelsen”, svarede 7% i 2005 ja. Dertil kommer 8%, som ville overveje det.⁶³ Da svarmulighederne her er lidt anderledes, og da der er 11 år mellem de to undersøgelser, er det ikke muligt at foretage en direkte sammenligning, men de 7% fra kommunalvalgsundersøgelsen er tæt på de 8%, som gruppe 1 og 2 i Tabel 30 indeholder. Dertil kan formodentlig lægges en del af de 8%, som ville overveje at stille op til kommunalbestyrelsen. På den anden side er det tænkeligt, at kommunalreformen, der fandt sted efter undersøgelsen 2005, kan have svækket interessen for at sidde en kommunalbestyrelse, da denne i mange tilfælde er kommet længere væk fra ens lokalområde end de tidligere kommunalbestyrelser var.

Jeg vil herefter undersøge, hvad der særligt kendetegner grupperne (1), (2) og (3) fra Tabel 30, og for at skyde mig ind på det foretager jeg to logistiske regressionsanalyser, hvor den ene sammenligner grupperne (1) og (2), mens den anden sammenligner grupperne (1) og (3).

Resultatet er to modeller,⁶⁴ og da en af dem indeholder en komplicerende interaktionseffekt, har jeg valgt at vise den struktur, modellerne udtrykker, ved hjælp af den følgende tabel over den faktiske fordeling på de fleste af de variabler, der indgår i modellerne; af hensyn til overskueligheden har jeg dog ikke medtaget spørgsmålet om, hvorvidt man er eller har været medlem af et menighedsråd eller ej. I fortolkningen skal vi derfor huske, at denne faktor ifølge Tabel 40 i bilaget på side 116 har den betydning, at nuværende eller tidligere menighedsrådsmedlemmer i særlig grad er dem, der uopfordret er villige til at være kandidater, sammenlignet med dem, der først er villige efter en opfordring.

⁶³ Jf. Buch og Elklit 2007: 53.

⁶⁴ De fremgår af Tabel 40 i bilaget på side 116.

Tabel 31: Sammenhænge mellem villighed til at være kandidat til menighedsrådet og spørgsmålene vedrørende medlemskab af et politisk parti og antallet af kontakter med folkekirken i 2015

Er du eller har du været medlem af et politisk parti?			Er du villig til at være kandidat til menighedsrådet?		
			(1) Ja, jeg har allerede overvejet det	(2) Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	(3) Ja, hvis menighedsrådet fortalte, at de manglede kandidater
Nej	Antal forskellige kontakter med folkekirken (**)	0-1	11%	22%	17%
		2-3	2%	23%	31%
		4+	29%	16%	24%
Ja	Antal forskellige kontakter med folkekirken (**)	0-1	7%	9%	7%
		2-3	15%	20%	3%
		4+	36%	9%	17%
Total			100%	99%	99%
Total i absolutte tal	Antal forskellige kontakter med folkekirken (***)	0-1	10	53	7
		2-3	9	75	10
		4+	36	43	12
		Total	55	171	29

Tabellen giver et indtryk af, hvordan interaktionseffekten fra Tabel 40 (jf. side 116) spiller ind: *Hvis vi betragter gruppe 3*, ser vi i den øverste del af tabellen (med nej til medlemskab af et politisk parti), at gruppen med 0-1 antal forskellige kontakter ikke er meget mindre end gruppen med 4+ kontakter, og vi ser, at det er gruppen med 2-3 kontakter, der er den største.

I tabellens næste del (med ja til medlemskab af et politisk parti) ser vi, at det er gruppen med 4+ kontakter, der er langt den største. Dette tyder på, at medlemskab af et politisk parti har den konsekvens, at man skal være langt tættere på folkekirken (her målt på antallet af forskellige kontakter med kirken i det foregående år), før man lader sig overtale til at ændre holdning og stille sig til rådighed som kandidat i den situation, hvor menighedsrådet fortæller, at de mangler kandidater og derfor har brug for ens kandidatur.

Bortset fra oplysningen om medlemskab af et menighedsråd viser tabellen også, hvordan alle tre former for villighed til at være kandidat (jf. grupperne (1), (2) og (3)) er fordelt på de seks grupper, der opstår, når spørgsmålene om politisk parti og antal forskellige kontakter kombineres. Vi ser da, at den *stærkeste* villighed (som jo er at melde sig uopfordret som kandidat) især findes blandt dem, der er eller har været medlemmer af et menighedsråd og et politisk parti og samtidig har haft 4 eller flere forskellige kontakter til folkekirken; herefter følger dem, der har haft fire eller flere forskellige kontakter, men ikke er medlem af et politisk parti. Vi ser også, at den *næststærkeste* villighed (som er at melde sig som kandidat efter en opfordring) især findes blandt dem, der har haft 2-3 forskellige kontakter, og til forskel fra gruppe 1 ligger de, der ikke har været medlemmer af et politisk parti lidt højere. Og den *svageste* villighed (at man først melder sig, når der er mangel på kandidater) findes især blandt dem, der ikke er medlemmer af et politisk parti og samtidig har haft kontakt til folkekirken til mere end én slags aktivitet.

Hvis menighedsrådet er i den situation, at det mangler kandidater for at udfylde alle pladserne i menighedsrådet, så er konklusionen, at det kan være ret vanskeligt at rekruttere de sidste kandidater, der er nødvendige. Det er nemlig kun én procent af medlemmerne, der er villige til at stille sig til rådighed i den situation, hvor det ikke var nok at gøre brug af dem, der umiddelbart tog imod en opfordring. Det positive er dog, at denne ene procent, der kan komme til i sidste øjeblik, ikke behøver at have nær så megen kontakt til folkekirken, som tilfældet er for dem, der uopfordret har meldt sig som kandidater. Dette forudsætter dog, at dem, man spørger, ikke er medlemmer af et politisk parti.⁶⁵

Idealtyper af villige

Som det fremgik af Tabel 30 på side 89 indeholder datasættet alt i alt 258 respondenter, som under visse omstændigheder er villige til at stille op som kandidater til menighedsrådet. Vurderet ud fra, hvad der er brug for til de omfattende analyser, jeg normalt lader gå forud for en egentlig typedannelse,⁶⁶ er der her tale om ret få respondenter. Jeg har derfor valgt ikke at gennemføre mit sædvanlige metodiske program, som går ud på at formulere

⁶⁵ Af Tabel 40 i bilaget på side 116 ser vi endvidere, at det heller ikke ser ud til, at folk, der er aktive i det lokale foreningsliv, i særlig grad er villige til at springe til i denne pressede situation.

⁶⁶ Se hertil for eksempel Rasmussen 2012: 123-138 og Rasmussen 2015: 33-64.

idealtyper på baggrund af forudgående bestemmelser af gennemsnitstyper.⁶⁷ I stedet for vil jeg lidt mere løst slutte dette kapitel med at formulere følgende idealtyper på baggrund af Tabel 30, Tabel 31, Tabel 32 og analyserne i Tabel 28 på side 85:

- **De menighedsrådserfarne kandidater** (udgør 5,1% af alle villige) er nuværende eller tidligere medlemmer af et menighedsråd, som er villige til uden særlige opfordringer at stille op til en ny periode i menighedsrådet.
- **De kirkeligt og politisk aktive kandidater** (4,5%) er også villige til uden særlige opfordringer at stille op som kandidater, hvilket bl.a. hænger sammen med, at de på forhånd er aktive deltagere i det kirkelige liv.
- **De meget religiøse kandidater** (16,9%) har alle en høj grad af religiøsitet og har ikke tidligere siddet i et menighedsråd.
- **Civilsamfundets kandidater** (22,0%) er dem, der kun på opfordring fra en person i lokalområdet er villige til at stille op til menighedsrådsvalget.
- **Sidste-øjeblikskandidaterne** (10,1%) har ikke tænkt sig at stille op og er heller ikke modtagelige for en opfordring til at være kandidater. De er dog indstillet på at ændre holdning i den særlige situation, hvor menighedsrådet fortæller, at der ikke er kandidater nok, og at man derfor har brug for, at den pågældende stiller sig til rådighed som kandidat.

De fem idealtyper er ment som de mest markante og forskelligartede typer, og de udgør tilsammen 59% af alle de villige.⁶⁸ Den følgende tabel viser, hvordan de adskiller sig fra hinanden med hensyn til graden af deres religiøsitet.

⁶⁷ Dette program er kort beskrevet i Rasmussen 2016: 21-23.

⁶⁸ De resterende 41% kan opfattes som blandingsformer med mindre prægnante egenskaber.

Tabel 32: Idealtypenes grad af religiøsitet

Idealtyper af villige (***)	Grad af religiøsitet		
	Ikke religiøs	Lidt religiøs	Meget religiøs
De menighedsråds-erfarne kandidater	15%	30%	55%
De kirkeligt og politisk aktive kandidater		65%	35%
De meget religiøse kandidater			100%
Civilsamfundets kandidater	43%	51%	6%
Sidste-øjeblikskandidaterne	32%	35%	33%
Total	23%	33%	45%

Vi ser, at de mindst religiøse er civilsamfundets kandidater vore efterfølger sidste-øjeblikskandidaterne.

Som det fremgår af den næste tabel, har de fire første⁶⁹ idealtyper svaret signifikant forskelligt på 7 af de 14 motivmuligheder, man kunne vælge i spørgeskemaet:⁷⁰

⁶⁹ Da 'Sidste-øjeblikskandidaterne' som udgangspunkt har svaret nej til at være kandidater, er de som en logisk konsekvens heraf ikke blevet bedt om at anføre deres motiver for at være kandidater. Vi kan derfor blot sige, at deres motiv for at ændre holdning på en eller anden måde må være knyttet til et ønske om, at der i menighedsråds kredsen bliver valgt et fuldtalligt menighedsråd.

⁷⁰ Alle 14 motivmuligheder fremgik af Tabel 29 på side 87.

Tabel 33: Syv motiver for fire idealtyper der er villige til at være kandidater til menighedsrådet

	Idealtyper af villige			
	De menighedsråds- erfarne kandidater	De kirkeligt og politisk aktive kandidater	De meget religiøse kandidater	Civilsam- fundets kandidater
Jeg har erfaring fra en eller flere foreninger, som kan bruges i menighedsrådsarbejdet (+)	30%	60%	13%	24%
Jeg har viden om folkekirken, som kan bruges i menighedsrådsarbejdet (***)	35%	55%	13%	6%
Det ligger i naturlig forlængelse af min kristne tro (***)	43%	58%	57%	12%
Det vil give mig en tilknytning til den aktive menighed, som er vigtig for mig (*)	48%	24%	17%	10%
Jeg kender i forvejen en i menighedsrådet, som jeg ønsker at styrke kontakten til (*)	7%	26%	16%	2%
Det er vigtigt at styrke folkekirkens position i samfundet (**)	41%	84%	54%	24%
Det vil give mig indflydelse på forvaltningen af kirkens penge (**)	31%	65%	25%	13%
Det gennemsnitlige antal motiver af 14 mulige (***) ¹⁾	4,2	5,3	1,6	1,9
Procent af alle villige ²⁾	5,1%	4,5%	16,9%	22,0%

Note 1: Der er her gennemført en estimeret eksakt Kruskal-Wallis-H test, jf. Büning und Trenkler 1994: 184-190.

Note 2: 'Sidste-øjeblik-kandidaterne', som ikke er med i tabellen (jf. note 69), udgør 10,1%.

Vi ser, at de kirkeligt og politisk aktive kandidater har anført klart flere motiver end de andre typer, mens de meget religiøse kandidater har anført færrest. Det viser sig derfor også, at det er de kirkeligt og politisk aktive kandidater, der ligger højest på seks af de syv motiver i tabellen, herunder lige akkurat også det, der udtrykker, at menighedsrådsarbejdet ligger i naturlig forlængelse af den pågældendes kristne tro. Det kan umiddelbart undre, at de religiøse kandidater (der jo bl.a. var defineret ved at tilhøre gruppen af meget religiøse) ikke ligger over de kirkeligt og politisk aktive kandidater på dette punkt. Det hænger sammen med, at de sidstnævnte jo samtidig blev

defineret som nogle, der ”på forhånd er aktive deltagere i det kirkelige liv”.⁷¹ Det tyder på, at ’de kirkeligt og politisk aktive kandidater’ ikke alene deltager i mange forskellige kirkelige aktiviteter for at styrke det lokale civilsamfund, men at de også gør det, fordi det er et udtryk for deres religiøsitet.

⁷¹ Denne del af definitionen er hentet fra Tabel 31 på side 92.

Kapitel 5

(U)reflekterede uvillige

Formålet med dette kapitel er at undersøge, om nej-sigerne til at være kandidater til menighedsrådet udgør en homogen masse, eller om denne gruppe kan opdeles i undergrupper med signifikant forskellige holdninger og adfærd i forhold til kristendom og kirke. Selvom dette formål – ligesom formålet med undersøgelsen i sin helhed – er rent *analytisk*, så vil en inddeling af nej-sigerne i forskellige typer kunne anvendes *strategisk* af folkekirkens beslutningstagere til at overveje, om nogle af typerne forekommer mere modtagelige for påvirkninger i retning af at engagere sig i kirkeligt arbejde, herunder i menighedsrådsarbejde, end andre af typerne.

Som udgangspunkt for denne analyse vender jeg tilbage til Tabel 30, hvor folkekirkemedlemmerne blev inddelt i følgende fire grupper:

Tabel 34: Villighed til at stille op som kandidat til menighedsrådet

Er du villig til selv at stille op som kandidat til menighedsrådsvalg?	Antal	Procent
(1) Ja, jeg har allerede overvejet det	50	1,9
(2) Ja, men kun hvis jeg bliver opfordret til det	164	6,0
(3) Nej, men jeg ville ændre mening, hvis menighedsrådet fortæller, at de mange kandidater	24	0,9
(4) Nej, ubesvaret ²⁾ eller ved ikke ³⁾	2.481	91,2
Total	2.719	100,0

Note 2 og 3 til Tabel 30 gælder også her.

Opgaven er nu at se nærmere på de 2.505 folkekirkemedlemmer, der tilhører gruppe 3 og 4, og kapitlet er struktureret med udgangspunkt i følgende alvorlige svaghed ved de indsamlede data: *Af de 92% af folkekirkemedlemmerne, som tilhører gruppe 3 og 4, er det kun 6%, der har givet en begrundelse for, at de ikke ønsker af være kandidater til menighedsrådet.*⁷² Dette

⁷² Det er i den forbindelse bemærkelsesværdigt, at alle i gruppe 3 har givet en eller flere begrundelser for, at de i første omgang ikke har ønsket at være kandidat.

punkt er afgjort dataindsamlingsprocessens svageste led, som det er vanskeligt at give en entydig forklaring på. Man kunne have ønsket, at det tekniske setup havde tvunget folk til at afgive mindst ét svar, som enten kunne være at markere et af de ti mulige motiver, der fremgår af tabellen, eller tydeligt at afgive svaret 'ved ikke'. Sådan blev opsætningen desværre ikke udarbejdet, og det har to konsekvenser.

Den ene er, at det i sig selv er tankevækkende, at så mange folkekirke-medlemmer tilsyneladende oplever menighedsrådene som en så fjern verden, at de end ikke ulejliger sig med af egen drift at begrunde, hvorfor de ikke kan se sig selv som kandidater til et menighedsråd. I stedet for blot at beklage dette, vælger jeg her *at opfatte den manglende begrundelse som et indholds-mæssigt udsagn, idet jeg definerer den store gruppe, som hverken er villige til at være kandidater eller til at begrunde dette valg, som ureflekterede – deres mest påfaldende kendetegn er, at de simpelthen **ikke ønsker at forholde sig** til menighedsrådsinstitutionen.*

Den anden er, at analyserne af begrundelserne i afsnittet nedenfor på side 102ff. ikke kan påberåbe sig nogen form for repræsentativitet. Dette betyder dog ikke, at analysen er fuldstændig meningsløs, men *den kan alene have status af et kvalitativt studie*. Hermed mener jeg, at *dette afsnits resultater alene bør opfattes som en indkredsning af nogle idealtypiske positioner og grupperinger, hvis udbredelse står hen i det uvisse.*

Spørgsmålet er derfor i første omgang, hvad der adskiller denne gruppe fra de 6%, som har givet mindst én begrundelse for deres uvillighed til at være kandidater. I kapitlets andet hovedafsnit vil jeg se nærmere på disse 6% og deres begrundelser for ikke at ville stille op til menighedsrådet.

Uvillige med og uden begrundelser

For at afklare hvad der adskiller dem, der har givet mindst én begrundelse for deres uvillighed til at være kandidater, fra dem, der ikke har givet nogen begrundelse, foretager jeg en logistisk regressionsanalyse, der som udgangspunkt indeholder de samme forklarende variabler, som vi så i model II i Tabel 18 på side 62. Og som det fremgår af note 1 til Tabel 18, finder der en trinvis udelukkelse af de variabler sted, som ikke har nogen signifikant betydning.

Tabel 35: Relativ chance for, at man har givet en eller flere begrundelser for sin uvillighed til at være kandidat til menighedsrådet

Forklarende variabler ¹⁾	Én eller flere begrundelser / ingen begrundelse
	Odds-kvote ⁴⁾
Alder, inddelt i fire grupper	–
Urbaniseringsgrad, inddelt i tre grupper	–
Er du aktiv i en landsdækkende forening?	–
Køn	–
Uddannelse	–
Er du eller har du været medlem af et politisk parti?	–
Er du er aktiv i det lokale foreningsliv?	–
Er du eller har du været medlem af et menighedsråd?	–
Kulturel orientering	
D Jordbundne	1,0 –
A Finkulturelle	1,9 *
B Utraditionelle feinschmeckere	1,7 +
C Pragmatisk eksperimenterende	1,1 –
E Kulturelle generalister	1,0 ⁵⁾
Grad af religiøsitet	
Ikke religiøs	1,0
Lidt religiøs	2,0 **
Meget religiøs	4,4 ***
Antal forskellige kontakter med folkekirken i 2015	
0-1	1,0
2-3	1,8 **
4+	3,4 ***
Har du nogensinde deltaget i et opstillingsmøde til menighedsrådsvalget?	
Nej	1,0
Ja	4,0 ***

Forklarende variabler ¹⁾	Én eller flere begrundelser / ingen begrundelse
	Odds- kvote ⁴⁾
Kender du nogen, der er eller har været medlem af et menighedsråd?	
Ja, en af mine forældre / min ægtefælle	2,3 *
Ja, en anden i min familie / en ven / en bekendt	2,0 **
Nej	1,0
Hosmer & Lemeshows test ²⁾	p = 0,02
Antal personer i analysen	2.081

Note 1: Hvis en første analyse viser, at en forklarende variabel ikke har signifikant betydning, gennemføres analysen en gang til uden den pågældende variabel og så fremdeles, indtil der kun indgår de variabler i modellen, som har signifikant betydning. Vi ser, at alder, urbaniseringsgrad, deltagelse i en landsdækkende organisation, køn, uddannelse, medlemskab af et politisk parti, aktivitet i det lokale foreningsliv og medlemskab af et menighedsråd er uden påviselig betydning for, om man har anført begrundelser for sin uvillig til at stille op som kandidat til menighedsrådet eller ej.

Note 2: Som modelkontrol benyttes Hosmer og Lemeshows goodness-of-fit-test. Den tester, om de modelberegne sandsynligheder er signifikant forskellige fra de observerede, jf. S. Kreiner, 1999: 533f. Det bemærkes, at en god model forudsætter, at der *ikke* kan påvises en signifikant forskel. Derfor skal p-værdien være stor, og i det mindste større end vort signifikansniveau på 0,10, jf. Tabel X, der også angiver betydningen af symbolerne for testresultaterne. Man må her desværre konstatere en ganske lav p-værdi, hvilket betyder, at modellen ikke er i stand til at beregne det faktiske svar på den afhængige variabel (om personen har givet en begrundelse for ikke at stille op eller ej) så præcist som ønskeligt.

Note 4: En oddskvot er forholdet mellem to sandsynligheder: Hvis sandsynligheden for at finde en person, der er villig til at være kandidat til menighedsrådet, er 5% i referencekategorien, mens den er 10% i kategori A, så bliver oddskvoten for kategori A = $10\% / 5\% = 2,0$. Hvis omvendt sandsynligheden er 10% i referencekategorien, mens den er 5% i kategori A, så bliver oddskvoten for kategori A = $5\% / 10\% = 0,5$.

Note 5: Hver af de forklarende variabler har en referencekategori, som altid er sat til 1,0. Analysen går herefter ud på at undersøge, hvor stor sandsynligheden for at finde en person, der er villig til at være kandidat til menighedsrådet, er i de andre af variabelens kategorier *set i forhold til* sandsynligheden for at finde en

sådan i referencekategorien. Dette forhold udtrykkes som en oddskvote, jf. note 4.

Som vi ser, har 8 af de 13 variabler ingen påviselig betydning for det undersøgte forhold. Fire af de fem resterende variabler, der ender med at indgå i modellen, kan sammenfattes på den klare måde, at *jo nærmere det enkelte folkekirkemedlem føler sig til kirke og kristendom, des mere sandsynligt er det, at den pågældende har begrundet sin beslutning om, ikke at ville være kandidat til menighedsrådet*: Jo mere religiøs den pågældende er, og jo flere forskellige kontakter denne har haft til folkekirken, des større er sandsynligheden for, at der er givet en begrundelse. Dette gælder også, hvis personen har deltaget i et opstillingsmøde eller kender nogen, der er eller har været medlem af menighedsråd. Derudover viser analysen, at den kulturelle orientering også har betydning, på den måde at de finkulturelle og de utraditionelle feinschmeckere i højere grad er tilbøjelige til at begrunde deres uvillighed til at være kandidater til menighedsrådet.

Omvendt kan man sige, at dem, der *ikke* har begrundet deres uvillighed til at være kandidater, især består af folkekirkemedlemmer, som ikke er religiøse, som højest har haft én enkelt kontakt med kirken i det forløbne år, som aldrig har deltaget i et opstillingsmøde, og som ikke kender nogen, der er eller har været medlem af menighedsråd. Med hensyn til kulturel orientering er de jordbundne, de pragmatisk eksperimenterende og de kulturelle generallister overrepræsenteret i denne gruppe.

De reflekterede uvillige

I dette afsnit vil jeg se nærmere på den lille gruppe, der har givet en eller flere begrundelser for, at de ikke ønsker at stille op som kandidater. Jeg vil nærmere bestemt forsøge at inddele denne gruppe i nogle hovedtyper, som har hvert sit særegne begrundelsesmønster.

På grundlag af de meget få personer, som har begrundet deres nej til at være kandidater, er jeg nødt til at opfatte disse besvarelser som *et kvalitativt datasæt, der ikke kan være repræsentativt for alle nej-sigerne*. Vurderet som kvalitative data kan besvarelserne dog bruges til at opspore hvilke typiske begrundelser, der bliver anvendt, for så vidt man har angivet en eller flere begrundelser. Hermed er det samtidig sagt, at dette afsnits analyser ikke kan være repræsentative for alle dem, der ikke ønsker at være kandidater til et menighedsråd.

Gruppeinddelingen finder sted ved hjælp af en såkaldt hierarkisk klyngeanalyse, der netop er velegnet til den situation, hvor man ikke på forhånd har nogen viden om, hvordan de grupper af cases (her: folkekirkemedlemmer), der vil være resultatet af analysen, kan komme til at se ud. Det skyldes, at denne metode bygger på rent matematiske kriterier: Man udvælger først de variabler, som analysen skal bygge på, og det bliver her de 10 mulige motiver, man kunne anføre. Opgaven er herefter at inddele de uvillige folkekirkemedlemmer i nogle forskellige grupper (her kaldt klynger), hvor det gælder, at medlemmerne inden for hver gruppe har svaret så *ens* som muligt med hensyn til de 10 motiver, samtidig med at *forskellen* mellem grupperne er så stor som muligt.⁷³

Analysen fører til dannelsen af følgende fire klynger af folkekirkemedlemmer:

Tabel 36: Motiver for ikke at stille op som kandidat til menighedsrådet

Motiver	Klynger med forskellige begrundelser				Total N=157 ¹⁾
	De travle	De uinteresserede	De socialt fremmede	Andre grunde	
Jeg har ikke tid til denne ekstra aktivitet (***)	100%	15%	18%	12%	40%
Jeg ved ikke noget om menighedsrådsarbejde (***)	21%	50%	27%	0%	26%
Andre grunde ²⁾ (***)	0%	2%	0%	100%	24%
Jeg tror ikke, at jeg socialt ville føle mig hjemme i et menighedsråd (***)	6%	6%	100%	8%	21%
Jeg interesserer mig ikke for folkekirkens daglige forhold (***)	4%	31%	18%	0%	14%
Jeg kender ingen, der sidder i menighedsrådet (–)	10%	12%	13%	2%	9%
Jeg tror, at menighedsrådet har for meget administrativt arbejde (**)	2%	22%	7%	0%	8%
Jeg interesserer mig ikke for religion (–)	6%	12%	0%	2%	6%
Jeg tror, at der er for mange juridiske regler at sætte sig ind i (*)	2%	15%	6%	0%	6%

⁷³ Motivmulighederne er kodet 0 = Nej og 1 = Ja, og som afstandsmål er valgt 'mønsterskel' (pattern). En pædagogisk introduktion til den hierarkiske klyngeanalyse findes i Deichel und Trampisch 1985, mens metodens matematik f.eks. er præsenteret i Bacher 2002:297ff.

Motiver	Klynger med forskellige begrundelser				Total N=157 ¹⁾
	De travle	De uinteresserede	De socialt fremmede	Andre grunde	
Jeg tror, at menighedsrådsarbejdet er kedeligt (**)	0%	8%	16%	0%	5%
Klyngernes størrelse ...					
... som procent af dem med begrundelser for ikke at stille op	30%	31%	16%	23%	100%
... som procent af alle uvillige ³⁾	1,9%	1,9%	1,0%	1,5%	6,3%

Note 1: Klyngeanalysen kan ikke arbejde med vægtning af de enkelte cases. Derfor var det det uvægtede antal på 168 folkekirkemedlemmer, der indgik i den analyse. Når disse bliver vægtet i denne tabel, bliver antallet justeret til 157.

Note 2: Kategorien 'andre grunde' spænder naturligvis over mange forskellige begrundelser. Nogle af de mest gennemgående er dog, at man allerede har siddet i et menighedsråd i adskillige år (22% af 'andre grunde'), at man føler sig for gammel eller er svækket af sygdom (29% af 'andre grunde'), at en anden i ens familie sidder i menighedsrådet, og at dette må være nok (7% af 'andre grunde') eller at man er bortrejst flere måneder om året (ligeledes 7%). Kun en enkelt anfører den begrundelse ikke at være religiøs nok.

Note 3: De meget lave procenttal i denne række skyldes, at hele 93,7% af de uvillige (der jo også indeholder dem, der har undladt at svare eller har svaret ved ikke til, hvorvidt de er villige eller ej til at være kandidat til menighedsrådet, jf. note 3 og 4 til Tabel 30 på side 89) ikke har anført nogen grund til deres uvillighed.

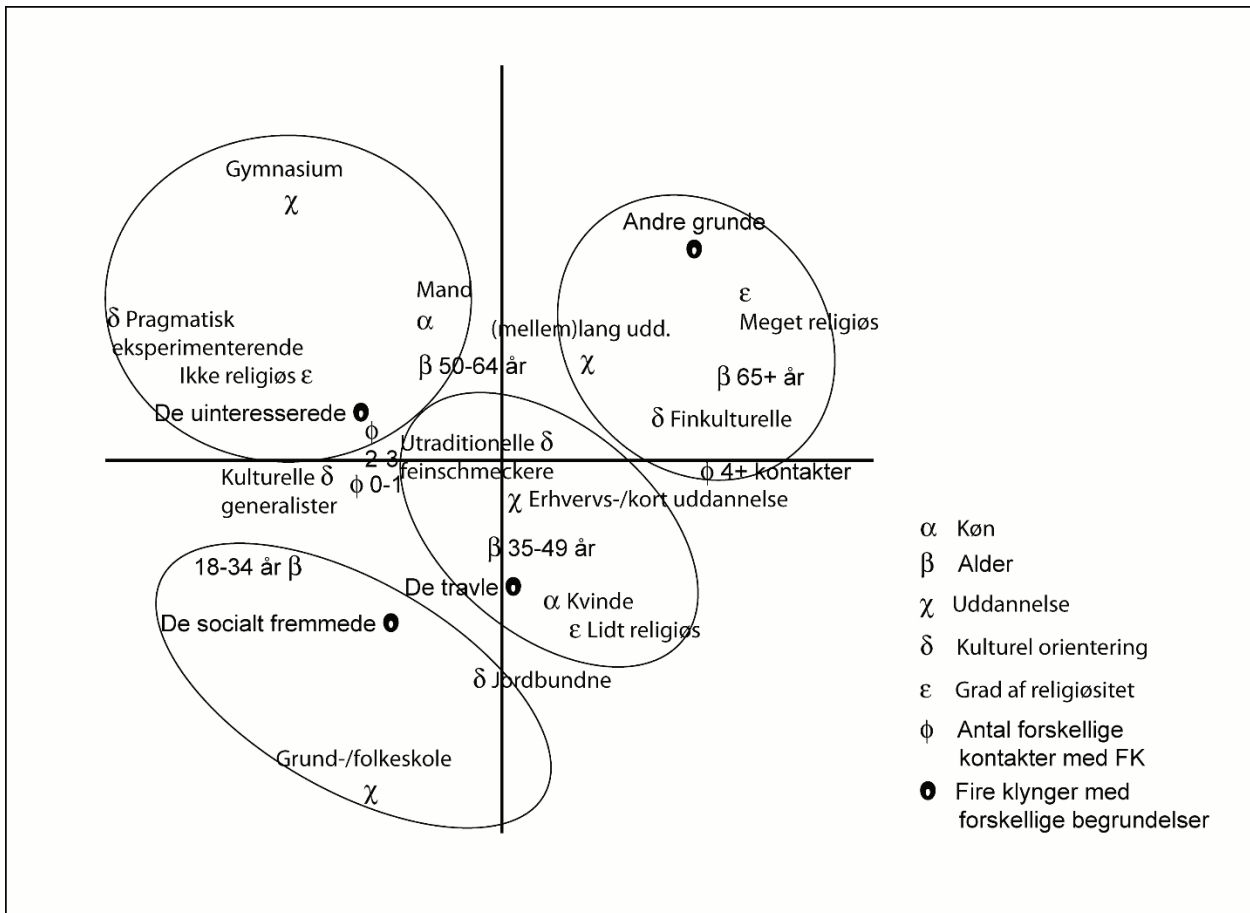
På grund af de meget få personer, der har begrundet deres uvilje mod at være kandidater til et menighedsråd, kan vi som tidligere nævnt ikke sige noget som helst om, hvor mange af folkekirkens medlemmer der i realiteten måtte tilhøre de enkelte klynger. Med denne præcisering kan vi nu se nærmere på tabellens indhold, og jeg starter med at se på symbolerne for testresultaterne, som viser, at der er en statistisk signifikant forskel på klyngernes svar på otte af de ti motiver. De eneste undtagelser er, at man ikke kender nogen, der sidder i et menighedsråd, og at man ikke interesserer sig for religion. Det er i den forbindelse påfaldende, at kun 6% i materialet anfører denne grund. Man kan umiddelbart undre sig over denne lave andel, men det hænger naturligvis sammen med det resultat, der fremgik af Tabel 18, at det især er de folkekirkemedlemmer, der har den tætteste tilknytning til kirken, der overhovedet har anført et motiv og dermed kan indgå i analysen.

Det vigtigste resultat fra Tabel 36 fremgår af betegnelserne for de fire klynger. Disse udtrykker, at man med rimelighed kan hævde, at de folkekirkemedlemmer, der har begrundet deres uvillighed til at stille op som kandidater til menighedsrådet, samler sig i følgende fire grupper:

- **De travle** (udgør 30% af de reflekterede uvillige), der alle siger, at de ikke har tid, og hvor hver femte ikke ved noget om menighedsrådsarbejdet.
- **De uinteresserede** (31%), hvor 50% ikke ved noget om menighedsrådsarbejdet og cirka hver tredje ikke interesserer sig for folkekirkens daglige forhold.
- **De socialt fremmede** (16%), der alle siger, at de tror, at de ikke ville føle sig socialt hjemme i et menighedsråd. Det er også denne gruppe, der har den klart største andel, der tror, at menighedsrådsarbejdet er kedeligt.
- Den fjerde gruppe (23%) er kendetegnet ved, at alle har anført **andre grunde** i et særligt skrivefelt, og at man ellers ikke har markeret ret mange af de øvrige motivmuligheder. Og som det fremgår af tabellens note 2, handler en betydelig del af disse grunde om, at man allerede selv har siddet i menighedsrådet i adskillige år, eller at en anden i ens familie allerede er medlem af et menighedsråd. En betydelig del i denne gruppe har med andre ord et ganske tæt forhold til menighedsrådsarbejdet.

Spørgsmålet er herefter, om det er muligt at give en lidt nærmere beskrivelse af de fire klynger. Det vil jeg forsøge ved at foretage en korrespondanceanalyse⁷⁴ af klyngernes særlige kendetegn med hensyn til sociale, religiøse og kulturelle forhold. Resultatet fremgår af denne figur:

⁷⁴ Korrespondanceanalysen er udviklet inden for den franske statistiske tradition, og dens hovedresultat er en *visualisering* af datamaterialet. Det betyder, at fortolkningen i høj grad er baseret på intuition. Det er i overensstemmelse hermed ikke dens formål at teste hypoteser, men at inspirere til formulering af sådanne. Metoden er nærmere beskrevet i Rosenthal 1995, Clausen 1989 og Høyen 2004.

Figur 2: Korrespondanceanalyse af fire klynger, der ikke ønsker at være kandidater til et menighedsråd

Note: Korrespondanceanalysens styrke er, at den kan give et *samlet* billede af relationerne mellem svarkategorierne på mange variabler. I Figur 2 er der tale om syv variabler med tilsammen 25 svarkategorier, jf. figurens 25 punkter.

Tolkningen tager udgangspunkt i afstanden mellem de enkelte punkter, og i den forbindelse er det vigtigt at vide, at gennemsnitsplaceringen for alle svarpersoner på en given variabel (f.eks. alderen) er det punkt, hvor akserne skærer hinanden (jf. Hellevik 1997: 279). Eksempelvis er de fire alderspunkter placeret i hver sin retning fra aksernes skæringspunkt, men placeret således at de netop afbalancerer hinanden i dette skæringspunkt.

Punkter, der er placeret tæt ved hinanden i figuren, kan siges at "korrelere" med hinanden. Vi ser eksempelvis, at 'Gymnasium' med hensyn til religiøsitet ligger tættest ved 'Ikke religiøs', hvilket betyder, at personer, hvis sidst afsluttede uddannelse er en studentereksamen, i særlig grad er ikke-religiøse, mens personer med (mellem)lange uddannelser i højere grad er 'meget religiøse'. Grunden til, at "korrelere" er sat i citationstegn, er, at figuren samtidig viser, at der *ikke* er tale om en *lineær* korrelation mellem uddannelse og

religiøsitet. Hvis man beregnede Spearmans korrelation⁷⁵ mellem de to variabler, ville man få en ikke-signifikant korrelationskoefficient på 0,03. Det viser, at der ikke er nogen lineær sammenhæng mellem de to variabler. Dette illustrerer samtidig en styrke ved korrespondanceanalysen:

”Den store og vigtige forskjellen mellem denne form for dataanalyse ... og de teknikker vi vanligvis bruger ... er at korrespondanceanalysen i udgangspunktet behandler hver variabels ulike verdier som selvstændige statistiske kategorier.” (Rosenlund, 1995: 65).

Derfor kan vi af figuren se ikke-lineære sammenhænge mellem variablerne: Til trods for, at der ikke er nogen lineær sammenhæng mellem uddannelse og religiøsitet, kan vi se, at folk, der har snuset lidt til akademiske fag i et gymnasium og ikke mere, i særlig grad er ikke-religiøse. Figuren antyder endda også det, som jeg i Rasmussen 2014: 252f. har kaldt for polariseringstesen, nemlig at folk med lange akademiske uddannelser mere end andre grupper har et polariseret forhold til religion forstået på den måde, at de i særlig grad har taget klar stilling for eller imod: Selvom punktet ’(mellem)lang uddannelse’ ligger tættest på ’meget religiøs’, er det spændt ud mellem dette og netop modpolen ’ikke religiøs’.

Denne aflæsning af ”korrelationer” betyder også, at de fire indtegnede ellipser ikke skal forstås alt for håndfast, men blot er ment som en hjælp til fortolkningen. Eksempelvis kunne man umiddelbart tro, at ’de jordbundne’ alle sammen var knyttede til typen ’de socialt fremmede’, men ser man nærmere efter, ligger ’de jordbundne’ stort set lige så tæt på ’de travle’. ’De jordbundne’ ”korrelerer” altså nogenlunde lige meget med begge de nævnte typer. Ellipsen er derfor et udtryk for min tolkning, hvor jeg hæfter mig ved, (1) at ’de socialt fremmede’, ’de jordbundne’, de 18-34 årige og ’grund-/folkeskole’ alle er trukket mod ”syd-vest” i forhold til aksernes skæringspunkt, og (2) at det indholdsmæssigt giver mening at samle disse fire punkter. Disse bemærkninger viser også, hvad der kan ligge i formuleringen fra note 74 om, at korrespondanceanalysen ikke kan teste hypoteser, men inspirere til formulering af sådanne.

Analysen forekommer ret vellykket forstået på den måde, at de fire klynger er forholdsvis klart afgrænsede fra hinanden og kan karakteriseres på følgende måde:

- ’De uinteresserede’ består især af mænd, der ikke er religiøse og har haft få forskellige kontakter til kirken i 2015. Deres sidst afsluttede uddannelse er ofte gymnasiet, og den mest udbredte kulturelle orientering er klassificeret som pragmatisk eksperimenterende.

⁷⁵ Dette er muligt, hvis man opfatter uddannelsen som en rangordensskala med dette hierarki: Grundskole – gymnasium (som sidst afsluttede uddannelse) – erhvervsuddannelse – (mellem)lang uddannelse.

- 'De socialt fremmede' består i særlig grad af unge folkekirkemedlemmer og – til dels som følge af dette – dem, der ikke har afsluttet en uddannelse efter folkeskolen. De jordbundne er den kulturelle orientering, som er mest overrepræsenteret i denne gruppe.
- Blandt 'de travle' finder vi især midaldrende kvinder, dem der er lidt religiøse, folk med erhvervs-eller korte uddannelser samt dem, der er klassificeret som utraditionelle feinschmeckere.
- I gruppen med 'andre grunde' finder vi især de ældre, de finkulturelle og dem med videregående uddannelser. I denne gruppe er de meget religiøse og dem med mange forskellige kontakter til folkekirken også stærkt repræsenteret. Dette er ikke overraskende, da en betydelig del af de andre grunde – som vi så i forbindelse med Tabel 36 – var, at man selv tidligere har været menighedsrådsmedlem eller er i familie med en, som er det.

Sociokulturelle og religiøse profiler for de fem typer af uvillige

I dette kapitel er jeg nået frem til, at der alt i alt kan findes fem typer af uvillige. Da disse på en række punkter allerede er beskrevet i det foregående, vil jeg afslutte kapitlet med at sammenligne de fem gruppers fordeling med hensyn til den række af sociokulturelle og religiøse forhold, der fremgår af de følgende tre tabeller:

Tabel 37: De fem typer af uvillige fordelt på køn, alder og uddannelse

	Idealtyper af uvillige					Total
	De travle	Andre grunde	De socialt fremmede	De uinteresserede	De ureflekterede	
Køn (–)						
Kvinde	61%	45%	51%	51%	55%	55%
Mand	39%	55%	49%	49%	45%	45%
Alder (*)						
18-34 år	24%	9%	33%	27%	26%	26%
35-49 år	28%	19%	20%	28%	30%	30%
50-64 år	27%	27%	31%	27%	27%	27%
65+ år	22%	44%	16%	18%	17%	17%

	Idealtyper af uvillige					Total
	De travle	Andre grunde	De socialt fremmede	De uinteresserede	De ureflekterede	
Uddannelse (**)						
Grund-/folkeskole	13%	4%	31%	10%	27%	26%
Gymnasium	3%	19%	6%	17%	9%	9%
Erhvervs-/kort udd.	55%	43%	37%	42%	42%	42%
(mellem)lang udd.	28%	35%	26%	31%	22%	23%

Vi ser, at typerne 'de travle' og 'andre grunde' indeholder markant flere personer over 64 år, mens 'de sociale fremmede' har flest under 35 år. Sidstnævnte og de ureflekterede er dem, hvor der er flest med korte uddannelser, mens 'andre grunde' har flest med lange eller mellemlange uddannelser.

Tabel 38: De fem typer af uvillige fordelt på kulturelle forhold

	Idealtyper af uvillige					Total
	De travle	Andre grunde	De socialt fremmede	De uinteresserede	De ureflekterede	
Er du selv aktiv i det lokale foreningsliv? (**)						
Slet ikke	36%	15%	48%	45%	50%	49%
I mindre grad	38%	29%	34%	31%	25%	26%
I nogen grad	16%	40%	18%	12%	15%	15%
I høj grad	6%	7%	0%	10%	5%	5%
I meget høj grad	4%	9%	0%	3%	3%	3%
Ved ikke	0%	0%	0%	0%	2%	2%
Kulturel orientering (***)						
Finkulturelle	31%	29%	34%	21%	10%	11%
Utraditionelle feinschmeckere	21%	26%	19%	26%	17%	18%
Pragmatisk eksperimenterende	14%	7%	13%	27%	27%	26%
Jordbundne	21%	13%	18%	14%	26%	25%
Kulturelle generalister	12%	25%	16%	12%	20%	20%

Gruppen 'andre grunde' skiller sig ud ved både at have den højeste andel, som i høj eller meget høj grad selv er aktive i det lokale foreningsliv (16%) og ved at være den gruppe med flest, der er klassificeret som kulturelle generalister. 'De ureflekterede' er i særlig grad kendetegnet ved, at man slet ikke tager del i det lokale foreningsliv og i særlig grad er klassificeret som jordbundne eller pragmatisk eksperimenterende.

Tabel 39: De fem typer af uvillige fordelt på religiøse forhold

	Idealtyper af uvillige					Total
	De travle	Andre grunde	De socialt fremmede	De uinteresserede	De ureflekterede	
Hvor ofte tænker du på religiøse spørgsmål? (***)						
Aldrig	9%	4%	15%	4%	29%	27%
Sjældent	17%	11%	29%	35%	32%	31%
Af og til	40%	20%	16%	39%	29%	29%
Ofte	32%	37%	29%	16%	8%	10%
Meget ofte	2%	28%	10%	6%	2%	3%
Tror du på, at Gud findes? (***)						
Slet ikke	20%	9%	13%	12%	36%	34%
I mindre grad	21%	5%	24%	32%	24%	24%
I nogen grad	13%	14%	22%	24%	24%	23%
I høj grad	29%	33%	17%	13%	9%	10%
I meget høj grad	18%	38%	25%	20%	7%	8%
Den gennemsnitlige grad af religiøsitet ¹⁾ (***) ²⁾	2,5	3,4	2,5	2,4	1,9	1,9
Det gennemsnitlige antal forskellige kontakter med kirken i 2015 (***) ²⁾	3,2	5,1	2,1	2,2	1,4	1,5

Note 1: Beregningen af dette indeks fremgår af Tabel 6 på side 44 med tilhørende forklaringer. Indeksens minimumsværdi er 1,0, mens maksimumsværdien er 5,0, jf. side 46.

Note 2: Der er her gennemført en estimeret eksakt Kruskal-Wallis-H test, jf. Büning und Trenkler 1994: 184-190.

Det er bemærkelsesværdigt, at de socialt fremmede, som har relativt få forskellige kontakter med folkekirken, generelt er meget optaget af religiøse spørgsmål og i betydelig grad tror på, at Gud findes. Dette understreger, at deres afstand til menighedsrådsarbejdet mere skyldes socio-kulturelle forhold end den sag, som menighedsrådet beskæftiger sig med.

Det samlede indtryk af de tre tabeller er, at a) de ureflekterede og b) de, der har anført andre grunde end de standardsvar, som spørgeskemaet gav mulighed for at give, på flere punkter udgør *modpolerne* blandt de fem typer: Mens a) er de mindst religiøse, er b) de mest religiøse; mens a) er de mindst aktive i det lokale foreningsliv, er b) de mest aktive; mens a) ligger næsthøjest med hensyn til den kortest mulige uddannelse, har b) den største andel med længerevarende uddannelser, og mens a) har den største andel af personer under 50 år, har b) den største andel over 64 år.

Afslutning

Undersøgelsens hovedresultater fremgår af sammenfatningen på side 13ff., der således også tjener som undersøgelsens samlede konklusion.

Litteratur

- Ahrens, Petra-Angela und Gerhardt Wegner 2013: *Soziokulturelle Milieus und Kirche: Lebensstile - Sozialstrukturen - kirchliche Angebote*, Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer
- Andersen, Heine, Thomas Brante og Olav Korsnes (red.) 1998: *Leksikon i sociologi*, Viborg: Akademisk Forlag.
- Andreß, Hans-Jürgen, Jacques A. Hagenaars und Steffen Kühnel 1997: *Analyse von Tabellen und kategorialen Daten. Log-lineare Modelle, latente Klassenanalyse, logistische Regression und GSK-Ansatz*, Berlin; Heidelberg: Springer Verlag.
- Bacher, Johann 2002: *Clusteranalyse*, München; Wien: R. Oldenbourg Verlag.
- Backhaus, Klaus, Bernd Erichson, Wulff Plinke og Rolf Weiber 2003: *Multivariate Analysemethoden*, Berlin; Heidelberg: Springer Verlag.
- Bauer, Felix 1984: *Datenanalyse mit SPSS*, Berlin; Heidelberg: Springer Verlag.
- Bertelsmann Stiftung (Hrsg.) 2008: *Religionsmonitor 2008*, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
- Bertelsmann Stiftung (Hrsg.) 2009: *Woran glaubt die Welt? Analysen und Kommentare zum Religionsmonitor 2008*, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
- Bonhoeffer, Dietrich 1986: *Sanctorum Communio. Eine dogmatische Untersuchung zur Soziologie der Kirche*, München: Chr. Kaiser Verlag.
- Bortz, Jürgen 1999: *Statistik für Sozialwissenschaftler*, Berlin; Heidelberg: Springer Verlag.
- Brosius, Gerhard und Felix Brosius 1995: *SPSS. Basesystem und Professional Statistics*, Bonn: International Thomson Publishing.
- Brosius, Felix 2005: *SPSS-Programmierung*, Bonn: International Thomson Publishing.
- Bryman, Alan 2008: *Social Research Methods*, New York: Oxford University Press.
- Buch, Roger og Jørgen Elklit 2007: *Nye Kommunalvalg? Kontinuitet og forandring ved valget i 2005*. Syddansk Universitetsforlag.
- Büning, Herbert und Götz Trenkler 1994: *Nichtparametrische statistische Methoden*, Berlin: Walter de Gruyter
- Bühl, Achim und Peter Zöfel 1996: *Professionelle Datenanalyse mit SPSS für Windows*, Bonn; Paris: Addison-Wesley.
- Calmbach, Marc, Berthold Bodo Flaig und Ingrid Eilers 2013: *MDG-Milieuhandbuch 2013: Religiöse und kirchliche Orientierungen in den Sinus-Milieus*. München: MDG Medien-Dienstleistung GmbH.

- Clausen, Sten-Erik 1989: *Korrespondanseanalyse*, Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Deichsel, G und H.J. Trampisch 1985: *Clusteranalyse und Diskriminanzanalyse*, Stuttgart: Gustav Fischer Verlag.
- Diekmann, Andreas 2006: *Empirische Sozialforschung. Grundlagen, Methoden, Anwendungen*, Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Haraldsen, Gustav, 1999: *Spørreskjemametodikk*, Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Hellevik, Ottar 1997: *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Hill, MaryAnn 1997: *SPSS Missing Value Analysis*, Massachusetts: SPSS Inc.
- Huber, Stefan 2003: *Zentralität und Inhalt. Ein neues multidimensionales Messmodell der Religiosität*, Opladen Leske +Budrich.
- Huber, Stefan 2008: „Aufbau und strukturierende Prinzipien des Religionsmonitors“ in: Bertelsmann Stiftung (Hrsg.): *Religionsmonitor 2008*, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, s. 19-29.
- Huber, Stefan 2009: „Der Religionsmonitor 2008: Strukturierende Prinzipien, operationale Konstrukte, Auswertungsstrategien“ in: Bertelsmann Stiftung (Hrsg.): *Woran glaubt die Welt? Analysen und Kommentare zum Religionsmonitor 2008*, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, s. 17-52.
- Huber, Wolfgang, Johannes Friedrich und Peter Steinacker (Hg.), 2006: *Kirche in der Vielfalt der Lebensbezüge. Die vierte EKD-Erhebung über Kirchenmitgliedschaft*, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus.
- Jørgensen, Theodor 1996: „Det almindelige præstedømme og det folkekirkelige demokrati“ i: Espersen, Jørgensen, Stenbæk, Christoffersen og Iversen, 1996: *Det almindelige præstedømme og det folkekirkelige demokrati*, Frederiksberg: Forlaget ANIS, s. 42-66.
- Høyen, Marianne 2004: *Korrespondanceanalyse*, København: Akademisk Forlag.
- Kreiner, Svend 1999: *Statistisk problemløsning*, København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Kristensen, Kai, Henning Madsen og Peter S. Mortensen 1986: *Analyse af kvalitative data*, Herning: Systime.
- Linde, Peter Christian 1999: „Kvalitet og omkostninger i repræsentative stikprøveundersøgelser“, i *DDA-nyt nr. 55, 1990*, Dansk Data Arkiv.
- Løgstrup, K.E. 1978: *Skabelse og tilintetgørelse*. Metafysik IV, København: Gyldendal.
- Lösel, Friedrich und Werner Wüstendörfer, 1974: „Zum Problem unvollständiger Datenmatrizen“ in: *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 1974, s. 342-357.

- Mehta, Cyrus R. and Nitin R. Patel 1995: *Exact Tests 6.1 for Windows*, Massachusetts: SPSS Inc.
- Mehta, Cyrus R. and Nitin R. Patel 1996: *LogXact for Windows*, Cambridge: Cytel Software Corporation.
- Mehta, Cyrus R. and Nitin R. Patel 2015: *LxManual for LogXact ®11*, Cambridge: Cytel Inc.
- Mortensen, Peter S. 1987: *Repræsentative undersøgelser*, Herning: Systime.
- Nielsen, Arno Victor 2000: „Forsvar for mørket” i: *Kristeligt Dagblad* den 22. april 2000
- Otte, Gunnar 2005: „Entwicklung und Test einer integrativen Typologie der Lebensführung für die Bundesrepublik Deutschland“ i: *Zeitschrift für Soziologie*, Jg. 34, Heft 6, Dezember 2005, s. 442-467
- Rademacher, Arnold 1931: *Die Kirche als Gemeinschaft und Gesellschaft. Eine Studie zur Soziologie der Kirche*, Augsburg: Literar. Institut Haas und Grabherr.
- Rasmussen, Steen Marqvard 2005: *Religiøse grundfarver – Peter L. Bergers sociologi i anvendelse på folkekirken*, Frederiksberg: Aros Forlag.
- Rasmussen, Steen Marqvard 2008A: „Menighedsrådsvalget som et valg af ledere” i: Steen Marqvard Rasmussen (red.): *Menighedsrådsvalgets betydning og tilslutning*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 1, 2008, Aarhus: Landsforeningen af Menighedsråd, s. 11-49.
- Rasmussen, Steen Marqvard 2008B: „Menighedsrådsvalgene 1996-2004 – med tilbageblik” i: Steen Marqvard Rasmussen (red.): *Menighedsrådsvalgets betydning og tilslutning*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 1, 2008, Aarhus: Landsforeningen af Menighedsråd, s. 51-106.
- Rasmussen, Steen Marqvard 2012: *Meninger med menighedsråd. Hvad rådsmedlemmerne vil, synes og tror på*, skriftserien Perspektiv på folkekirken nr. 3, 2012. Viby Jylland: Landsforeningen af Menighedsråd
- Rasmussen, Steen Marqvard 2014: *Den relevante folkekirke – et sociologisk grundlag for målsætningsarbejde, aktivitetsstatistik og brugerundersøgelser*, Publikationer fra Det Teologiske Fakultet 56, København: Københavns Universitet
- Rasmussen, Steen Marqvard 2015: *Forskellige vilkår for folkekirken på landet*, Aarhus: Landsforeningen af Menighedsråd
- Rasmussen, Steen Marqvard 2016: „Landsogne er forskellige” i: *Kritisk Forum for Praktisk Teologi*, nr. 143, 2016, s. 20-33
- Rosenlund, Lennart 1995: „Korrespondanse. Dataanalysens »magiske øye«” i: *Sociologisk tidsskrift*, 1995, nr. 1, s. 55-78.
- SPSS 1999: *Advanced Models 9.0*, Massachusetts: SPSS Inc.

Litteratur

Winter, Urs Christian 2005: *»Der liebe Gott hat es so gewolt«. Die Rolle der Religiosität bei der Bewältigung kritischer Lebensereignisse sowie Impulse für eine pastorale Krisenintervention*, Die Universität Freiburg Schweiz.

Die Zeit 2016, Nr. 11, s. 66 og 65.

Bilagstabel

Tabel 40: Den relative chance for, at en person tilhørende hhv. gruppe (2) og (3) fra Tabel 30 på side 89 tilhører en bestemt kategori under de forklarende variabler, sammenlignet med en person, der tilhører gruppe (1) i denne tabel

Forklarende variabler	Model I: Villig hvis opfordring (2) / uopfordret villig (1)	Model II: Villig hvis mangel på kandidater (3) / uopfordret villig (1)
	Odds- kvote	Odds- kvote
Alder, inddelt i fire grupper	[-]	[-]
Urbaniseringsgrad, inddelt i tre grupper	[-]	[-]
Køn	[-]	[-]
Er du aktiv i en landsdækkende forening?	[-]	[-]
Er du aktiv i det lokale foreningsliv?	[-]	[-]
Kender du nogen, der er eller har været medlem af et menighedsråd?	[-]	[-]
Uddannelse, inddelt i fire grupper	[-]	[-]
Kulturel orientering, inddelt i fem grupper	[-]	[-]
Har du nogensinde deltaget i et opstillingsmøde til menighedsrådsvalget?	[-]	[-]
Tre grader af religiøsitet	[-]	[-]
Antal forskellige kontakter med folkekirken i 2015		
0-1	3,9 [**]	2,0 [-] ²⁾
2-3	6,7 [**]	0,5 [-] ²⁾
4+	1,0	1,0
Er du eller har du været medlem af et politisk parti?		
Nej	2,1 [+]	1,7 [-] ²⁾
Ja	1,0	1,0

Bilag

Forklarende variabler	Model I: Villig hvis opfordring (2) / uopfordret villig (1)	Model II: Villig hvis mangel på kandidater (3) / uopfordret villig (1)
	Odds- kvote	Odds- kvote
Er du eller har du været medlem af et menighedsråd?		[–]
Nej	3,4 [**]	
Ja	1,0	
Interaktionseffekt: ¹⁾	[–]	
0-1 forskellige kontakter *		0,9 [–]
Nej til medlem af politisk parti		
2-3 forskellige kontakter *		25,5 [+] ²⁾
Nej til medlem af politisk parti		
4+ forskellige kontakter *		1,0
Ja til medlem af politisk parti		
Hosmer & Lemeshows test ²⁾	p = 0,22	p = 1,00 ³⁾
Antal respondenter i analysen ⁴⁾	226	84

Note 1: Da modellen indeholder en såkaldt interaktionseffekt, skal den indeholde denne effekts enkelte bestanddele (de såkaldte hovedeffekter), selvom disse isoleret set ikke er signifikant forskellige fra 1,0. Interaktionsleddet betyder, at effekten af 'antal forskellige kontakter' ikke er den samme for dem, der har svaret hhv. ja og nej til medlemskab af et politisk parti. Dette betyder på den ene side, at modellen bliver mere nuanceret og præcis, men på den anden side at den også bliver mere kompliceret. Om forholdet mellem hoved- og interaktionseffekter og deres betydning for den samlede model se Kreiner 1999: 482ff. og Andreß u.a. 1997: 274ff.

Note 2: Som modelkontrol benyttes Hosmer og Lemeshows goodness-of-fit-test. Den tester, om de modelberegnedes sandsynligheder er signifikant forskellige fra de observerede, jf. Kreiner, 1999: 533f. Det bemærkes, at en god model forudsætter, at der *ikke* kan påvises en signifikant forskel. Derfor skal p-værdien være stor, og i det mindste større end vort signifikansniveau på 0,10, jf. Tabel 2 på side 29, der også angiver betydningen af symbolerne for testresultaterne.

Note 3: Det er bemærkelsesværdigt, at model kontrollen (jf. note 3) resulterer i en sandsynlighed (p) på 1,0, da dette svarer til, at der ikke er nogen som helst forskel på den *faktiske* fordeling af personerne på de to grupper, der sammenlignes (dvs. antallet, der er villige til at være kandidat, hvis menighedsrådet oplyser, at der mangler kandidater, over antallet, der er villige til uopfordret at være kandidat), og den fordeling på de to grupper, som modellen *beregner*. Modellen er altså i stand til med 100% nøjagtighed at bestemme, hvordan de 84 personer, der indgår i analysen, bliver fordelt på de to grupper. Om princippet for denne test se Backhaus u.a. 2003: 446f.

Note 4: Modellerne er beregnet i *LogXact* v. 11.1. Da dette program ikke kan arbejde med datavægte med decimaler, er data ikke vægtet i disse modeller (om vægtningen af data se note 9 på side 26).

Hvad er forskellen på de folkekirkemedlemmer, der er villige til at være kandidater til menighedsrådet, og dem, der ikke er? Og hvilke idealtyper findes der blandt disse to hovedgrupper?

Det undersøger sociolog Steen Marquard Rasmussen i denne bog og svarer bl.a., at de villige består af disse typer:

- De menighedsrådserfarne kandidater
- De kirkeligt og politisk aktive kandidater
- De meget religiøse kandidater
- Civilsamfundets kandidater
- Sidste-øjeblikk-kandidaterne

Og de uvillige indeholder disse typer:

- De travle
- De ureflekterede
- De uinteresserede
- De socialt fremmede
- De, der har anført andre grunde til ikke at ville være kandidater

Ud over denne typologisering indeholder bogen indgående analyser af, hvilke forhold der i særlig grad har betydning for, om et almindeligt folkekirkemedlem er villig til at være kandidat eller ej. Et af disse forhold er, at opfordringer betyder meget for villigheden, men det er ikke lige meget, hvem der opfordrer.

